

Batı'da Kurumsallaşmış Sosyal Patolojik Davranışlar: Sapkın Şehvet, Şiddet, Kan ve Korku Kültürü

Durmuş Hocaoğlu

Türkiye Günlüğü, ISSN 1300-2767., Sayı: 96., Kış 2009., Ankara., ss.18-58

Durmuş Hocaoğlu, *Türkiye Günlüğü* Makale Sıra No: 22

Bibliyografya Künyesi:

- Hocaoğlu, Durmuş., “Batı'da Kurumsallaşmış Sosyal Patolojik Davranışlar: Sapkın Şehvet, Şiddet, Kan ve Korku Kültürü”., *Türkiye Günlüğü*, ISSN 1300-2767., Sayı: 96., Kış 2009., Ankara., ss.18-58 (41 sayfa)., *Türkiye Günlüğü* Dosya Başlığı: “Krizin Öteki Yüzü: ‘Millî Devlet’in Yükselişi mi??”

İstatistikî Bilgiler (Dipnotlar dâhil):

Sayfa: 41; Kelime: ...; Krk.: Boşluksuz:; Boşluklu:

Türkiye Günlüğü

Matbû metni tarayarak dönüştüren ve düzenleyen: Durmuş Hocaoğlu

Ekim 2009

Tarama çözünürlüğü: 1200 dpi, renkli; pdf'ye dönüştürme formatı: PhotoShop EPS, Binary, Tiff, 8 bit/pixel

Tavzîhat:

I. Bibliyografya'da (s.58b) [Üexküll, J(oseph) von., *Theoretical Biology*.], şeklinde verilen kitap künyesi noksan olup tam künye şöyledir: Von Üexküll, J(oseph)., *Theoretical Biology*., Translated by D. L. Mackinnon, D.Sc., New York., Harcourt, Brace & Company, Inc., London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd., 1926. **II.** s.47a'daki ikinci resim, matbaada sehven ters yerleştirilmiştir. **III.** Matbû metnin teksti henüz tam olarak kontrol edilemediğinden, “İstatistikî Bilgiler” kısmı şimdilik boş bırakılmıştır. **IV.** Vizüel materyaller (resim, harita, grafik) hemen tamamı renkli olduğu hâlde, matbû metinde siyah-beyaz olarak tab' edilmiştir. Metnin matbaa pdf'si de te'min edilemediğinden, matbû metnin yüksek çözünürlükte ve renkli taranması zarûreti hâsıl olmuştur. En müsait vakitte sayfaların siyah-beyaz taranarak orijinal resimlerin jpg formatlarının eklenmesiyle yeni bir düzenlemeye gidilecektir. **V.** Baskıya verilen vizüel materyallerin orijinalleri makale ana metninden sonra bir “ek dosya” olarak ilâve edilmiştir. **VI** Ayrıca, editör tarafından çıkarılan diğer vizüel materyaller de yine ikinci bir “ek dosya” olarak ilâve edilmiştir — D.H.

Abstrakt:

Bu makalede, birçok kültür ve medeniyetten radikal bir şekilde farklı olarak, Batı'da, bastırılmış ve onaylanmayan değil, kişilerin cemiyet içinde saygın bir yer almasına mâni' teşkil etmeyen, hattâ bil'akis, hayâtın normal ve tabîî bir parçası addedilen ve dahi, estetik ve virtüöz nitelikler kazandırılan, *sek-süel sapma*, *şiddet*, *kan* ve *korku* gibi patolojik davranışların tarihî kökenleri konu edinilmiş olup, *korku* mevzûu, makalenin hacmini daha fazla kabartmamak için, kısa tutulmuş ve *cinâyet* mevzûu ile birleştirilmek üzere başka bir yazıya ertelenmiştir.

FİHRİST

Abstrakt (s.18a)

Giriş (s.18a)

I. Sapkın Şehvet Kültürü: Homoseksüalite (s.20b-35a)

- I.I. Livâta'ya (Sodomi) Medhâl (s.20b)
- I.II. Livâta (Sodomi) ve Ensest (s.22a)
- I.III. Beni İsrâil'de Livâta (Sodomi) ve Ensest (s.24a)
- I.IV. Grek Dünyası (s.26a)
- I.V. Ortaçağ'da ve Günümüzde Batı (s.31b)
- I.VI. Homoseksüel Evlilik (s.34a)

II. Hayvan Kültürü ve *Hayvânîlik* Kültürü (s.35b-41b)

- II.I. İnsanlara ve Hayvanlara Dâir (s.35b)
- II.II. İnsan'dan Hayvan'a: Köpekbaşlılar (*Cynocephali*'ler) (s.38a)
- II.III. İnsan'dan Hayvan'a: Başkalaşma (*Metamorphoses*): Hayvanlaşma (*Therianthropy*), Kurtlaşma (*Lycanthropy*), Kurtadam (*Werewolf*) (s.39a)

III. Şiddet ve Kan Kültürü (s.42a-50b)

- Prolog (s.42a)
- III.I. Roma'da Kan ve Şiddet Kültürü: Gladyatörlük (s.42b)
- III.II. Hristiyanlık ve Kan ve Şiddet Kültürü (s.47a)

IV. Şiddet, Kan, Korku ve Occultism (s.51a-56b)

- IV.I. Şiddet ve Kan'dan Korku'ya (s.51a)
- IV.II. Korku'nun Menşe'i (s.53b)
- IV.III. Korku'nun ve Dehşet'in San'atı (s.55a)

Bibliyografya (s.56a-58b)

İÇİNDEKİLER

Roger C. Altman	5	2008 Krizi ve Batı'ya Jeopolitik Darbe
(Çev. Şahin Yaman)		
Immanuel Wallerstein	15	Büyük Buhran
(Çev. Kadir Koçdemir)		
Durmuş Hocaoğlu	18	Batı'da Kurumsallaşmış Sosyal Patolojik Davranışlar
Etem Çalık	59	Hristiyan Medeniyeti'nin Felsefi Kaynakları
M. Niyazi Öktem	73	<i>Opus Dei</i> Katolik Kilisesi İçindeki Konumu ve Gücü
Himmet Konur	87	Türkiye'de Modernizm, İslamlaşma ve Tarikatlar Üzerine
Hatice Sevgi Zengin	97	Muhafazakârlığın 'Evrimi': AKP'nin 'Muhafazakâr Demokrat' Tasavvuru
Adem Çaylak - Fatih Ertugay	111	Türkiye'de Modernleşen "Siyasi Sağ"ın Temel Dinamikleri Çerçevesinde AK Parti...
Erkin Emet	137	Doğumunun 100. Yılı 2008'de Kaşgarlı Mahmut
Erkin Ekrem	144	Bilge Kağan'dan Kaşgarlı'ya Türk Kimliğinin Oluşmasına Tarihsel Bir Bakış
Feyzullah Eroğlu	166	Yönetici Şiddeti: Yönetim Gücünün Kötüye Kullanımı
Emel Karagöz	173	Antropoloji Biliminin Doğuş-Oluşum Sürecinde İletişim Olgusunun Rolü...
Ülkü (Demirtürk) Demirdöğen	188	Ege'de Hava Sahası ve FIR Sorunu
Soyalp Tamçelik	197	Kıbrıs'ta Kurulması Düşünülen Federal Devlette Yargı...
Ramazan Topraklı	224	Tahrip Edilen ve Uydurulan Yer Adlarımız Hakkında

Türkiye Günlüğü

KIŞ 2009

96

Cedit Neşriyat Ltd. Şti. adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü

Mustafa Çalık

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mustafa Çalık

Yazı Kurulu

Ahmet Turan Alkan / Fetullah Akın / Nabi Avcı / Beşir Ayvazoğlu / Vedat Bilgin / M.Naci Bostancı / Mustafa Çalık / Sıddık Çalık / Gökhan Çetinsaya / M. Can Doğan / Erol Göka / Tuncay Önder / Mehmet Öz / Mehmet Özden / Senail Özkan / Ahmet Nezihi Turan / Hüseyin Yayman

Danışma Kurulu

Şerif Aktaş / Durmuş Hocoaoğlu / Mustafa İsen / Ahmet Yaşar Ocak / İliber Ortaylı / Korkut Tuna / Nur Vergin

Dizgi ve Grafik **Vedat Erden**

Baskı Boyut Matbaası (312) 385 72 12-13

Haberleşme adresi P.K. 60 Yenişehir (06442) ANKARA

Tel: (312) 426 66 16 - 426 77 78

Fax: (312) 466 30 10

Web: www.turkiyegunlugu.net

e- muhabere: turkiyegunlugu@superonline.com
turkiyegunlugu@yahoo.com

İdare Merkezi

Tunus Caddesi 53/3 (06680) Kavaklıdere / ANKARA

Abone Şartları

Yurt içinden abone olmak için, aşağıda belirtilen abone bedelini **Vedat Erden** adına kayıtlı olan **1900037** numaralı Posta Çeki Hesabı'na veya **Cedit Neşriyat Ltd. Şti.** adına kayıtlı Türkiye İş Bankası Meşrutiyet Şubesi nin **4213-0536505** numaralı hesaplarından herhangi birine yatırarak dekontunun fotokopisine, açık adresiniz ve hangi sayıdan itibaren abone olmak istediğinizi yazarak (312) 466 30 10 numaralı faksa veya P.K. 60 Yenişehir (06442) Ankara adresine göndermeniz yeterlidir.

Yurt dışından abone olmak için;

Abone bedelinin **Cedit Neşriyat Ltd. Şti.**'nin Türkiye İş Bankası A.Ş. Meşrutiyet / Ankara Şubesi'ndeki, Dolar için 30103/643096, EURO için 30103/643109 numaralı hesaplarından ilgili olanına havalesi ve banka dekontunun haberleşme adresimize gönderilmesi gerekmektedir. Adınızı, açık adresinizi, posta kodunuzu ve hangi sayıdan itibaren abone olmak istediğinizi lütfen belirtiniz.

Abone Bedelleri

Yurt İçi	50 YTL.
Kurum Aboneliği	70 YTL.
Avrupa ve Orta-Doğu	60 EURO
Amerika	100 \$(Uçakla)
Diğer Ülkeler	100 \$ (Uçakla)

TÜRKİYE GÜNLÜĞÜ BİR **cedit** YAYINIDIR !

ISSN 1300 - 2767

Türkiye Günlüğü, hakemli bir dergidir. Akademik tarzda yazılan araştırma ve inceleme yazıları, üçer kişilik ilgili hey'etler tarafından tetkik edildikten sonra yayımlanabilir.

Batı'da Kurumsallaşmış Sosyal Patolojik Davranışlar: Sapkın Şehvet, Şiddet, Kan ve Korku Kültürü

Abstrakt:

Bu makalede, birçok kültür ve medeniyetten radikal bir şekil farklı olarak, Batı'da, bastırılmış ve onaylanmayan değil, kişilerin cemiyet içinde saygın bir yer almasına mâni' teşkil etmeyen, hat-tâ bil'akis, hayâtın normal ve tabii bir parçası ad-dedilen ve estetik ve virtüöz nitelikler kazandırılan, *cinsî sapma*, *şiddet*, *kan* ve *korku* gibi patolojik davranışların tarihî kökenleri konu edinilmiş olup, *korku* mevzûu, makalenin hacmini daha fazla kabartmamak için, kısa tutulmuş ve cinâyet mevzûu ile birleştirilmek üzere başka bir yazıya ertelenmiştir.

Giriş

Batı tarihinde, bilhassa Aydınlanma ile birlikte insânî hasletlere yapılan vurgunun, tarihin tersten okunması metodu ile, bu *hasletlere* duyulan *hasretlerden* neş'et ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü, Batı tarihi, bir bakıma ve aynı zamanda bir şiddet, kan ve sistematik korku kültürü tarihidir. Bu patolojik kültür unsurlarına, ibrâ edilmiş cinsî sapkınlığı, yâni seksüel patolojiyi de eklemek îcap edecektir.

Batı'da bu patolojilere olan bağımlılık, kendisini bütün tarihi boyunca, din, san'at, edebiyat ve spordan siyâsete kadar hemen her insânî varoluş alanında, bazan alenî, bazan da zımnî olarak ortaya koymuştur ve koymaya devam etmektedir. Bu durum, korku, şiddet ve gerilimin - ve ilâveten *cinâyetin* - gelişkin bir san'at ve edebiyat formu kazanmasında açıkça görülmektedir. Türk-İslâm kültüründe görülmeyen bu keyfiyetin bir anlamda içtimâî bir davranış bozukluğu, bir patolojik vak'a olduğunu düşündürtecek ciddî gerekçeler ileri sürülebilir. Çünkü bütün korku ve gerilim formlarında, şiddet, kan, eziyet, işkence, ızdırap ve insanı aceze düşürme - yâni şimdi Türkçe'de mânâsı iyice daraltılarak pejoratifleştirilen şekliyle "ta'cîz" - en fazla dikkat çeken unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Şüphesiz bu saydığımız unsurlar bütün dünya kültürlerinde ve tabiatıyla Türk-İslâm kültüründe de mevcuttur; ancak, burada sâdece avâmî bir nite-

Durmuş Hocaoğlu*

* Dr. Hocaoğlu, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

lik taşıyan ve yüksek kültüre dönüşmeyen bu unsurlar, Batı'da estetize edilmiş, san'at ve edebiyat formu kazanmıştır. Nitekim, meselâ korku ve cinâyet bir edebî tür olarak Türk-İslâm kültüründe değil, Batı kültüründe itibar görmüştür; temeli şiddete ve kana dayanan ve kısaca "kan sporu" olarak adlandırabileceğimiz spor anlayışı da. Cinsî sapkınlıklar da kezâ her tür cemiyette varolagelmekte bulunmasına rağmen, hemen ekseriyetle "fücûr-u müstetîr", yâni setredilmiş, üstü örtülmüş, bastırılmış, ibrâ edilme-yen davranış bozuklukları cümlesinden ad-dedildiği hâlde, Batı tarihinde bu davranış-ların hayatın tabîî bir parçası olarak müsâ-maha ve hattâ hüsnü kabûl ile karşılanmış olması, ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır.

İlerideki satırlarda daha genişçe temas edilecek olan korku kültürü konusuna şimdilik kısa bir atıf olmak üzere örnek verecek olursak, meselâ, Eski Grekler, insanların muayyen zamanlarda kurt şekline bürünebildiğine inanmaktaydılar; Lycos (kurt) ve Antropos (insan) kelimelerinin terkîbinden müteşekkîl "Lycantropos" -Türkçe'ye geçmiş şekliyle "Kurtadam"-, gerçekliğine beynelavâm îtikad edilmenin yanında san'at ürünü mâhiyetini de taşımakta idi. Slav-Karpat kültüründen doğan ve erken dönemde Slavca'dan Grekçe'ye, oradan Batı dillerine ve Türkçe'ye de intikal eden "vampir" kelimesiyle ifâde edilen, mezarlarından fırlayan, kan içerek yaşayan, dehşet saçan ölümler ile ilgili korku dolu hikâyelerin benzerleri de kezâ hemen her kültürde olduğu gibi, Türk kültüründe de mevcuttur; ancak, burada sâdece avâmî seviyede bir alt-kültür unsuru olarak kalan bu ürpertici hikâyeler Batı'da zamanla, geniş bir ilgi alanı yaratan, eni konu ciddî bir edebî tür niteliği kazanmış, bilhassa XIX. asırda tiyatro ile başlayıp bilâhare Bram Stoker'ın kült eseri "Dracula"dan sonra alabil-diğine yaygınlığa ulaşmış, sinema ve TV çağı ile de evlere kadar girmiştir.

Batı insanının ruh hâletinin çözümlenme-

sinde önemli ipuçları verebilecek olan bu gibi konular üzerinde biraz durmanın faydalı olacağını düşünüyorum. Bunun için de ilk olarak, bir başlangıç olmak üzere, şu suâlî soralım: Niçin şiddet, kan ve korku? Evet, bunlar da hayatın gerçekleridir, insânî ihtiraslar ve zaaflardır ve bir bakıma da insânîdirler; ama yüceltilmeleri hiç de saygı duyulacak bir davranış olarak kabûl edilemez. Çünkü içlerinde "güzellik" yoktur. O hâlde, nasıl olur da güzellikten mahrum olan bir şeyden "estetik" çıkar?

İşte patolojik olan taraf budur.

Şiddet, kan ve korku insanın negatif yanlarıdır ve insan olmağın ayrılmaz bir parçasıdır şüphesiz. Çünkü insan melek değildir, şiddete, kana ve korkuya eğilimlerle dolu olarak dünyaya gelir; şiddette de bulunur, kan da döker, korkar da, korkutur da. Fakat, buna rağmen bütün bunlar bizatihî birer kıymet, birer fazîlet olarak addedilemezler.

Bizâtihi kıymetten ve fazîletten mahrum bir şeyin san'ata dönüştürülmesi ciddî bir problem alanıdır; çünkü san'at - ve tabiatıyla edebiyat da - esas itibariyle *güzellik* (*bediyyat*) ve *fazîlet* (*erdem*) üzerine müessesdir; bunların olmadığı yerde ne san'attan bahsedilebilir ve ne de edebiyattan, daha doğrusu, bahsedilmemelidir. Vâkıa nesnesi *güzellik* ve *fazîletten* nasipsiz bir tema üzerine de san'at ve edebiyat eseri inşâ edilebilir; ancak burada, 'güzel-olmayan' ve 'fâzıl-olmayan'dan hareketle 'güzel'e ve 'fazîletli'ye varılabilmelidir. Meselâ âşıkların kavuşamaması gibi bir temadan yola çıkan bir senaryoda, ayrılık gibi bir ızdırıp kaynağından hareket edilerek aşkın yüceliğine varılabilir; işte bu güzelliştir ve fazîlettir. Fakat aynı temadan yola çıkılarak ayrılığın ızdırabından hareketle, ızdırabın, çilenin, bizâtihi ta'zîm ve tebcîl edilmesi, rûhî bir probleme delâlet eder ki, bu bir maraz olduğu için, marazın bir haz olarak algılanması demek olan "marazî haz" kavramı ile ifâde edilir. Meselâ dervişler de çile çeker, keşişler de; ancak bu-

rada çile, yâni ıztırap kendi gayesini kendi içinde taşımaz, gayesi kendi dışında olup, kendisini aşan başka bir şeye varmak için bir vâsıta'dır ki, bu başka şey, yâni çile vâsıtasıyla yönelinen hedef de nefis terbiyesi, sûretiyle arınarak Allah'a daha yakınlaşmaktan, "Allah ile buluşma" (liqâullah) vakti geldiğinde O'nun yanına çıkacak temiz bir yüz sâhibi olmaktan başkası değildir ve elbette çok soylu bir davranıştır. Ancak, aynı çileyi, ızdırâbı bizâtilhî gaye edinmek, marazî haz sınıfına girer ki bu da adına "Mazoşizm" denen bir davranış bozukluğudur. Birincisi soylu bir davranıştır, güzeldir, kıymetlidir ve bu üstün vasıflarından ötürü de muhakkak ki gerçek anlamda san'at için de bir me'haz teşkil eder; ancak diğeri çirkindir ve kıymetsizdir ve bir san'at me'hazı olamaz.

Niçin?

Bu davranış bozukluğunu açıklamanın en tutarlı yollarından birisi, onu ferdfî çerçeveden içtimâî çerçeveye çıkarmakla elde edilebilir ki, bu da defolu davranışlar gösteren defolu sosyal çevre faktörüdür.

Bu noktada, bir başka davranış bozukluğu olan gayri tabiî, gayri müeddeb ve gayri ahlâkî cinsî temâyüllerin yaygınlığı ve belirleyici bir kültür unsuru niteliği taşıması sebebi ile şiddet, kan ve korku kültürü ile üst üste binmesi durumunda ikisinin arasındaki münâsebetlerden hareketle, tamâmının birden, paranormal davranışlar gösteren hastalıklı bir toplum yapısının ürünleri olduğunu düşünebiliriz. Filhakîka, Batı tarihinde nasıl kıvamlı ve belirleyici bir şiddet, kan ve korku kültürü varsa, aynı şekilde hayli kıvamlı bir cinsî bozukluk kültürü de bulunmaktadır. Yine dikkat çekmeliyiz ki, insanın olduğu her yerde insana mahsus bozukluklar olacaktır ki buna cinsî bozukluklar da dâhildir; bu da, insan olmağın bir sonucudur. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken husus, bu bozuklukların toplum tarafından ibrâ edilip-edilmemesi, yâni "onaylan-

ma" problemdir. Meselâ, aşağıda da kısaca değineceğimiz gibi, homoseksüalite denince, ayrıca belirtilmediği müddetçe, alekser görmezlikten gelinen kadın homoseksüalitesi (lezbiyenizm) değil de bilhassa anlaşılan erkek homoseksüalitesinin (sodomi, livâta) her cemiyette olduğu gibi Osmanlı cemiyetinde de mevcut olduğu bilinmektedir.

Ne var ki, fi'len biliniyor da olsa, Osmanlı cemiyetinin bu gibi bozuklukları ibrâ etmeyişi, bir fark yaratmaktadır. İşte bu noktada Batı toplumlarındaki patolojik davranışların kapsayıcı bir portresini çıkarmamıza yardım edebilecek bir tesbite ulaşabiliriz: Diğer birçok toplumların aksine, cinsî bozukluklar, Batı'da – zaman zaman bastırılmış olsa da – hemen dâimâ aşırı müsâmaha ve hatâ saygı gören ve onaylanan davranışlar olarak müesseseseleşmişlerdir ve bunun da kökü Greklere kadar dayanır.

I.

Sapkın Şehvet Kültürü: Homoseksüalite

I.I. Livâta'ya (Sodomi) Medhâl

Aynı cinsten olan insanlar arasındaki cinsî yaklaşma, bilhassa erkekler söz konusu olduğunda, İslâm ve Hristiyanlık ve ciddiye alınmaya lâyık ahlâkî niteliği olan felsefeler tarafından insan haysiyetine yönelmiş en şiddetli saldırılardan ve en ağır yüz kızartıcı eylemlerden kabûl edilmiş ve birçok hâllerde zinâdan dahi ağır bir şekilde müstelzim-i cezâ addedilmiştir. Bu noktada şu suâlin üzerinde birkaç cümle ile de olsa duralım: Niçin, homoseksüalite denince, ayrıca belirtilmediği müddetçe, alekser görmezlikten gelinen kadın homoseksüalitesi değil de be-tahsis erkek homoseksüalitesi anlaşılmakta ve tepkiler de onun üzerinde yoğunlaşmaktadır?

Bu suâl'in iki cevâbı olduğunu söyleyebiliriz: İlkin, bir erkeğin bir başka erkek ile cin-

sî mukarrenette bulunması, çok kolayca anlaşılacağı gibi, ister aktif (*gulampâre*) ister pasif (*oğlan*) rolünde olsun, her ikisi birden, mâhiyeti gereği, erkeklik onurunu sifra indirmekte, onda, “onur” maymuncuk kelimesinin ifâde ettiği herşeyi, *şeref*, *nâmûs*, *hayşiyet*, *gurur*, *vekar*, *izzetinefs* ve *ilââhir*, ne varsa külliyyen ifnâ etmektedir. Zîra, erkek, hil-katin kendisine verdiği vazîfe ve biçtiği rol gereği ancak bir kadın ile yakınlaşabileceği için, bir başka erkeğin karısı veya kocası olması onun asâletini yok etmektedir. Birincisine bağlı olarak, ikincisine gelince; kadın homoseksüalitesinde ‘duhul’ vâkî olmamasına – ki onu *nisbeten göz yumulabilir* kılan da budur – mukabil, erkek homoseksüalitesinde ‘duhul’ esastır ve bu noktada, *gulampârelik* bahis konusu olunca, bir erkeğin bir başka erkeğin bağırsaklarına – yâni insanoglunun en fazla iğrendiği,* katı yiyecek atıklarının bulunduğu bölüme – tenâsül uzvunu sokması, bir kanalizasyon çukuruna dalarak ‘shit’ kütleleri içinde zevk almasından zerre kadar farkı olmayan sapıkça bir iğrençlik olurken, oğlanlık bahis mevzû olunca da buna, tabiatın kendisine biçtiği rolü tersine çevirmesinin eklenmesiyle, iğrençlik ve müptezellik zirveye tırmanır.

Homoseksüalitenin fitrata muhâlif olmakla tabiatın kanunlarına karşı işlenmiş bir suç olduğunu ve aşırı derecede günah oluşunun da buna bağlı bulunduğunu söyleyebiliriz.

* Burada küçük bir dipnot düşmek gereğini duymaktayım: İnsan bedeni iki ucu açık olan bir boruya benzer; bu borunun üstte olanından – yâni ağız’dan – dünyanın en temiz nesnelere girerken, alta olanından – yâni anüs’ten – ise, üstten giren herşey tekillişerek bir tek form hâlinde ve dünyanın en iğrenç, en müstekreh nesnesi olarak çıkmaktadır. Yâni, temizliğin en sağlam kriteri *ağıza alınabilirlik* iken pisliğin en sağlam kriteri de *kazurat* olmaktadır; tuhaf gibi gelebilir, insanın en fazla iğrendiği şey, hayâtın ve tabiatın gayri kabili içtinab bir neticesi olarak, dışarıya atmakta olduğu kendi bedeninin atıklarıdır.

“Fitrat” denen şey nedir denecek olursa deriz ki, fitrat Tabiat’tır; ancak, fizikî tabiat (*physis*) olmayıp, bir yanıla tabiata konmuş değişmez kanunlar ve diğer yanıla da – Kant’ın kullandığı şekliyle – “Takdîr-i İlâhî”dir.¹ Tabiata o kanunları vaz’ eden Takdîr-i İlâhî’nin canlılar dünyasına vaz’ ettiği, canlı ile cansızı birbirinden kesin hatlarla ayıran en temel kriterler olan, Üexküll’ün “fonksiyon çemberleri”nden,² canlılığın temâdiyetini sağlayan “seks çemberi”nin, yâni “üreme”nin çalışabilmesi için erkek ile dişinin birleşmesi şarttır. Burada erkek ile dişinin cinsî münâsebeti, Hegelyen bir tâbirle ifâde edecek olursak, “akıl hîlesi”³ olmaktadır; yâni, belirli bir amaca vasıl olmak kastıyla kullanılan araç (enstrüman)... Burada amaç zürriyetin tabî bir şekilde devam etmesi olduğundan, ona uygun tabî motor kuvvetler kullanılmalıdır ve bu da kadın ile erkek arasındaki cinsî yakınlaşmayı motive edecek olan “şehvet”tir; zürriyetin devamının başında “şehvet” vardır, ondan sonrası ise esas olarak tek araçla sürdürülür: Şefkat. Şâyet, şehvet olmayacak olsa, kadın ile erkek arasındaki yakınlaşma (takarrüb) son derece tahammül edilemez bir işkence olarak görünecektir: Olabildiğince çirkin ve pis bir işlemden başkası değildir cinsî münâsebet; fakat şehvetin akıl almaz itici gücü bu yakınlaşmayı angarya olmaktan çıkarır ve büyük bir keyfe dönüştürür – dikkat edilmelidir ki, insanın maddî hazlarının doruk noktası

- 1- “Dünyanın akışı içinde ortaya çıkan gayesini göz önünde tutarak, insan nev’inin en son objektif gayesi bakımından, eşyanın akışını ezelden takdir ve tâyin eden bir yüce sebebin derin hikmeti olarak düşünülince tabiata İlâhî Takdir diyoruz.” [Immanuel Kant., *Ebedî Barış Üzerine Felsefî Bir Deneme (Zum Ewigen Frieden, Ein Philosophischer Entwurf, 1795)*., “Birinci Ek: Ebedî Barışın Teminatı Hakkında” (s.29)].
- 2- [Joseph] von Üexküll., *Theoretical Biology*, pp.126-177; Chapter V: “The World of Living Organisms” (Function Circles).
- 3- Georg Wilhelm Friedrich Hegel., *Tarihte Akıl (Die Wernunft in der Geschichte)*., s.106., pr.2.

odur; ondan sonrasında ise sıra, ikinci hîle olan, daha kalıcı, daha müstakarr, şefkat'e gelir. Evet; bir şarkı güftesinde dendiği gibi "sevmek bir ömür sürer / sevişmek bir dakika", elhak doğrudur: Şefkat olmayacak ve dahi sürekli olmayacak olursa, bir kadın için karındaki bebek yabancı bir cisim haline gelir, doğumdan sonra dünyaya gelen bebek ise dünyadaki en sevimli şey olmaktan çıkar, ağlamasıyla, çişiyile, kakasıyla ve sonra da bütün bir ömür boyunca ebeveynine yüklediği ağır yükleriyle, hâsılı her şeyiyle, çekilmez birşey olur.

İmdi, homoseksüalitenin fıtrata, yâni Takdîr-i İlâhî'ye muhâlif oluşu, onun bütün mel'anet ve çirkinliğinin îzâhı için tek başına kâfîdir ve diğer sebepler de aslında bundan istihraç edilebilir.

I.II. Livâta (Sodomi) ve Ensest

Gerek Tevrat, gerek İncil ve gerekse de Kur'ân-ı Kerîm bu kabîl illetler ile mâlûl olan Sodom ahâlisini misâl vererek bu davranış bozukluğunu takbîh ve tel'în etmektedirler.

Tevrat'da (Ahdi Atîk) konu hakkında şöyle denmektedir: "Sodom halkı kötü ve Rabbe karşı çok günahkârdılar."⁴ "Ve Rab dedi: Sodom ve Gomorranın feryadı büyük, ve onların günahı çok ağır olduğu için, şimdi ineceğim, ve bana gelen feryadına göre tamamen yaptılar mı göreceğim; ve yapmadıysa, bileceğim."⁵ "Kadınla yatar gibi erkekle yatmayacaksın; menfur şeydir."⁶ "Ve bir adam kadınla yatar gibi erkekle yatarsa, ikisi menfur şey yapmışlardır; mutlaka öldürüleceklerdir; kanları kendi üzerlerinde olacaktır."⁷ Ancak, Lût Peygamber'in bütün îkaz ve ihtarlarına karşılık bu çirkin günahlarında ısrar etmeleri üzerine de kendilerine

felâket gönderilmiş ve helâk edilmişlerdir.⁸

Benzer şekilde, Ahd-i Cedîd'de Sodomuların bu davranışı lânetlenmiştir:

"²⁴Bunun için Allah kendi aralarında bedenleri rezil olsun diye, yüreklerinin şehvetleri içinde onları pislîğe teslim etti; ²⁵onlar Allahın hakikatini yalanla değiştirdiler, ve Hâlikten ziyade mahlûka tapıp kulluk ettiler; o ebediyen mübarektir. Amin. ²⁶Bu sebepten Allah onları rezalet ihtiraslarına teslim etti, çünkü onların kadınları tabîf kullanışı tabiate muhalif olana çevirdiler; ²⁷ve aynı suretle erkekler de kadının tabîf kullanımını bırakarak şehvetlerinde birbirlerine kızıştılar, erkekler erkeklerle rüsvaylık ederek sapıklıklarına lâyıf olan karşılığ aldılar."⁹

"⁹Yahut bilmez misiniz ki haksızlar Allahın melekûtunu miras almayacaklardır? Aldanmayın; ne zaniler, ne putperestler, ne facirler, ne muhannesler, ne lûtîler, ¹⁰ne hırsızlar, ne tamakârlar, ne ayyaşlar, ne sövücüler, ne de gasıplar Allahın melekûtunu miras alacaklardır."¹⁰

İslâmiyet'e gelince; Şüphesiz, karşı cinsten olan insanlar (erkekler ve kadınlar) arasında, evlilik bağı çerçevesinde olmak üzere, cinsî yakınlaşmaya bir yasak konmuş değildir; hattâ evlilik, İslâm Peygamberi tarafından teşvik edilmiş olduğu gibi, bizzat kendisi da tatbîk etmek sûretiyle fiilen emsal teşkil etmiştir. Ancak, buna mukabil, nikâh bağı ile bağı olmayan karşı cinsler arasındaki cinsî yakınlaşma, yâni "zina", yüz kızartıcı ağır bir suç olarak tescîl edilmiş, aynı cinsten olanlar arasındaki ise daha da ağır bir suç hükmünde sayılmıştır. İslâmî literatürde "livâta" olarak zikredilen bu fiil, Kur'ân-ı Kerîm'de bu isimle anılmamaktadı; Kâmil Yaşaroğlu'nun da belirttiği gibi, "aşırı derecede

4- Tekvîn, 13/13

5- Tekvîn, 18/20-21

6- Levililer, 18/22

7- Levililer, 20/13

8- Tekvîn, 19/23-28

9- Pavlus'un Romalılar'a Mektubu: 1/27 (Yeni Ahit., s.155)

10- Pavlus'un Korintoslular'a Birinci Mektubu: 6/9-10 (Yeni Ahit., s.172-173)

çirkin davranış, açık hayâsızlık ve sapkınlık" anlamındaki "fâhişe" (çoğulu "fevâhiş") ve "fahşâ" kelimeleri livâta fiilini de kapsayan geniş bir içerikle Kitab'da yirmi dört yerde geçer ve zinâ, livâta, sevicilik (lezbiyenlik, kadınlar-arası yakınlaşma) gibi iffetsizlikler şiddetle kınanır, yol açacağı dinî ve hukukî sorumluluklara işâret edilir. Kur'an'da, Lût kavminin livâtanın yaygınlık kazandığı ilk toplum olduğuna atıfla onların, bu çirkin fiili işlemeleri ve peygamberleri Hz. Lût'un kendilerini bu işten alıkoymaya yönelik uyarı ve öğütlerine kulak vermeyişleri sebebiyle helâk edildiği anlatılır (el-A'râf 7/80-84; Hûd 11/ 78-83; el-Enbiyâ 21/74; eş-Şuarâ 26/161-175; en-Neml 27/54-58; el-Ankebût 29/28-35). Hz. Peygamber'in hadislerinde de livâta kınanmış ve bu fiili işleyen kimseye Allah'ın rahmet nazarıyla bakmayacağı bildirilerek (Tirmizî, "Radâ", 12) livâta yapanların lanetlendiği ifâde edilmiştir (*Müsned*, I, 317). Resûl-i Ekrem ayrıca. "Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey Lût kavminin davranışdır" demiş (İbn Mâce, "Hudûd", 12; Tirmizî, "Hudûd", 24) ve erkeğin eşiyle anal ilişkide bulunmasını da "küçük livâta" şeklinde nitelendirerek yasaklamıştır (İbn Mâce, "Nikâh", 29; Ebû Dâvûd. "Nikâh", 45; Tirmizî, "Taharet", 102). Bir başka hadiste de hemcinsleriyle ilişkide bulunan kadınlar ve erkekler zina yapan kişiler olarak ifade edilmiştir (Şevkânî, VII, 131).¹¹

Filhakîka, Kur'an da tıpkı İncil ve Tevrat gibi, livâta fiili için tarihte de bilinen en aşırı örneği teşkil eden Sodom vak'asını müteaddid kereler ibretle zikreder; onların bu fiillerinde inatla ısrar etmelerinden dolayı nasıl ağır bir toplu cezâyâ tâbî' tutularak helâk edildiği çarpıcı şekilde anlatılır. Tek bir örnek olarak, buraya alacağımız Hûd sûresinde, konu şöyle hulâsa edilmektedir:

[77]. Elçi meleklerimiz, Lût'a varınca,

(kavmi bu güzel kılıklı elçilere bir fenalık ederler diye) onlar yüzünden kederlendi ve göğsüne sıkıntı geldi. "Bu, çok zor bir gün", dedi.

[78]. Lût'un kavmi koşarak kendisine gelmişlerdi ve bundan önce kötü işler (oğlan-cılık) yapıyorlardı, (misafirleri olan elçi meleklerle bir fenalık yapmasınlar diye) Lût şöyle dedi: "— Ey Kavmim! İşte şunlar kızlarım (onları kendinize nikâh edin, elçilere dokunmayın). Sizin için, onlar daha temizdir. Artık Allah'dan korkun, beni misafirlerim içinde rüsvay etmeyin. Hiç aranızda, iyiliği emredip kötülükten alıko-yacak, aklı başında bir adam yok mu?"

[79]. Onlar dediler ki; "— Senin kızlarında hiç bir hakkımız olmadığını elbette bilmiş-sindir. Sen bizim ne istediğimizi (erkeklerle varmak niyyetimizi) doğrusu bilirsin."

[80]. Lût; "— Keşke size karşı bir kuvvetim olsa, yahut sağlam bir topluluğa dayansam!" dedi.

[81]. (Elçi melekler) şöyle dediler: "— Ey Lût! Gerçekten biz, Rabbinin elçileriyiz, onlar asla sana dokunamazlar. Hemen gecenin bir kısmında ev halkınla çık git ve içinizden hiç biri geri kalmasın; ancak karın müstesna. Çünkü kavmine isabet edecek azap, ona da gelecektir. Onların helak zamanı, sabah vaktidir. Sabah, yakın değil mi?"

[82]. Onlara azab emrimiz gelince, o memleketin üstünü altına getirdik ve üzerlerine, arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık,

[83]. Ki onlar, Rabbinin katında (hükümünde) azab için damgalanmışlardı. Bu taşlar, senin ümmetinin zalimlerinden de uzak değildir. (Onların da başına yağar).

*
* *

Şimdi livata'ya ve ondan daha ağır bir insanlık suçu olan ensest'e biraz daha yakından bakalım

11- Kâmil Yaşaroğlu., "Livâta"., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 27, s.198b

I.III. Beni İsrâil'de Livâta (Sodomi) ve Ensest

Batı literatüründe "sodomi", Doğu literatüründe ise "Lûtılık" veya "Livâta" olarak bilinen ve erkeklerarası cinsî yakınlaşmayı ifade eden kavramın, tarihte Lût peygamberin kavmi olarak da bilinen Sodom şehri sâkinlerinin davranış bozukluğundan mülhem olduğu mâlûmdur. Fakat Batı literatüründe, bu kavram, iptidâsında daha geniş bir anlam çeperine sâhipti. Mondimore'a göre,¹² İ.Ö. 3. yüzyılda yaşayan Stoacılar cinsel haz da dahil olmak üzere her türlü hazza karşı kayıtsızlığı savundular; her türden bütün aşırı duygulardan feragati öğrettiler. İsa'nın doğumundan birkaç yüzyıl sonra yeniden keşfedilen Stoacıların yazılarından etkilenen birkaç ortaçağ teologu sonraları tüm cinsel hazların günah olduğunu savundular. Stoacılar yazılarında tek "tabii" cinselliğin üreme amaçlı girilen cinsel ilişki olduğunu öne sürüyorlardı. (Bazılarına göre üreme amaçlı cinsel ilişki bile çok fazla fiziksel haz alındığında kirlenebilir ve böylece günahkâr olunabilirdi.) Döllenmeyle sonuçlanmayan bir cinsel aktivite gayrimeşrû ve "tabiata aykırı" farzediliyordu. Giderek onaylanmayan çeşitli cinsel fiiller sodomi adı altında toplandı. Kelimenin kökeni ise elbette Eski Ahit'te Tanrı'nın yok ettiği iki şehirden biri olan Sodom ve Gomora'dan geliyordu.

Bu eski yazılardaki geçen sodomi sözcüğü yalnızca "eşcinselliği" değil pek çok farklı şeyi de içeriyordu. Mastürbasyon, heteroseksüel eşler arasında anal ilişki, penisle oral ilişkiyle birlikte hayvanlarla kurulan cinsel ilişki de sodomo edimleri olarak anılıyordu. Ayrıca üreme amaçlı olmayan coitos interruptus (heteroseksüel ilişki sırasında ilkel bir doğum kontrol metodu olan penisi orgazmdan önce geri çekme) da bunların arasındaydı. Bazı ortaçağ yazarlarına göre erke-

ğin üstte olduğu pozisyonlar dışında diğer heteroseksüel cinsel ilişki pozisyonları da döllenme olasılığı azaldığından bir sodomi fiiliydi. Ortaçağ'ın en etkili din bilgini Aquinalı Thomas ve eseri *Summa Theologica* ve öbür yazılarıyla bu tutuma din bilimsel destek sağladı. Aquinalı Thomas'a göre cinsel organların üreme amacının dışında kullanılmaları şehvetperestlik ve günahkârlıktı. Eşcinsel fiiller üremeyle sonuçlanmayacağından tek amaçları haz olabilirdi. Bu sebeple aynı cins arasındaki cinsel temas bencilce haz peşinde koşmaktı ve günahtı.

Yukarıda da kısaca temas etmiş olduğumuz gibi, Ahd-i Atık, fuhuş yanında livâtayı da yüz kızartıcı bir denâet ve ağır bir suç olarak telâkkî etmektedir. Fakat dikkat çekicidir; Sodumluların bu çirkin günahlarından ötürü Allah tarafından ağır şekilde cezâlandırıldığını bildiren Tevrat'da, en az onun kadar, hattâ belki daha da çirkin bir fiil olan "ensest", yâni birinci dereceden kan bağı olan erkek ve kadınlar arasındaki zinâ hakkında bu kadar ağır konuşulmamaktadır. Hattâ dinî şahsiyetlere ve cinsî ahlâksızlıkta ifrata kaçan kavmine gazabıyla tarihe kaydolan Lût gibi bir peygambere dahi aynı isnadda bulunmaktadır.¹³ Anlatıldığına göre, Lût peygamberin kızları, zürriyetlerinin devâmı için erkek bulamadıklarından, babalarına şarap içirerek sarhoş etmişler ve O'nunla yatarak hâmile kalmışlardır.¹⁴

³⁰Ve Lût Tsoardan çıkıp dağda oturdu, ve iki kızı onunla beraberdi; çünkü Tsoarda oturmaktan korktu; ve o, ve iki kızı bir mağarada oturdular. ³¹Ve büyük kızı küçüğüne dedi: Babamız kocamıştır, ve bütün dünyanın yoluna göre yanımıza gir-

13- Bu konuda detaylı bir analiz için, bkz.: Kemal Polat, "Lût Kıssasına Kitâb-ı Mukaddes ve Kur'ân Perpsektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.*, Sayı: 24, Erzurum, 2005., s.147-165.

14- Tekvin, 19/30-38

12- Francis Mark Mondimore., *Eşcinselliğin Doğal Tarihi.*, s.50-51

mek için memlekette erkek yoktur; ³²gel, babamıza şarap içirelim, ve babamızdan zürriyeti yaşatmak için onunla yatarız. ³³Ve o gecede babalarına şarap içirdiler; ve büyük kız girip babası ile yattı, ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. ³⁴Ve vaki oldu ki, ertesi gün büyük kız küçüğüne dedi: İşte, dün gece babamla yattım; bu gece de ona şarap içirelim, ve babamızdan zürriyet yaşatmak için, gir, onunla yat. ³⁵Ve o gecede dahi babalarına şarap içirdiler, ve küçük kız kalkıp onunla yattı; ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. ³⁶Lûtun iki kızı böylece babalarından gebe kaldılar. ³⁷Ve büyük kız bir oğul doğurdu, ve onun adını Moab çağırdı; o bugüne kadar Moabluların atasıdır. ³⁸Ve küçük kız, o da bir oğul doğurdu, ve onun adını Benammi çağırdı; o bugüne kadar Ammon oğullarının atasıdır.

Hendrik Goitzius'un jirçasından Lût ve kızları
(1616)

Tevrat'ta bundan mâadâ, Yahuda'nın, gelini Tamar ile zinası gibi düşük seviyeli, enstet kısılları da mevcuttur. Aşağıda, bu ibretâ-miz kissanın tamâmı yorumluz aktarılmıştır.¹⁵

Ve o zamanda vaki oldu ki, Yahuda kardeşlerinin yanından indi, ve Adullamlı bir adamın yanına indi, ve onun adı Hira idi. ²Ve Yahuda orada Kenanlı bir adamın

kızını gördü, ve adamın adı Şua idi; ve kızını alıp yanına girdi. ³Ve gebe kalıp bir oğul doğurdu; ve onun adını Er koydu. ⁴Ve yine gebe kalıp bir oğul doğurdu; ve onun adını Onan koydu. ⁵Ve tekrar bir oğul daha doğurup onun adını Şela koydu; ve onu doğurduğu zaman, Yahuda Kezibde idi. ⁶Ve Yahuda ilk oğlu Er için bir karı aldı, ve onun ad: Tamardı. ⁷Ve Yahudanın ilk oğlu Er Rabbin gözünde kötü idi; ve Rab onu öldürdü. ⁸Ve Yahuda Onana dedi: Kardeşinin karısının yanına gir, ve ona kayın biraderlik vazifesini yap, ve kendi kardeşine zürriyet yetiştir. ⁹Ve Onan o zürriyet kendisinin olmayacağını bildi; ve vaki oldu ki, kardeşinin karısının yanına girdiği zaman, kardeşine zürriyet vermesin diye yere dökerdi. ¹⁰Ve yaptığı şey Rabbin gözünde kötü oldu; ve onu da öldürdü. ¹¹Ve Yahuda gelini Tamara dedi: Oğlum Şela büyüyünciye kadar kendi babanın evinde dul kal; çünkü: O da kardeşleri gibi ölmesin, dedi. Ve Tamar gidip babasının evinde oturdu.

¹²Ve çok zaman sonra Şuanın kızı, Yahudanın karısı, öldü, ve Yahuda teselli buldu, ve kendisi dostu Adullamlı Hira ile Timnata, sürüsünü kırkanların yanına çıktı. ¹³Ve: İşte, kaynatan sürüsünü kırkmak için Timnata çıkıyor, diye Tamara bildirildi. ¹⁴Ve üzerinden dulluk esvabını çıkardı, peçesile örtündü, ve Timnat yolu üzerinde olan Enaim kapısında sarınıp oturdu; çünkü Şelanın büyüyüp kendisinin ona karı olarak verilmediğini gördü. ¹⁵Ve Yahuda onu görünce, kendisini kötü kadın sandı; çünkü yüzünü kapamıştı. ¹⁶Ve yolda onun yanına inip dedi: Rica ederim, gel senin yanına gireyim; çünkü onun kendi gelini olduğunu bilmedi. Ve dedi: Yanıma girmek için bana ne verirsin? ¹⁷Ve dedi: Sürüden bir oğlak gönderirim. Ve dedi: Onu gönderinciye kadar bir rehin verir misin? ¹⁸Ve dedi: Sana ne rehin vereyim? ve dedi: Kendi mühürünü ve kaytanını ve elinde olan değneğini. Ve ona verip onun yanına girdi, ve kadın ondan gebe kaldı. ¹⁹Ve kalkıp gitti, ve üzerinden peçesini çıkardı, ve dulluk esvabını giydi. ²⁰Ve Yahuda kadının elinden rehini almak için Adullamlı dostunun elile oğlağı gönderdi; fakat onu bulmadı. ²¹Ve kadının bulunduğu yerin adamlarına sorup dedi: Enaimde yol kenarındaki o kötü kadın nerededir? ²²Ve

15- Tekvin, 38

dediler: Burada kötü kadın yoktu. Ve Yahudanın yanına dönüp dedi: Onu bulamadım; ve hem de o yerin adamları: Burada kötü kadın yoktu, dediler. ²³Ve Yahuda dedi: Kendisinin olsun, bize utanç olmasın; işte, bu oğlağı gönderdim, ve sen kendisini bulmadın.

²⁴Ve üç ay kadar sonra vaki oldu ki, Yahudaya: Gelinin Tamar zina etmiştir, ve hem de işte, zina ile gebe kalmıştır, diye bildirildi. Yahuda dedi: Onu çıkarın, ve yakılsın. ²⁵Ve o dışarı çıkarıldığı zaman: Bu şeyler kimin ise, ben o adamdan gebe kaldım, diyerek kaynatasına gönderdi; ve dedi: Rica ederim, bak, bu mühür, ve kaytanlar ve değnek kimindir? ²⁶Ve Yahuda tanıyıp dedi: Mademki onu oğlum Şelaya vermedim, o benden daha salihdir. Ve artık onu tekrar bilmedi. ²⁷Ve onun doğurduğu vakitte vaki oldu ki, işte, rahminde ikiz vardı. ²⁸Ve doğurduğunda vaki oldu ki, biri elini çıkardı, ve ebe aldı, onun eline bir kırmızı iplik bağlayıp dedi: Bu önce doğdu. ²⁹Ve elini geri aldığı zaman vaki oldu ki, işte, kardeşi doğdu; ve ebe dedi: Niçin kendine gedik açtın? bunun için adı Peretsa konuldu. ³⁰Ve sonra elinde kırmızı iplik olan kardeşi doğdu; ve onun adı Zerah konuldu.

I.IV. Grek Dünyası

Evet; aynı cinsten olan insanlar arasında cinsî yaklaşma, bilhassa erkekler söz konusu olduğunda, İslâm ve Hristiyanlık ve ciddiye alınmaya lâyık ahlâkî niteliği olan felsefeler tarafından insan haysiyetine yönelmiş en şiddetli saldırılardan ve en ağır yüz kızartıcı eylemlerden kabûl ve birçok hâllerde zinâdan dahi daha ağır bir şekilde müstelzim-i cezâ addedilmiş, buna mukabil, hemen her toplumda şu veya şekilde, bir bozuk davranış biçimi olarak mevcut olagelmıştır; ancak, eski dünyada Hind-İran havzasında ve Lût kavminde olduğu gibi, birçok toplumda da şaşırtıcı seviyede yaygınlığa sâhip olmuştur. Fakat, Grekler söz konusu olduğu zaman vaziyet daha farklı görünmektedir: Bu kavimde bu kabîl davranışlar sâdece fi'len yaygınlık kazanmış olmanın ötesinde, müesseseleşmiş olup, normal ve

lüzumlu bir hayat pratiği olarak telâkkî edilmektedir. Homoseksüalitenin Grek dünyasındaki tabiliğini, bu fiil için husûsî bir terimleri bulunmayışından da çıkarsamak mümkündür. Mondimore'un, "Yunanların eşcinsellik için bir sözcüğü yoktu. Kendi cinsiyetinde cinsel eşe yönelenleri ayırmasamak için sözcükler bulunması ortaçağlarda eşcinsel davranışın günah ve suç olarak tanımlanmasıyla birlikte başlar. Eşcinselliğin suç kabul edilmesi İsa'nın doğumundan birkaç yüzyıl sonra ortaya çıkan eşcinsellik konusunda ahlaksal düşüncenin değişmesinin bir parçası olarak gelişti"¹⁶ ifâdelelerinden de açıkça görülebildiği gibi, Homoseksüalitenin tel'în ve takbîhi, Batı'da, Hristiyanlık ile birlikte İsevî şerîata muhâlif, ağır bir suç olarak kabûl edildikten sonra mümkün olmuş olup, ondan evvel, Grek dünyasında, müstakil bir isim altına da konma ihtiyacı hissettirmeyecek ölçüde hayâtın normal ve tabîî bir parçası addedilmekte idi. Ancak, Grek homoseksüalitesi, hayâtın normal ve tabîî bir parçası addedilmenin ötesinde, daha da fazlası olarak, erkeklerin "onurlu" birer yurttaş olarak yetişebilmelerinde de gerekli kabûl edilmektedir. Bu müesseseleşme Grek sosyal hayatında öylesine yerleşmiş idi ki dinî müesseselerinde dahi 'şâyânî-hürmet' bir yeri vardı; nitekim, "Antik dünyada homoseksüalite hayatın bir parçası olarak kabûl görüyor ve normal hayata uyum sağlıyordu" diyen Morford ve Lenardon'un, hemen bu cümlelerin akabinde "...[zîra], bunu günah addederek tel'în eden ve önleyecek olan bir din mevcut değildi" diye ilâve etmeleri,¹⁷ bu davranış bozukluğunun asıl kaynağını teşhis ettiklerini göstermektedir. Filhakîka, homoseksüalitenin, Grek panteonunda son derece normal ve tabîî bir var-oluş tarzı olarak 'saygın' bir yere sâhip olduğunu, tanrılarının mühimce bir kesrinin bu davranışlarıyla şöhret-şfar olmuş olmalarından da çıkarsa-

16- Francis Mark Mondimore., *Eşcinselliğin Doğal Tarihi.*, 49-50.

17- Mark P. O. Morford, Robert J. Lenardon., *Classical Mythology.*, p.21, pr.4.

yabilmekteyiz. Kimler yoktur ki bu “gay tanrılar” listesinde; meselâ, Yunan illerinin en nâmdar cengâveri Akhilleus (Aşil) ile kendisini kaybettiğinde deliye döndüğü en yakın arkadaşı ve ‘en büyük aşkı’ Patroklos; meselâ, Truva savaşının yiğitlerinden Orestes ile Pylades;¹⁸ meselâ, her gün arabasıyla göğü bir uçtan diğer uca kat’ eden, erkek sûretli tanrıların en yakışıklısı Apollon ve Hyakinthos¹⁹ ile Kyparissos;²⁰ meselâ Zeus’un fânî bir kadından olan Alkmene’den kazandığı, bütün klasik mitolojinin en önemli kahramanı olan Herakles (Latin versiyonu, Herkules) ile Hylas;²¹ meselâ kendi sûretine âşık olan Narcissus (Narkissos) ve Ameinias²² arasındaki ‘erkek aşkı’ buna misâldir. Fakat bütün bunların içinde şehveti en azgın olan, erkek, kadın, kız ayırdetmeyen, en büyük tanrı Zeus’un, Tros veya Laomedon’un oğlu olan Ganymede (veya Ganymedes) ile²³ ve çok sevdiği karısı Eurydike’yi kaybettikten sonra bir daha kadın yüzüne bakmayıp lûtîliğin mücidi ve ilk gulampâre olarak tarihe geçen, sihirli nağmelerin sâhibi Orpheus’un Boreas’ın oğlu Kalais ile²⁴ olan ‘gönül bağı’nın mümtaz bir mevkii vardır.

Ashında en büyük tanrı olan Zeus, eşsiz güzelliği ile olduğu kadar kıskançlığı ile de nâm salmış Hera ile evlidir, yâni başka bir ‘aşk’ aramak için bir bahânesi olamaz; fakat azgın şehveti, O’nu, hiçbir ayırım yapmadan kadınlara olduğu kadar erkeklere de sevk etmektedir; şimdi tipik bir ‘tanrısal livâta’ örneği olan, Zeus’un Ganymede(s) ile çirkin münâsebetinin kısa hikâyesini Grimal’dan dinleyelim:²⁵

(Ganimedes) Genellikle Tros ile Kallirhoe’nin en küçük oğlu ve Kleopatra, İlos ve Assarakos’un erkek kardeşi olarak tanınır. Ama, başka versiyonlar onu bazen Laomedon’un (geleneksel şecerede yeğenidir), bazen İlos’un, bazen Assarakos’un, bazen Erikhthonios’un (yaygın tradisyonunda Ganimedes’in büyük babası) oğlu yaparlar. Henüz bir yeni yetme olan genç Ganymedes, Troya şehrini çevreleyen dağlarda, babasının sürülerini güderken, Zeus tarafından kaçırılıp Olympos’a götürüldü. Güzelliği (Ganymedes’in, “Ölümlüler’in en güzeli” olduğu kabul edilir) tanrıların en güçlüsünde aşk ateşinin yanmasına yol açmıştı. Ganymedes, Olympos’ta sâkilik yapıyordu. Zeus’un kupasına nektarı o koyardı. Bu işte, gençlik tanrısı Hebe’nin yerini o almıştı.

Kaçırılmanın ayrıntıları hakkında tradisyonlar farklı şeyler aktarırlar. Bazen çoçuğu bizzat Zeus kaçırır, bazen tanrı bu işle, en sevdiği kuşu, kartalı görevlendirir; kartal, çoçuğu pençelerine alır ve gökyüzüne çeker. Zeus, aşk tutkularını tatmin etmek için çeşitli varlıkların ve hayvanların kılığına girdiğinden, tanrının kartal şekline girdiği de bazen söylenir. Öte yandan kaçırmanın Minos, ya da Tantalos, ya da hattâ Eos (Şafak) olduğu da söylenenler arasındadır. Kaçırma olayının geçtiği yer de yazardan yazara değişir. Bu yer, genellikle, İda (Troas’da) olarak gösterilirse de, bunun, bazen Girit’e, Euboia’ya, ya da Myssia’da Harpagos kasabasına (bu ad “kaçırmak” fikrini çağrıştırır) taşındığı da vâkidir.

Bu kaçırmanın kefareti olarak, Zeus,

18- Mark P. O. Morford, Robert J. Lenardon., *Classical Mythology*, p.22, pr.2.

19- Manfred Lurker., *The Routledge Dictionary of Gods and Goddesses, Devils and Demons* p.300a-300b.

20- Pierre Grimal., *Mitoloji Sözlüğü (Yuna ve Roma)*, s.418a-418b

21- Mary Ann Dwight., *Grecian and Roman Mythology, With An Introductory Notice by Prof. Tayler Lewison.*, p.236, pr.3: “...handsome Hylas, the favorite of Hercules...”

22- Pierre Grimal., *Mitoloji Sözlüğü (Yuna ve Roma)*, s.528a.

23- Bkz.: Karl Pomeroy Harrington and Herbert Cuhing Tolman., *Greek and Roman Mythology*, p.20; Manfred Lurker., *The Routledge Dictionary of Gods and Goddesses, Devils and Demons.*, pp.66a; William Smith (Ed.), *Dictionary of Greek and Roman, Biograpy and Mythology.*, Volume II., p.974b.

24- Pierre Grimal., *Mitoloji Sözlüğü (Yunan ve Roma)*, s.583b.

25- Pierre Grimal., *Mitoloji Sözlüğü (Yunan ve Roma)*, s.210a-210b

çocuğun babasına kutsal atları, ya da Hephaistos'un eseri olan bir altın üzüm fidanı armağan etti. Ganymedes'i kaçıran kartal da bir takımyıldız oldu.

*
* *

Vâkıa Fransız sosyal kritikçi ve filozof Michel Foucault (1926-1984), Grek dünyasında bu babda yaşananların, bugünkü homoseksüel terimi ile ifade edilen ile bire-bir aynı olmadığını ileri sürmektedir.²⁶ Ancak vaziyet hiç de öyle görünmüyor; meselâ, Eflâton'un Kharmides diyalogunda, Kharmides, "*Çiçeği burnunda bütün delikanlılar hoşuma gider. Ama bu sefer bu delikanlının endamı, güzelliği beni fena halde sarstı. O girince etraftı saran heyecandan sarsıntıdan herkesin ona tutkun olduğu anlaşılıyordu. Arkadan gelenler arasında da birçok tutkunlar vardı. Haydi bizim gibi yaşını başını almış adamları sarmasında şaşılacak bir şey yok diyelim, ama çocuklara baktım, en küçüğüne kadar hepsinin gözü onda, onu bir heykele bakar gibi seyre dalmışlardı*"²⁷ demektedir; diyalogun bundan sonraki kısmı dikkatle tâkip edildiğinde, 'çiçeği burnunda delikanlılar'ın felsefeye olan tutkunluğu kadar başka husûsiyetleri de takdîr-kârâne dile getirilmekte ve açıkça "aşk"tan söz edilmektedir.²⁸

Kharmides, benimle Kritias'ın arasına oturdu. O anda azizim kendimi fena hissetmeye başladım, onunla rahatça konuşacağımı umuyordum ama, artık kendime güvenim kalmadı. Kritias, "işte ilâcı bilen" diye beni gösterince, bana doğru döndü, öyle bir bakış baktı ki anlatamam, sonra da benimle konuşmaya hazırlandı; orada bulunanlar etrafımızı çepeçevre sarmışlardı, tam o sırada, benim asil dostum, mantosunun aralığından endamını görmiyeyim mi! yandım, aklım başımdan gitti, o

zaman Kydias'ın aşk konusunda büyük bir usta olduğuna inandım, bir dostuna güzel delikanlılar için şöyle demiş:

"Aslanla karşılaşan bir geyik durumuna düşmekten sakın. Seni yakaladığı gibi yem yapar."

İşte o anda ben de böyle yırtıcı bir hayvan pençesine düşmüştüm sanki.

Platon'un eserlerinde, kendisinin veya Sokrates'in livâta eğilimlerinin olup-olmadığına dâir bir telmih bulunmamaktadır; ancak, oldukça sâf bir "Bir Tanrı" idesine sâhip bulunduğu söylenebilecek olan Platon, Yunan dininin putperestliğini ağır şekilde eleştirirken, "tanrı" kavramı ile kabili te'lif olmayan inanışları ve bilhassa tragedya yazarlarının bu konuyu çığırından çıkaracak hâle getirerek teolojik antropomorfizmi ve teolojik antropopatizmi son sınırına kadar germelerini şiddetle reddetmektedir.

Platon'a göre, tragedya yazarları Bir Tanrı itikadını ciddî sûrette haleldâr etmekte, pagan, antropomorfik ve antropopatik bir mitoloji inşa etmektedirler. Bu mitolojide tasvîr edilen tanrılar,²⁹ son derece zelîl birer varlıktırlar; beşerî zaafiyetlerin en denîleri ile mücehhezdirler; korkarlar, hilekârlık yaparlar, aldatırlar, aldanırlar; rüşvet bile alırlar.³⁰ Platon'un bu konuda asıl çıkış noktası şudur: "**Tanrı iyidir mâdem, iyi de gösterilmelidir**".³¹ İşte, Tragedya' ve Komediya dâhil, bütün teatral san'atların, Şiir'in en baş kötülüğü budur: En mühim hakikat olan "Tanrı Hakikati"ni tahrif etmek. Yâni: Şiir San'atı, her türü ile, iyi-olan Tanrı'yı kötü olarak göstermektedir. Bu konuda Platon, en şöhretlileri de dâhil olmak üzere bütün san'atçıları hedef alarak, hattâ şahıs ismi zikrederek, taarruza geçmekten ve tümünü bir-

26- David Cohen., "Law, Society and Homosexuality in Classical Athens"., pp. 3-21

27- Eflâton., *Kharmides.*, 154.c [N. Şazi Kösemihal tercümesi., s.5].

28- Eflâton., *Kharmides.*, 155d-155e [N. Şazi Kösemihal tercümesi., s.7].

29- Eflâton., *Devlet:* 381.a-393a., [Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz çevirisi., s.72-83].

30- Eflâton., *Devlet:* 390.e., [Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz çevirisi., s. 81].

31- Eflâton., *Devlet:* 379.b., [Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz çevirisi., s.70].

den yerden yere vurmaktan çekinmez. Yalnız, Platon, Yunan Şirki'ne açık bir sûrette cephe almamakta, diyaloglarında "tanrılar"ı da zikrederek doğrudan değil, dolaylı bir monoteizm müdâafası yapmaktadır. Haddizatında bu diyaloglar çok dikkatlice okunduğunda, adını zikrettiği Grek İlahları'nın bizzat kendilerinin asıl hedefi teşkil ettikleri kolaylıkla anlaşılabilir. Platon'u dikkatle tedkik etmeyen bir kişinin düşeceği en vahim hatâ da budur: Platon, hakikatte daha iyi bir Panteon te'sisini müdâfaa etmekte değildir; Panteon, yâni çoğul ve antropomorf ilâhlardan oluşmuş bir ilâhlar koalisyonu, Tanrı kavramının bizâtihi kendisine muhâlif olmak hasebiyle bâtıldır. Bu sebeple felsefesinin aslı gayesinin Mutlak Hakikat'i aramak olduğunu ve bunun da İyi ile Kötü arasında çetin bir savaş mânâsına geldiğini açıkça deklare eden Platon, Panteon'un tümünden ilga ve iptâlini savunmaktadır. Şiir'e ve Şuerâ'ya karşı yürüttüğü amansız ve çok yerde de gaddar olan mücâdelesinin aslı sebebi de budur: Bu san'at, her san'at gibi, İnsan'ın zayıf ve dejenere olmaya müsâit yanına hitap etmekte ve Hakikat'ten üç kere uzak olan bilgiler sunmaktadır; O'ndan sağlam ve sahîh olan hiçbirşey çıkmaz.³²

Buradan hareketle, Yunan Panteonu'ndaki- cinsî sapkınlıklar da dâhil - her türlü sapkınlığın, sonra da dolaylı olarak Panteon'un bizzat kendisinin reddine varan Platon'un, insanlar arasındaki cinsî sapkınlıkların her türlüşününün karşısında tavır koymuş olacağını düşünebiliriz.

*
* *

Atina'da hemen her erkeğin, ilk ergenlik çağlarından ileri yaşlarına kadar böyle bir çarkın içinde olması "iyi ve hür yurttaş" olarak yetişmelerinin îcâplarından sayılmaktaydı. Öyle ki, günümüzde her ülkenin va-

tandaşlarının daha henüz sabî çağında okula gitmeye başlaması ve kademeler hâlinde muhte'lif bilgi ve kültürlerle donatılması gibi, o çağ Yunanistan'ında da her genç belirli okullara muntazaman devam ederek muhte'lif eğitim-öğretim kademelerinden geçirdi; "vatandaşlık" kültürünün beşiği olarak da kabûl edilen Yunanistan'da "iyi vatandaş" olabilmek için alınması gereken eğitimlerden birisi de, genç erkekler arasında cinsî yakınlaşma eğitimi idi.³³

Oğlanlar bedenlerinin polis denen daha büyük bir kolektivitenin parçası olduğunu, şehre ait olduğunu gimnazyumda öğreniyorlardı. Güçlü bir bedene sahip olanların iyi savaşılar olduğu açıktı; eğitilmiş bir ses de oğlanın daha sonra kamu meselelerine katılmasını garantiye alıyordu. Atina gimnazyumunda bir ders daha alınıyordu: Okul oğlana cinsel bakımdan nasıl çıplak olunacağını öğretiyordu. Modern ahlakçıların tersine Atinalılar cinselliğin yurttaşlığın pozitif unsurlarından biri olduğunu düşünüyorlardı. /.../Oğlanlar gimnazyumda onurlu bir biçimde arzulamak ve arzulanmak için bedenlerini nasıl kullanacaklarını öğreniyorlardı. [vurgular bana ait. D. H.]

Yunanlı bir erkek hayat döngüsünde yol alırken önce kendisinden daha yaşlı erkekler tarafından sevilir, sonra yaşlandıkça kendisi de oğlanları severdi; ayrıca kadınlara da erotik bir aşk duyardı. Yunanlılar "efemelik"i (bu bizim kullandığımız anlamda "homoseksüellik" değildir) ayırt ediyorlar, bu ayrımı bedenün fizyolojisine dayandırıyorlardı. "Yumuşak" erkek bedenlerine sahip olanlar (*Yunanca-da malthakoi*) kadın gibi davranıyorlardı; "cinsel birleşmede başka bir erkek tarafından bir 'kadın' (yani alıcı) rolüne tâbi tutulmayı arzuluyorlardı." *Malthakoi* çok erkeksi ile çok kadınsı arasındaki ara ısı bölgelerine aittiler. Gimnazyumda oğlanlara *malthakoi* gibi pasif değil aktif bir biçimde sevişmek öğretiliyordu.

Bir oğlanın aşk öğretmeni güreşleri ve diğer oyunları izlemek için gimnazyumda

32- Bu paragraf şuradan özetlenmiştir: Durmuş Hocaoğlu., "Platon Felsefesinde Estetik Kaygu ve Hakikat veya Şiir ve Felsefe", s.77.

33- Richard Sennett., *Ten ve Taş, Batı Uylarlığında Beden ve Şehir*, s.38-40.

gelen daha büyük bir genç ya da yetişkin erkek olurdu. Yaşlı erkek (*erastes*) âşık olacak genç bir erkek (*eromenos*) arardı; bir eromenos'un peşine düşülebilmesi için bir yetişkin boyuna gelmesi gerekse de *erastes* ile *eromenos* arasındaki yaş çizgisi belli bir ikincil cinsiyet özelliğiyle, yüzdeki ve vücuttaki kıllarla çizilirdi. /... eromenes'ler daha çok henüz evlenmemiş ya da yeni evlenmiş genç erkekler olurdu. *Erastes eromenos*'a iltifatlarda bulunur, ona hediyeler verir ve onu okşamaya çalışırdı. Gimnazyumun halka açık odalarında seks sahnelerine rastlanmazdı; burada temas kuru olurdu. İki erkek karşılıklı olarak birbirleriyle ilgilenme aşamasına geldiklerinde gimnazyum çevreleyen bahçelerin kuytu köşelerine çekilir ya da geceleyin şehirde tekrar buluşurlardı.

"Aşk yapan" erkekler; MÖ beşinci yüzyılın başları³⁴

Grekler'den Batı'ya intikal eden bu davranış, Grek ve Roma paganlığının Hristiyanlık içerisine hülûl ederek O'nu da dejenere etmesi gibi, Batı dünyasında yayılmış ve Kilise'nin mücadele etmesine rağmen, 'de jure' tel'în edilmesine mukabil 'de facto' ta'zîm edilmiş; bu gibi şahısların bu davranışları

bir nevi' normal bir kimlik muâmesi görmüş ve cemiyet içindeki saygınlıklarına hâlel getirmemiştir. Nitekim, "Modern zamanlarda, heteroseksüel, homoseksüel, biseksüel ve lezbiyen ve gey kavramlarını tanımlamaya yönelik çabalarımız sönük kalmıştır. Belki de tanımların en yeni ve en tutulanlarının modası birkaç yıl içinde geçecektir. Umarım geçer..." dedikten sonra, hemen akabinde, "...bu şekilde kim olduğumuzu yeniden düşünebilir, değişken toplumumuzun ışığında ne olduğumuzu yeniden belirleyebiliriz"³⁵ şeklindeki ifâdesinden ve homoseksüellik hakkında hüküm verirken "aşkın nesnesi bir kişidir, bir cins değil"³⁶ deyişinden de anlaşılabilir gibi kendisi de bir homoseksüel olan Thomas Cowan'ın, ancak bir kısmının hikâyesini anlattığı eserinde³⁷

35- Thomas Cowan., *Eşcinsel Dahiler.*, s.16.

36- Thomas Cowan., *Eşcinsel Dahiler.*, s.16.

37- Thomas Cowan'ın bu kitabında, Shakespeare, Rimbaud, W. H. Auden, Carson McCartners, Hart Crane ve Truman Capote, Rock Hudson, Tyrone Power, Montgomery Clift, Tennessee Williams, E. M. Forster, Willa Cather, Pier Paolo Pasolini gibi isimleri zikretmekle beraber müstakil konu başlığı yapmamakta, onların yerine, daha önemli isimler olarak ise şu seçme "homoseksüeller"i müstakilen etüd etmektedir: Büyük İskender, Platon, Leonardo da Vinci, Didier Erasmus, Mikelanj, Francis Bacon, Christopher Marlowe, Büyük Frederik, Madam de Stael, Lord Byron, Herman Melville, Walt Whitman, Horatio Alger (Oğul), Oscar Wilde, Piyotr Ilyiç Çaykovski, Marcel Proust, Willa Cather, Collette, Gertrude Stein, Edward Morgan Foster, Virginia Woolf, John Maynard Keynes, T.E.Lawrance, Ludwig Wittgenstein, Jean Cocteau, Bessie Smith, Charles Laughton, Noel Coward, Marguerite Yourcenar, Christopher Ishenwood, Tennessee Williams, Alan Turing, Benjamin Britten, Pier Paolo Pasolini, James Baldwin, Yukio Mishima, Andy Warhol, Michael Bennett. Tabiatıyla bu listenin tam olmadığını Cowan'ın kendisinin de belirttiğini eklemek gerek; daha birçok önemli isim liste hârici bırakılmış bulunmaktadır: Arkeoloji'nin büyük mimarlarından, 'sevgilisi' tarafından bıçaklanarak öldürülen Johann (Joachim) Winckelmann gibi..

34- Richard Sennett., *Ten ve Taş, Batı Uygarlığında Beden ve Şehir.*, s.39'dan alınmıştır.

cihan fâtihi İskender'den başlayan listeye bir göz atılması bile kâfi olsa gerektir.

Cowan'ın İskender'i anlattığı bahisteki, İmparator'un, 'kocası' Efestion'a (Hephaestion) olan tutkunluğunun dramatize edildiği şu bölüm bilhassa çok ibretâميزdir:³⁸

İskender Babil'e İ.Ö. 324 yılında geri döndü, bir sonraki seferde Arabistan'ı işgal edecek ve genişlemekte olan İmparatorluğuna ekleyecekti. Planlarını sağlamlaştırırken, kısa bir keşif gezisi için küçük komşu şehir Hamadan'a doğru uzandı. Bir hafta süresince zorluklara göğüs gerdi ve sevgili Efestion'u hasta düşürdü. Hekimler yediklerine dikkat etmesini önerdiler, ama Efestion tembihlere kulak veremeyerek aptalca bol bol tavuk eti yedi ve şarap içti. Ateşi yükseldi ve sekizinci gün, son yakınlaştı. İskender bunu duyar duymaz kendini Efestion'un başucuna attı, ama çok geçti. Savaşta arkadaşıyla ölmek İskender'e nasip olmayan bir kahramanlık idealiydi; onunla son anlarında bile birlikte olamamıştı.

İhtimâl, ayrılığın verdiği ızdırap olsa gerek, İskender, Efestion'u kaybettikten kısa bir müddet sonra, yüksek ateşten humma içinde can verdi.³⁹

İskender (solda) ve Efestion
(Kaliforniya, Getty Villa Museum, Malibu)

I.V. Ortaçağ'da ve Günümüzde Batı

Gayri tabii cinsî davranışlar Ortaçağ'da da, Hristiyanlığın bütün mücadelelerine rağmen, hemen hemen aynı şekilde süregitmisti; vâkıa artık bunlar ibrâ edilen davranışlar olmaktan çıkıp düpedüz şiddetle cezalandırılan gayri meşrû münâsebetler cümlesine dâhil edilmişlerdir; Katolik kilisesi yerini sağlamlaştırdıkça, bilhassa İnkizisyon'un kurulmasından sonra, homoseksüaliteye karşı takınılan tavır da o nisbette sertleşti ve hemen ekseriyetle, sodomi, ölümle cezalandırılan ağır ve yüzkızartıcı bir suç dönuştü. 13. yüzyılda İngiliz kanunları, Yahudiler ile, çocuklar ile ve kendi cinsiyetinden kişiler ile cinsî münâsebet girenleri kundakçılar, büyücüler ve sapkınların (*heretikler, râfızîler*) kazıkta yakılmasını öngören kanuna tâbi tutuyor ve normal Hristiyan mezarlıkları dışına gömülmesini emrediyordu; ancak, buna rağmen, cinsî davranış bozukluğu, alttan-alta yaygın bir şekilde varlığını sürdürebiliyor, hattâ, o zamanki İngiliz kraliyet hânedanının diğer üyeleri gibi Fransız asıllı olup 1189-1199 tarihleri arasında İngiltere krâliyet tahtında oturan olan Aslan Yürekli Richard (İngilizce: *Richard the Lionheart*, Fransızca: *Richard Couer de Lion*) ve 1307-1327 arasında İngiltere'yi yöneten Edward II örneğinde olduğu gibi, bu gibi kişilerin, bütün bu ağır cezalara rağmen, cemiyet içinde yine de belirli bir yer edinmelerine pek o kadar da mâni olmuyordu, ama buna rağmen, yine de bu kimlik, şu veya bu şekilde, AntikYunan'da olduğu gibi, aleni olarak gururla taşınıyor da değildi.⁴⁰

1189'dan 1199'a kadar İngiltere'nin savaşçı haçlı kralı Aslan yürekli Richard (Richard I) delikanlılığında Fransa Kralı

38- Thomas Cowan., *Eşcinsel Dahiler.*, s.23

39- Lance B. Kurke., *The Wisdom of Alexander the Great: Enduring Leadership Lessons From the Man Who Created An Empire.*, p.89

40- Francis Mark Mondimore., *Eşcinselliğin Doğal Tarihi.*, s.53-54

genç Philip'e tutkuyla bağlanmıştı. Kronikçi Hovedonlu Roger kayıtlara bunu şöyle geçirmiştir: Akitanya dükü, İngiltere Kralının oğlu Richard, Fransa kralı Philip ile kaldı. Onu uzun süre onurlandıran Philip ile her gün aynı masada aynı tabaktan yemek yediler ve geceleri yatakları ayırmadı. Ve Fransa kralı onu kendi canı gibi sevdi, ikisi de birbirlerini öyle sevdiler ki İngiltere Kralı aralarındaki bu tutkulu sevgiden hayrete düştü ve meraklandı.

Richard evlenmesine rağmen, çocuğu olmadı ve yetişkinlik yaşamının çoğunu karısından yüzlerce hatta binlerce mil uzakta geçirdi. Öte yandan Richard ve Philip, Filistin'e yapılan 3. Haçlı Seferi'nde yıllarca birlikteydiler. 3. Seferin sonunda Philip'ten ayrılan Richard İngiltere'ye döndüyse de ancak ailesinin yanında birkaç ay geçirdikten sonra yeniden Fransa'ya gitti. Richard yaşamının geri kalan kısmını burada geçirdi. (Eski sevgilisinin kuvvetlerine karşı savaştı ve bu savaşların birinde öldü). Richard'ın cinsel yaşamı, yaşadığı dönemde ne fazla bir ilgi uyandırmıştı ne de cesur ve onurlu ününe bir hanel getirmişti.

Bu "bozukluklar" arasında şüphesiz en mäsümü - aşırı derecede yaygın olan - *mas-turbasyon idi*; onu görmeyelim diyelim, ama *sodomi (livâta)*, *zoofili*, *ensest* ve *zinâ'nın* yaygınlığı da az değildi. Kilise'nin cinsî sapkınlıkları zaptı rapt altına almak için harekete geçmesiyle, din ve ahlâk bütünlüğü sağlanmaya çalışıldı; eşcinsellik "*felsefî günah*" olarak nitelendirildi. Fakat vaziyet hiç de ümit verici görünmüyordu; nitekim, "*Fransız köylülerinin son derece karmaşık bir erotik yaşamı vardı*" diyen Josep Fontana, evli kadınlar arasında evlilik dışı cinsî ilişkilerin yaygın bir alışkanlık olduğunu ve bunun için de çoğu kez uşakların seçildiğini; böyle bir durumun görüldüğü Güney Almanya'da gayrimeşru bebek doğumlarını önleyen en güçlü frenin, din adamlarının vaazları değil, baka-cak aileleri olmayan piçlere baba olarak sahip çıkmaya hiç de istek göstermeyen köylü toplumunun uyguladığı denetim olduğunu söyledikten sonra, inek, kısarak, dişi domuz,

koyun ve keçi gibi hayvanlarla cinsî münâsebette girmenin günah sayıldığı İsveç'te, 1635'ten bu suçla ilgili cezanın son kez uygulandığı 1778'e değin, çoğu delikanlı ve genç olmak üzere 600-700 arasında kişinin boyunları vurulduktan sonra yakıldığını ve daha fazla sayıda kişinin de kırbaç, angarya gibi cezalara çarptırıldığını ve aynı dönemde ülkede infaz edilen bütün idam cezalarının yaklaşık üçte birinin hayvanlarla cinsî münâsebette dolaylı verilmiş olduğunu ilâve etmektedir. Yine Fontana'ya göre, Peder Gavarrı günah çıkarmaya bağlı geniş tecrübelerine dayanarak, İspanya'da sıradan insanların, özellikle de köylülerin arasında akla gelmeyecek kadar karmaşık bir cinsî hayatın var olduğunu gözler önüne sermekte bulunduğunu, inek, kısarak, tavuk, hindi, domuz, koyun, keçi ve katır gibi hayvanlarla, ayrıca başka kuşlarla cinsî münâsebette girmenin yaygın olduğunu, insanların *sodomi*, *ensest* ve günde iki ya da üç kez mastürbasyon yapan erkekler hakkında fütursuzca konuştuğunu ve kadınların cinselliğinin de bundan aşağı kalmamakta olduğunu, Gavarrı'ya istinâden anlatmaktadır.⁴¹

Kilise, bu terbiye bozukluğuna karşı bir "*cinsî restorasyon*" hareketi başlatmıştı ve te'dip ve tecziyeler de esas olarak buna müsteniddi; lâkin acaba netîce ne oldu? Fontana da "Bu cinsel restorasyon ne kadar etkili oldu?" diye sorduktan sonra, "*Gayrimeşru doğumlara ilişkin rakamlar üzerine yapılan araştırmalar 17. yüzyılda bir düşüşün başladığını, bu eğilimin 18. yüzyılın ikinci yarısında durduğunu ve ardından daha önce görülmemiş oranlarda bir yükselişin ortaya çıktığını göstermektedir.*" demekte ve "*O halde kaybedilmiş bir muharebeden söz edilebilir mi?*" diye ikinci bir soru sormakta ve şu dikkat çekici cevâbı vermektedir:⁴²

41- Josep Fontana., *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*, s.117-118.

42- Josep Fontana., *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*, s.119.

Tam tersine en çok önem verilen hedefe aslında ulaşıldığı açıktır: Gizli ve usturuplu yürütülmesi koşuluyla uygulamada evlilik dışı cinselliği hoşgören bir çerçevede, cinsel yaşama ve aileye ilişkin kuralların kabul edilmesini resmen sağlamak. Söz konusu çerçeve **fahişelik** sayesinde oluşturuldu. Paris'te 18. yüzyılda polisin denetiminde 20 bin kadar profesyonel fahişe vardı; bunlar aynı zamanda bir istihbarat kaynağı olarak kullanılmaktaydı. Hristiyanları alışkanlıklarını tam olarak dönüştürme amacına ulaşamadı, ama en azından benimsenmiş toplumsal düzeni dokunulmaz kılacak bir ayıp anlayışına ve bir tür şizofreniye boyun eğmeleri sağlandı.

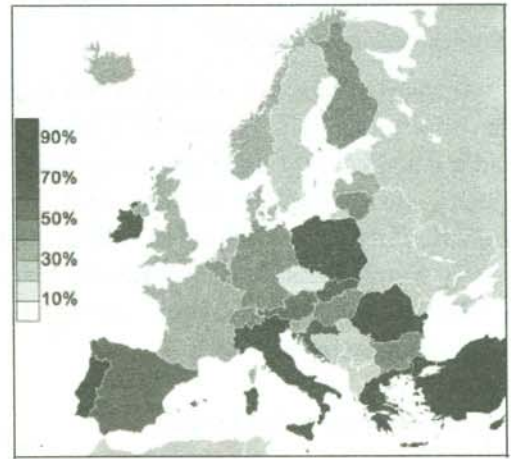
*
* *

Hâsılı, anormal ve gayri tabii olanın normal ve tabii sayılagelmesini sosyal genlerin de taşıyan Batı'da, homoseksüalite, yeniden meşrûyet kazanmış ve Antik Grek dünyası ihyâ edilerek, ayıp olanı ayıplamanın ayıplandığı, insanlığın istikbâlini tehdit eden, virüslü bir ortam yaratılmıştır.

Homoseksüalitenin Batı'da yeniden meşrûyet kazanmasının, Hristiyanlığın müessiriyetinin zayıflamasıyla çok yakın bir alâkası bulunduğunu söyleyebiliriz. Morford ve Lenardon'ın yukarıda zikrettiğimiz "...[zîra], bunu günah addederek tel'in eden ve önleyecek olan bir din mevcut değildi..." şeklindeki tesbitlerini makûsundan okuduğumuzda, artık, mâni' olan din zayıfladıkça, homoseksüalitenin tekrar su yüzüne çıkmasını engelleyecek manevî-ahlâkî setler de birer birer çökmüştür. Dinin cemiyet hayatındaki ağırlığının azalmasına paralel olarak, homoseksüalitenin yükselmekte oluşu bu tezi doğrulamaktadır. Gittikçe daha fazla telâffuz edilen "Hristiyanlık-Sonrası Çağ" (*Post-Christian Era*) kavramının da ibrâz ettiği gibi, Batı, yeni bir çağın eşliğinde durmaktadır ve -Avrupa'da Amerika'ya nazaran çok daha büyük nisbette olmak üzere- bu âlemde homoseksüalite de büyük ölçüde hem meşrûlaşmış ve hem de hukukî bir statüye kavuşmuştur.

Amerika'nın yetişkin nüfusundaki dinsizlik⁴³

Avrupa'nın yetişkin nüfusundaki Allah'a inanma oranları⁴⁴

Bu babda, ilk homoseksüel aktivist olarak bilinen Karl Heinrich Ulrichs'in (1825-1895) bu uğurda mücadele vermesinin, ihtimâl ki, dinin daha müessir olduğu bir-iki asır önce ya imkânsız ya da çok daha riskli

43- Hugh McLeod., "The Crisis of Christianity in the West: Entering a Post-Christian Era?," *The Cambridge History of Christianity*, Vol 9: "World Christianities c.1914-c.2000", Edited by Hugh McLeod., Cambridge University Press, 2006., p.343, map 18.3

44- Avrupa Komisyonu'na bağlı resmî araştırma kuruluşu Eurobarometer'in "Eurobarometer, Special Eurobarometer: "Social Values, Science and Technology; 2005 January - February 2005" isimli raporundan alınan rakamlara istinâden Wikipedia tarafından düznlenebilir harita ve sonuçlar hk., bkz.: Durmuş Hocaoğlu., "Din'de "İkame" Prensibi", s.271.

olacağını kestirmek zor olmasa gerektir.

Homoseksüalitenin legalleşmesi için en yoğun mesâf Karl Heinrich Ulrichs tarafından harcanmıştır. Homoseksüalitenin fitrata ve tabiata aykırı olduğunu ileri sürenlere karşılık, "tabiata aykırı aşk diye bir şey yoktur, gerçek aşk neredeyse tabiat da oradadır" diyen Ulrichs, Mitoloji'deki Uranus'dan aldığı ilhamla, bu hastalığa "Urning" adını vererek kavramlaştırmağa teşebbüs ettiği gibi, bir bilim adamı titizliği ile bu çerevede muhte'lif yeni kavramlar da türetti.⁴⁵

Ancak, Ulrtichs'in bu terimlerinin hiçbirisi îtibar görmedi; tutunan ve günümüze kadar gelen kavram, 1869'da, *homoseksüel erkeklerin sıradan erkeklere nazaran 'daha erkek' (masculin) olduğunu* ileri süren Macar tabip Karoly Maria Benkert (veya (Károly Mária Kertbeny) tarafından tedâvüle sürülen *Homoseksüalite kavramı*⁴⁶ oldu.

I.VI. Homoseksüel Evlilik

Cinsî sapmadaki en büyük aşırılıkların başında homoseksüel evliliğinin geldiğini söylemek mübalâğa olmaz. Bu mevzûda, kısa bir özetinin yapılması bile hayli zor görünen, neredeyse kitap hacminde bir makale kaleme alan William N. Eskridge, Jr. son derece dikkat çekici bilgiler vermektedir.⁴⁷ Yazısının takriben altıda birini (ss. 1453-1469) Batı-dışı kültürlerde aynı-cinsten evliliklere tahsis eden yazarın doksandört sayfalık makalenin geri kalanının tamamını, eskisiyle yenisiyle Batı'ya ayırmış olması, bu eğilimin

en yaygın olduğu coğrafyanın Batı olduğunu gösteren karfnelerden biridir. Zikredilen kaynağın 1424-1432 numaralı sayfaları arasında, homoseksüel evliliklerin, sanıldığığının aksine, Amerikan tarihinde daha evvelce de görülmüş olduğunu belirten ve lehinde ve aleyhinde olanları delilleriyle irdeleyen yazarın, aleyhtarların - bilhassa Katolik Kilisesi ile Fundamentalist Protestanların - aynı cinsten iki kişi arasında bir evlilik olamayacağını, esâsen evliliğin, tanımı gereği, bir erkek ve kadın arasında olabileceğini ve bunun haricindekiler ahlâkîlik ve Batı pratiği açısından imkânsız olduğunu ileri sürdüklerini belirtmesi dikkat çekicidir. Fakat bu makalenin te'lif edildiği 1993 tarihinden bu yana geçen müddet zarfında, homoseksüel evliliğin Amerika'nın birçok eyâletinde de meşrûlaştırılmış olması yazarın iyimser bakışıyla uyuşmamaktadır.

Nitekim bugüne bugün, homoseksüel evlilikleri, Avrupa Birliği üyesi devletlerin çoğunda meşrû kabûl edilmiş bulunmaktadır.

Basit ama anlamlı bir misâl olarak, İngiltere'de bizzat Kral veya Kraliçe tarafından, İngiliz milletinin yüzünü ağartacak fevkalâde mühim muvaffakiyetlere imzâ atmış nâdir ve nâdide şahsiyetlere lütfedilen "Sir" ünvanı ile onore edilen şarkıcı Elton John'un 'kocası' David Furnish ile *gerdeğe girdiği 'zıfaf gecesi'*ne yüksek sosyeteden yediyüz kişinin iştirâk etmesi, bu virüsün ne derece yayılma istidadı taşıdığını göstermeğe kâfidir.

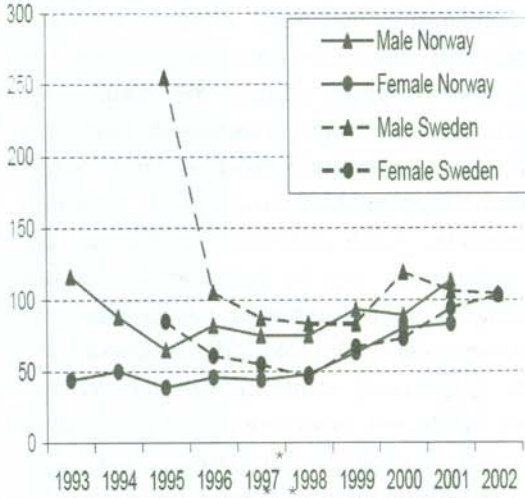
Gerçek âile çözülme yaşarken, bunun yanında, aynı cinsten olanların evlilikleri de meşrûlaştırılmakta ve bu evliliklerle, "Mü-sacel Birliktelik" (*Registered Partnership*) olarak adlandırılan yeni bir "âile" tipi ortaya çıkmaktadır. Bilhassa Hollanda, Norveç ve İsveç'de yaygınlaşan ve yüzde altmış altısı "erkek karı-koca"dan oluşan bu âileler üzerine bir araştırma raporu yayınlayan G. Andersson, T. Noack, A. Seierstad ve H. We-

45- Francis Mark Mondimore., *Eşcinselliğin Doğal Tarihi.*, s.60.

46- Sari H. Dworkin., "Counselors Be Aware: Clients Come in Every Size, Shape, Color, and Sexual Orientation"., p.6b; Richard Hornby., "Gay Plays"., p.278.

47- William N. Eskridge, Jr., "A History of Same-Sex Marriage"., *Virginia Law Review*, Vol. 79 Nu: 7, Symposium on Sexual Orientation and the Law, October 1993, pp. 1419-1513.

edon-Fekjær'in⁴⁸ verdikleri şu grafik, ilk başta – muhtemelen kanunun çıkmasını bekleyen birikmiş kitleden ötürü - âni bir yükselme gösteren bu garip evliliklerin bir müddet sonra düşüşe geçmesinin akabinde, yeniden artış trendine girdiğini göstermektedir (s.7).

Hâsılı, homoseksüalite bir hastalıktır; öncelikle bir zihin hastalığıdır ve Psikiyatri'de "Seksüel Patoloji" ana başlığı altında etüd edilen Psikoseksüel Hastalıklar cümlesindedir.⁴⁹ Bir hastalıktır, çünkü fitrata, ahlâka, normal ve tabii olana muhâlifdir; ancak, hastalığın asıl tehlikeli tarafı, ahlâk dışı, anormal ve gayri tabii olanın ibrâ edilerek hukukî statüye kavuşturulması ve cemiyet nizamının meşrû bir parçası haline getirilmesidir.

48- Gunnar Andersson, Turid Noack, Ane Seierstad, Harald Weedon-Fekjær, "The Demographics of Same-Sex Marriages" in Norway and Sweden., Max-Planck-Institut für demografische Forschung, Max Planck Institute for Demographic Research., Konrad-Zuse-Strasse 1, D-18057 Rostock, Germany., URL: [http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2004-018.pdf]

49- Ayhan Songar., *Psikiyatri.*, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları., İstanbul, 1976, s.334 v.dv.

II

Hayvan Kültü ve Hayvânîlik Kültürü

III.I. İnsanlara ve Hayvanlara Dâir

İnsanlığın tarih boyunca hayvanlar ile münâsebeti oldukça dikkat çekici ve karmaşıktır. En eski zamanlardan beri bu kürrayı diğer canlılarla paylaşmış olan insan için hayvanlar bir yandan hayat mücâdelesinde yardımcısı, geçim kaynağı olurken, diğer bir yandan sevgi ve hayranlık, başka bir yandan da korku kaynağı olmuştur. Avcı toplumlarında hayvan, doğrudan en temel gıda maddesidir; beslenme zincirinin en son halkasını teşkil eden avcı-insan av hayvanlarının bedenlerini yiyerek hayatta kalabilmiştir; ancak, hayvanı evcilleştir(e)memiş ve üretmemiş, hazır olanı tüketmiştir. Avcılıktan ziraatçılığa geçiş şüphesiz bir devrimdir, çünkü ziraatçılık, avcılığa nisbetle bir modernitedir ve yine çünkü insan, artık, hazır olanı tüketmekte değildir, bitkileri ve hayvanları ehlileştirilmekte ve onları kültür varlıkları hâline dönüştürmektedir ve bu modernite devrimindeki en temel pay, hiş şüphesiz - bitkilerle birlikte - hayvanların ehlileştirilmesindedir. İşte, sanâyi' devrimi öncesinde, yâni ziraatin hemen-hemen tek iktisâdî faaliyet olduğu bu uzun dönemde, hayvan, yine bir yandan temel bir gıda kaynağı olurken diğer yandan da bedenî gücü ve diğer vasıflarıyla adetâ insanın eli-kolu-gözü olmuştur; insanoğlu tarlada, harmanda ve diğer işlerde ağır yükleri ona taşıtırırken hızından da istifâde ederek binek olarak kullanmış, ayrıca, evini barkını korumayı da ona emânet etmiştir. Binek hayvanlarının kullanılışı, siyâseti de derinden etkilemiş, hattâ bir anlamda yaratmış, insan toplulukların teşkilatlanmalarının gerçek devlete doğru evrilmesini, krallıkların, imparatorlukların kurulmasını sağlamıştır.⁵⁰

50- Hayvanların evcilleştirilmesinin insanlık açısından önemi hk., bkz: Jared Diamond.,

Bu itibarla bu denli içli-dışlı münâsebet, insan kültürüne de derinlemesine işlemiş, hayvanlar insanlardan saygı görmüştür. Birçok kültürde hayvan, gücün, asâletin, kurnazlığın sembolü olmuştur: Ayı kaba gücün, kaplan yırtıcı vahşî gücün, arslan kontrollü gücün ve asâletin, kartal hâkimiyetin ve vekarın sembolü olurken, kurt vahşî hürriyetin, deve sabrın ve kindarlığın, maymun zekânın, tilki de kurnazlığın sembolüdür. Nasıl ki Oğuz Han erliğini isbat edebilmek için girdiği sınamaların birinde bir gergedan ile boğuşarak onu yenmek, yâni gücünün mertebesini ayı ile kıyas ederek göstermek, mecbûriyetinde kalmış ise⁵¹ – Herakles (Herkül) de “Herkül” olabilmek için, benzer şekilde, bir arslanı –Nemea Arslanı’nı- altetmek mecbûriyetinde kalmıştır.⁵²

Yine hemen bütün dünya kültürlerinde arslan, kaplan, pars, ayı, boğa, öküz gibi belirli hayvanların isimleri şahıs adı, lâkap veya unvan olarak kullanılmaya başlanmıştır: İngilizlerin meşhur Arslan Yürekli Richard’ı veya Türklerin Kılıçarslanı, Pars (bars) ismini taşıyan büyük kumandan Baybars gibi; Hz. Ali’nin unvânı “Allahın Arslanı”dır (Ese-

du’llah), Dede Korkut’un en büyük kahramanlarından biri, “boğa” (boğaç) ismini taşıyan Boğaç Han’dır. Yukarıdaki kutucukta da görülebileceği üzere, Ortadoğu halklarının çoğunun alfabelerinin ilk harfi, Fenike alfabesinden devredilen, yana yatmış öküz başı ile temsil edilen “Alaf”ın (Öküz) değiştirilmiş şekilleri ile başlar; Yunan alfabesine geçerek biraz daha farklı bir stile kavuşan bu harfin adı da yine “öküz” anlamlı “Alfa”dır, tıpkı Arap alfabesine daha farklı bir şekilde geçmesine rağmen adının yine “öküz” anlamlı “Elif” ve İbrânî alfabesine de kezâ, tam öküz başı sembolüyle geçen ve yine “öküz” anlamına gelen ‘Alef’ olması gibi... Yunan alfabesinden Latin alfabesine de birinci harf olarak intikal eden bu harfte artık öküz adı kalmamıştır, ama sembolü, Yunan Alfa’sının çok benzeridir, yâni ‘öküz’den gelmedir. Ayrıca, güç-kuvvet sembolü hayvanların postuna bürünmek veya ona âit bir uzvu taklîd etmekle ona eşdeğer bir güce kavuşulacağına da inanılmıştır ki, bunun bilinen en iyi misâllerinden birisi, boğa boynuzlarının, bir güç sembolü olarak, eski ve ortaçağlarda miğferlerde taklîd edilmiş olmasıdır.

Soldan sağa, Fenike alfabesinin ‘Alaf’ı, Yunan alfabesinin ‘Alfa’sı, Latin alfabesinin ‘A’sı, Arap alfabesinin ‘Elif’i, (Klasik) İbrânî alfabesinin ‘Alef’i; hepsi “öküz”den gelme; en sağdaki boynuzlu miğferde olduğu gibi.

Tüfek, Mikrop ve Çelik - İnsan Topluluklarının Yazgıları., s.89-121: “Yiyecek Üretimine Başlaması ve Yayılışı.” Burada şu bölüm bilhassa siyâsette hayvanın te’siri bakımından dikkat çekicidir (s.99-102).

- 51- “O çağda, orada büyük bir orman vardı; bir çok dereler ve ırmaklar vardı. Buraya gelen avlar ve burada uçan kuşlar çoktu. Bu ormanın içinde büyük bir gergedan vardı. At sürülerini ve halkı yerd. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir eziyetle halkı ezmişti.

Oğuz Kağan cesur bir adamdı. Bu gergedanı avlamak istedi. Günlerden bir gün ava çıktı. Kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla ava gitti. Bir geyik ele geçirdi, onu söğüt dalı ile bir ağaca bağladı ve gitti. Sonra sabah oldu. Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: gergedan geyiği almış. Sonra Oğuz Kağan bir ayı tuttu; onu altın kuşağı ile ağaca bağladı, gitti. Yine sabah oldu. Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: gergedan ayıyı da almış. Bu sefer o ağacın dibinde (kendisi) durdu. Gergedan geldi ve

İnsanlar için çok değerli bir başka hayvan da, gücü, zarâfeti, sadâkati ve sür'atiyle bü-yüleyici bir hayvan olan 'at'tır; insan, hem çekme (cerr) vâsıtası ve hem de daha ziyâde-siyle binek vâsıtası olarak kullandığı, yollar aşığı, savaşlar yaptığı, krallıklar, imparator-luklar kurduğu bu hayvana bütün zamanlar boyunca perestiş etmiştir. Allah dahi, Kur'an'da, El-Âdiyât Sûresi'nde "at" üzeri-ne yemîn etmiştir:

1: And olsun; soluyarak koşanlara (ga-zilerin atlarına), 2: O, tırnaklarıyla ateş ça-kanlara, 3: Sabah vakti akın edenlere, 4: Nihâyet, o vakit toz-duman koparanlara, 5: Böylece, o dem, düşman topluluğu orta-sına girenlere...

Romalılarda at kültürü pek güçlü değildi ve olanı da Etrüskler yoluyla Orta-Asya'dan gelmişti ve esâsen onların Hunlar karşısında çok zorlanmalarının sebeplerinden birisi de Hunlar'ın atlı birlikleri olmuştur. Gerçekten de Hunlar at'ı çok büyük bir ehliyetle kulla-nırlardı; ama bu sâdece onlara has değildi, at'ın en iyi şekilde kullanıldığı ve toplum ha-yâtında insanla en fazla iç-içe geçtiği coğraf-ya, Orta-Asya ve millet de Türkler olmuştur. At kadîm Türkler için adetâ her şey demekti ve O'na büyük hürmet gösterirdi; tıpkı, devletine arma olarak beğendiği, gücün ve gururun remzi olan 'kartal'a gösterilen hür-met gibi.

Türklerin çok değer verdiği hayvanlar-dan birisi de kurt idi; kurt gibi ehlileştirile-meyen ve üstelik arslan veya kaplan gibi iri cüsseli de olmayan bir hayvana, onu totem seçecek kadar gösterilen bu perestişin arka planında, muhtemelen, kurt'un ona sembol

teşkil edecek kadar hürriyetine düşkün ol-masını –esâsen kurt'un ehlileştirilemezliği de bundan dolayıdır– aramak gerekir.

Roma'da da kurt kültürü çok güçlüdür; Roma'nın kuruluş efsânesi, dişi bir kurdun emzirdiği **Romus ve Romulus**'a dayanmak-tadır.

Efsâneye göre, Alba Longa kralı Numitor'un kızı Rhea Silvia'nın, Savaş Tanrısı Mars'tan gebe kalarak doğurduğu bu ikiz kardeş, Amulius'un Tiber ırmağında boğulmalarını emretmesini müteâkip, bebekleri taşıyan sandığın ırmaktan aşağıya sürüklenerek da-ha sonra Roma'nın kurulacağı yerde, kutsal incir ağacı *figus ruminalis*'in yakınında dur-masından sonra, Mars'a adanmış olan bir di-şi kurt ile bir ağaçkakan tarafından emzirilip beslenirler. Bilâhare çoban Faustulus onları bulur ve bundan sonra Amulius'u öldürerek büyükbabalarının tahtına çıkan kardeşler-den Romus'un kardeşi tarafından öldürül-mesiyle Romulus saltanatı tek elde toplar ve Roma'nın kuruluşu da böylece başlamış olur.

*
* *

Birçok kültürde ise daha da ileri gidilip ulûhiyet izâfe edilerek hayvanlara tapınılmıştır. Meselâ Eski Mısır'da, Memfis bölge-sinde tapınılan, esas olarak, evvelâ evrenin yaratıcısı ve kaderin efendisi Ptah'ın ve daha sonraları mumyalamanın ve mezarlıkların tanrısı Osiris'in reenkarnasyonu olarak iti-kad edilen meşhur boğa-tanrı Apis (veya Hapis, yâhut Hapi-ankh) veya kedi başlı tanrıça Bast (veya Bastet) örneğinde olduğu gibi.⁵³

başı ile Oğuz'un kalkanına vurdu. Oğuz kar-gı ile gergedanın başına vurdu ve onu öldür-dü. Kılıcı ile başını kesti, aldı gitti." [W. Bang ve G. R. Rahmeti., Oğuz Kağan Destanı., pr.19-41 (s.11-13); Reşid Rahmeti Arat., *Makaleler*, Cilt I., s.614-616].

52- Pierre Grimal., *Mitoloji Sözlüğü (Yunan ve Roma)*, s.258a-258b.

53- Eski Mısır'da hayvana tapınma için, bkz.: Sir William Matthew Flinders Petrie., *The Religion of Ancient Egypt*, Chapter: IV (pp.20-27): "Animal Worship"; Apis ve Bastet için, bkz.: George Hart., *The Routledge Dictionary of Egyptian Gods and Goddesses*, pp.29b-31b; pp.45a-47a.

Bâzı milletler soylarını hayvanlara bağlamışlardır ki bunun da bilinen en mümtaz misâli, Türkler'in Ergenekon Efsânesi'dir. Efsâneye göre,⁵⁴ çok eski bir vakitte düşmanlarının ânî bir taarruzu ile kırılan Türklerden arta kalan bir genç yaralı olarak etrâfı sarp demir dağlarla çevrili demir bir vâdiye sığınır; bu vâdide bir dişi kurt gencin yaralarını sağaltır ve ondan hâmile kalır, Türkler böylece yeniden türer ve uzun zaman sonra artık bu vâdiye sığmayacak kadar çoğalınca da demir dağları bir yerinden eriterek çıkar ve dünyaya yayılırlar; bu çıkışta da onlara yine bir kurt kılavuzluk eder. Kurt, efsânenin başında Türklerin annesi olarak gözükürken, sonunda da onların kılavuzu olarak gözükmektedir.

Reşîdü'd-dîn'in *Câmiü't-Tevârih*'inde moğollaştırarak naklettiği bu efsânenin Çin kaynaklarındaki mevcut şekli, onun kökeni olarak Moğol değil Türk efsanesi olduğunu göstermektedir.⁵⁵

II.II.

İnsan'dan Hayvan'a: Köpekbaşlılar (Cynocephali'ler)

İnsanlık tarihinde, insanın hayvan ile içiçe geçmiş hayatının en dikkate değer yanlarından birisini de "hayvan-insanlar" ve bilhassa "köpekbaşlılar" (Cynocephali'ler) oluşturmaktadır. Gerek Doğu ve gerekse de Batı kavimlerinin efsânelerinde, dünyanın uzak bölgelerinde yaşayan, insan gibi, ama köpek başlı yaratıklara dâir kıssalar bir haylidir.

54- Geniş bir bilgi için, bkz.: Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Cild: I., s.59 v.dv.

55- Liu Mau-Tsai., *Çin Kaynaklarına Göre Doğu Türkleri*, s.13-14.

56- Abdülkadir İnan., "Küçük Notlar: 1: İt Başlı Ulus Efsanesi; 2: İskitlerin Savaş Belgesi; ve XI. Yüzyıl Tüfeklerinde Beçkem; 3. Barak Efsanesi".

57- Bahaeddin Ögel., *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Cild: I., s.87-88.

1397'de yazılmış Kievian Psalter isimli minyatür kitabından Cynocephali'ler

Türkçe'de İtbarak Kavmi (veya İt Başlı Ulus) denen bu halk hakkında Abdülkadir İnan şunları yazmaktadır:⁵⁶

Kuzey ve Doğu Türklerinin folklorunda "İt başlı, sığır ayaklı" bir ulus bulunduğu hakkında çok yaygın bir efsane vardır. Başkurlarda ve Sibiryâ Türklerinde bu efsaneyi bilmiyen yoktur. XIII. yüzyılda da bu efsânenin çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. 1245 yılında Papa Innocent VI. tarafından Moğolistan'a gönderilen Plano Karpini Moğol seferlerinden bahsederken Moğol ordusunun Kuzeyde Samogit'lere ve "İt başlı, sığır ayaklı" bir kavme rasladıklarını işittiğini kaydetmektedir (A. İ. Malein tercümesi, Petersburg 1911, s. 25). P. Karpini bu efsaneyi Kıpçak bozkırlarında yahut Baskatir (Başkurt) ülkesinde işitmiş olsa gerektir. Ebulgazi Han savaş için toplanan Özbek kalabalığını tasvir ederken "İt başlı, sığır ayaklıdan başka ne varsa hepsi orada..." diyor. (Demaisons basımı, s. 279; Rıza Nur Terc. sah. 294). Oğuz destanında hikâye edilen İt Barak Han menkıbesi de bu "İt başlı ulus" hakkındaki efsânenin yankısı olsa gerektir.

Bu kıssa, Oğuz Han Destânı'nda da geçmektedir.⁵⁷

Oğuz-Han kuzey-batıdaki karanlık ülkelere doğru gittikçe, başları köpek başına benzeyen İt-Barak kavmine rastlamıştı. Oğuz destanının ifadesine göre de artık bundan sonra insanoğlunun yaşadığı sınırlar bitiyor ve acayip mahlukların ülkeleri başlıyordu. Böğü-Han da akınlar yaparak o kadar ilerlere gitmişti ki, artık elleri ve ayakları hayvanlarınkine benzeyen insan türlerine rastlamıştı.

II.III. İnsan'dan Hayvan'a:

Başkalaşma (Metamorphoses):
Hayvanlaşma (Therianthropy),
Kurtlaşma (Lycanthropy),
Kurtadam (Werewolf)

Köpekbaşlılardan veya diğer hayvan-insanlardan ayrı olarak, daha mühimi, normal insanların "başkalaşma" (tağayyür, metamorphoses) geçirerek muvakkaten veya sürekli olarak hayvanlaşmalarıdır.

İnsanların biyolojik bir değişim ile insandan başka bir varlığa – ekseriyetle de bir hayvana - dönüşmesi de birçok halkın mitolojisinde mevcuttur. Meselâ, 59 numaralı dipnotta ismi geçen Liu Mau-Tsai, yine Türklerin bir kurttan türeyişinin buraya tamâmını iktibas etmeyeceğimiz bir başka versiyonundan söz ederken, "Bir diğer efsaneye göre T'u-kü'e'lerin ataları, Hiung-nu'larm kuzeyinde bulunan So-Devleti'nden gelmektedir. Kabilenin şefi, on yedi erkek kardeşi olan A-pang-pu'ydu; bir dişi kurt tarafından dünyaya gelen erkek kar-

deşlerden birinin adı içi-ni-şi-tu'dur. Kardeşlerin hepsi, A-pang-pu ile erkek kardeşleri, uzuvları eksik dünyaya gelmişlerdi, bu yüzden sonunda devletleri (başkaları tarafından) saldırıya uğrayarak yıkıldı, yok edildi. Fakat, bir peri, içi-ni-şi-tu'ya dokunarak onu öyle bir yetenekle donattı ki, yağmurlar yağdırabiliyor, rüzgarları estirebiliyordu. İki kadınla evlendi. Rivayete göre kadınlardan biri, yaz tanrısının diğeri ise kış tanrısının kızıydı. İçlerinden biri dört oğlan çocuk dünyaya getirdi. Oğlanlardan biri beyaz bir kuğu'ya dönüştü./..."⁵⁸ demektedir.

Görülüyor ki, Türkler'de kurt totem olarak seçilmiş olmasına rağmen kuğu'ya dönüşmeden söz edilmesine karşılık kurt'a dönüşmekten bahis açılmamaktadır. Bu şekilde, canavarlaşmayan bir metamorfoz hikâyesi de Yunan mitolojisinde bulunmaktadır. Efsâneye göre, Zeus – daha sonra adı Avrupa kıtasına verilecek olan - Europa'ya etkiyleyici görünmek için haşmetli bir beyaz boğa kılığına girmiş ve sonra onu ayartarak kaçırmıştır.⁵⁹

Batılı san'atçıların büyük bir ilham kaynağı olan Europa'nın Zeus tarafından kaçırılışını tasvir eden sayısız tablodan birisi de Rönesans dönemi İtalyan ressamlarından Tiziano Vecellio'nun (1490-1576), Venedik) 1559-1562 arasında yaptığı "Europa'nın Kaçırılışı" (Rape of Europe) isimli şaheserdir (Tuval Üzerine Yağlı Boya, 185 x 205 cm; Isabella Stewart Gardner Müzesi, Boston) URL: [http://www.wga.hu/art/t/tiziano/mytholo2/rape_eur.jpg] (01.06.2005)

58- Bahaeddin Ögel., *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Cild: I., s.187

59- Liu Mau-Tsai., *Çin Kaynaklarına Göre Doğu Türkleri*, s.14-15 (vurgular bana âittir-D.H.)

Bunlar *mâsûm hayvanlaşmalar* sayılır; çünkü canavarlaşma yok, netîce olarak; tıpkı Türk mitolojisinde "kuğu"ya dönüşme gibi: Efsânevî kahraman Manas'ın oğlu Seme-tey'in karısı Ay-çörek, istediği zaman kuğu şeklini alabilirmiş. Nitekim, bir sebepten dolayı, bu mitolojik kadın kahraman, düşmanını tehdit etmek için, bir kuğu olup babasına gideceğini söyler, düşman bundan korkar ve artık onu saydığını göstermeğe başlar. Bu hikâyeyi aktaran Ögel'e göre, kuğu, kutsal kadınlığın ve Tanrı'nın sembolüdür.⁶⁰

Ancak, birçok halkın efsânelerinde, genel olarak Başkalaşma (*Tagayyür, Metamorphosis*) olarak bilinen bu dönüşümün özel versiyonu olan Hayvanlaşma'nın daha özel hâli olan Canavarlaşma (*Therianthropy*) ve onun da en özel hâli olan Kurtlaşma (*Lycanthropy*) kıssalarına sıkça rastlanmaktadır. Bu konuda tarihe düşülmüş en eski kayıt Herodotos eliyle yine Türklere uzanmaktadır; ama nakledenin de inandırıcı bulmadığı bir şekilde. Herodotos, aşağıdaki basit haritada gösterilen - ve bir Türk boyu olan - İskit (Saka; Skyth) halklarından olan Neuri'ler (veya Nauri'ler) hakkında böyle bir kurtlaşmadan - inandırıcı bulmadığını da eklemeyi ihmâl etmeyerek - söz etmektedir:⁶¹

105.—Neuri'lerin göreneklere Skyth'le-rinki gibidir. - Dareios istilasından bir nesil önce ülkelerini yılanlar kaplamış, burası daha önce de zaten yılan doluymuş, yurtlarını bırakıp çıkmak zorunda kalmışlar. Kuzeyden küçük bir ordu gibi yenileri inmiş, ülke artık yılanlarla dolmuş, sonunda gidip Budin'lerin yanına sığınmışlar. Bana öyle geliyor ki, bunların tümü de gözbağcıydı, Skyth'lere ve Skythia'da (İskiteli) yerleşmiş Yunanlılara bakarsanız, **her Neuri yılda bir kez ve birkaç gün için kurt biçimine girer, sonra eski haline dö-**

nermiş. Aslında bu lafları şüpheyle karşı-larım, ama ısırma almış, bunu söyler, ye-min bile ederler.

Canavarlaşma (*Therianthropy*) ve onun da en özel hâli olan Kurtlaşma (*Lycanthropy*) kıssalarının en dikkat çekicileri Batı halkları-nın efsânelerinde bulunmaktadır. Bu konu-da bilinen en eski mitolojik kayıt, Zeus'un Lykaon'u kurtlaştırmasıdır. Mitoloji'de üç ayrı Lykaon (veya Lycaon, λυκων) geçmek-tedir; burada bahse konu olan, Pelasgos'un oğlu olan Arkadhialı bir kahraman olup ba-basının ardından Arkadhia tahtına geçmiştir. İngilizce konuşan ülkelerde Ovid olarak tanınan Romalı şâir Publius Ovidius Na-so'nun (M.Ö. 43-M.S.18) *Metamorphoses* isimli onbeş ciltlik eserinin ilk cildinde nak-lettiğine göre,⁶² hakkındaki dinsizlik iddi-alarına karşılık aslında dindar ve tanrılara karşı hürmetkâr olan Kral Lykaon, sık-sık kendisini ziyârete gelen tanrılara ziyâfet verir, sohbet edermiş. Fakat bir gün büyük bir hatâ işlemiş: Tebdîli kıyâfetle kendisini ziyâ-rete gelen Zeus'u tanımadığı için tanrı olup-olmadığından emîn olmak kastıyla, O'na, bir çocuğun - bâzı rivâyetlere göre belki sara-yında tuttuğu bir rehînenin, belki kendi oğullarından Nyktimos'un, belki de Kallisto ile Zeus'un oğlu ve kendisinin de torunu olan Arkas'ın - etini yemek olarak sunmuş, bir tanrı olduğu için vaziyeti farkedenden ve iğ-renen Zeus, öfkeyle masayı devirerek Lyka-on'la oğullarını birbiri ardınca yıldırımlarıyla çarpmış; bir başka varyanta göre de, Lyka-on'u bir kurda dönüştürmüştür.

62- Bkz.: *The First Book of Ovid's Metamorphoses*, I: 199-243 (pp.18-21); William Smith (Ed.), *Dictionary of Greek and Roman, Biography and Mythology*, Volume II., p.843b: "Lycaon"; Dominic Montserrat (Ed.), *Changing Bodies, Changing Meanings; Studies on the Human Body in Antiquity*, pp.80-96, Chapter 5: *Penelope Murray*, "Bodies in Flux, Ovid's *Metamorphoses*"; Jenny March., *Cassell's Dictionary of Classical Mythology*, p.465: "Lycan (1)", Pierre Grimal., *Mitoloji Sözlüğü (Yunan ve Roma)*, s.454b-456a.

60- Yunan mitolojisinde beş Avrupa vardır; bun-ların en meşhuru ve Zeus'un kapatması, Agenor ile Telephassa'nın kızı olan Avrupa'dır. Bkz.: Pierre Grimal., *Mitoloji Sö-zlüğü (Yunan ve Roma)*, s.191b-192b.

61- *Herodot Tarihi*, s.229-230.

*Zeus Lykaon' u bir kurda dönüştürüyor
[Hendrik Goltzius'un (1558-1617) ağaç oyması]*

Batı tarihinde kurtadama dönüşme kıssalarına, binlerce yıl boyunca ciddiyetle inanılmıştır. Nitekim Ortaçağlar'da kurtadama dönüşme inancı, bütün Avrupa'da büyücülük ve cadılıkta aynı kefeye konuluyordu. Özellikle Fransa ve Almanya'da kurtadam olduğundan şüphe edilen biri, tıpkı cadılara yapıldığı gibi ânında infaz edilir, acımadan yakılır ya da asılır, insanlar "din aşkına" kurtadam avına çıkarlardı. Büyücü ve kurtadam mahkemelerinin hâtraları – Salem duruşmaları gibi - bugün bile anlatılmaktadır. "Dini bütün" Hristiyanlar bu konuda çok hassas ve tâvizsiz idiler. 1520-1630 yıllarında sâdece Fransa'da 30.000 kurtadam vak'ası kayda geçmiştir. Meselâ 1573'te Dijon yakınlarında Gilles Garnier adında bir "kurtadam" köye zarar vermek ve küçük çocukları "yemekle" suçlanmış, suçunu itiraf edince de kazığa geçirilerek yakılmıştı. Yine aynı yüzyıl içinde, 1598'de Fransa'da Caude ya-

kınlarındaki ıssız ve vahşi bir yörede birkaç Fransız köylüsü, 15 yaşındaki bir erkek çocuğunun cesedini bulmuştur; çocuk korkunç bir şekilde parçalanmıştır, her yerinden kanlar fışkırmaktadır, bir çift kurt da cesedi yemektedir. Köylüler, kendilerinden korkup kaçıp ağaçlıkların arasında kaybolan kurtları tâkip ettiklerinde bir çalılığın içinde sinmiş, yarı çıplak, uzun saçlı, bakımsız, uzun bir sakalı, aralarında pıhtılaşmış kanlar ve insan eti parçaları görülen, pençeyi andıran uzun ve kirli tırnakları hemen göze batan bir adam bulurlar; suçlu yakalanmıştır. Aslında adam, Jacques Rollet adında bir ruh hastasıydı ve muhtemelen kendisini gerçekten de kurt gibi hissederek o cinâyetleri işlemişti. Netîce idam oldu tabîî; ama öldürülen kişi, kurda dönüşebilen bir hilkat garîbesi (*loup-garou*) değil, bir hasta idi sâdece.

III.

Şiddet ve Kan Kültürü

Prolog

İnsan, herhangi bir hastalığa dūçar olduğunda çâresini arar; normal ve tabîî olanı budur. Ancak bunun için, hastanın hastalığını kabûl etmesi ön şarttır. Hastanın hastalığını kabûl etmemesinin, bir yere kadar anlaşılabilir bir tarafı olabilir; hastalığı kendisine yakın görmemek isteği, yâhut utanma vs... Ancak bâzı hâllerde, bilhassa zihnî (mental) hastalıklarda, hastalığın reddi, hastalığın hastalık değil normal bir şey olarak telâkkî edilmesinden kaynaklanır ki, bu reddiyenin kendisi başlı başına bir hastalık olmaktadır. Benzer bir vâkıânın cemiyetler için de geçerli olduğunu düşünebiliriz. İnsanlar gibi cemiyetler de hastalanabilir; salgın hastalıklar, yâhut hep aynı tür gıda ile beslenmeden kaynaklanan hastalıklarda olduğu gibi... Burada kadar normal... Ancak cemiyetlerin bir de mental hastalıkları vardır ki, bunlar ekseriyetle vâkî' olduğu üzere, cemiyet tarafından, bir hastalık olarak değil de hayatın normal ve tabîî bir parçası olarak kabûl görür. İşte bir cemiyet için en tehlikeli hastalığın bu olduğunu söyleyebiliriz.

Şiddet, kan ve korkunun bir kültür unsuru niteliği taşıması da bir tür sosyal hastalık alâmetidir ve bu da Batı'da böyledir. Bu noktada gayri tabîî ve gayri fitrî cinsî temâyüllerin ibrâ edilmiş ve saygı gören bir davranış tarzı olarak yerleşmiş olması, hastalığın mental yönünün ne kadar derinlere inmiş olduğunu göstermektedir. Böyle bir cemiyet, artık hastadır; ama bu herhangi bir hastalık değil, bir vahşet hâlidir ve bu vahşet ortamında şiddet, kan ve korkunun nasıl olup da belirleyici birer kültür unsuru olduğuna da hayret edilmemelidir. Çünkü, böyle bir cemiyet, vahşîdir ve vahşî olandan ise her şey beklenebilir.

III.I. Roma'da Kan ve

Şiddet Kültürü: Gladyatörlük⁶³

Vahşetin tezâhür şekilleri muhtelifdir: Şiddetin, kanın ve korkunun bâzan bizzat kendileri olarak, bâzan da çeşitli şekillerde başka temaların içine karışmış olarak yüceltilmesi ve bir nevi' takdis edilmesi, bu muhtelifattandır. Meselâ bunlardan birisi "**Kan Sporu**"dur. Batı, en ileri seviyede bir şiddet nevi olan kan dökmeyi stilize ederek spora, sporu da kana dönüştüren garip hâleti rûhiyesi ile de tanınır aynı zamanda.

Batı'da ibrâ edilmiş cinsî bozuklukların kökeni Grek dünyası ise, kan sporunun kökeni de Roma'dır.

Yunanca'da *monomachos* veya *hoplomachos* kelimeleriyle ifâde edilen gladiator kelimesi, Latince *kılıç* anlamındaki *gladius*'den türemiş olup, *kılıç ustası* demek olmaktadır. Bu konuda orijinal kaynaklara inerek detaylı bir makale hazırlayan Abdrurrahman Uzunaslan'ın bildirdiğine göre, gladyatör oyunları, Roma'da oldukça uzun bir geçmişe sahip olan *circus* oyunlarından çok sonraları ortaya çıkmış olup, ilk defa babalarının ölümü sebebiyle Iunius Brutus Pera'nın oğulları tarafından Roma'ya getirilmiştir; ilk uygulaması da M.Ö. 264 yılındaki Q. Fulvius ve Appius Claudius'un konsüllükleri yılına rastlamaktadır. Halka açık bir şekilde düzenlenen ilk gladyatör oyunlarında, sadece üç çift dövüşçünün karşılaştığı ve dövüşen çiftlerin tümünün köle olduğu anlaşılmaktadır. Oyunların, Iunius Brutus Pera'nın oğulları tarafından ilk kez Roma'da düzenlenmiş olduğu kaydı, kökeninin Roma olduğuna delâlet etmekte değildir ki bu da bu oyunların Roma'ya başka ülkelerden transfer edilmiş oldukları tezini güçlendirmektedir. Bu

63- Gladyatörlük hk. son derece kapsamlı bir eser olarak, bkz.: George John Whyte Melville., *The Gladiators: A Tale of Rome and Judaea* (1863).

oyunlarının menşeinin Roma olduğunu iddia edenlerin, daha erken dönemlerden itibaren ölümler için düzenledikleri cenâze merasimlerinde, insan kurban etme geleneğine sâhip bulunan Romalıların bu geleneğinin zamanla daha sofistike bir şekle dönüştürülmesi sûretiyle gladyatör oyunlarının ortaya çıkmış olabileceği şeklindeki delilleri de mevcuttur; fakat bu ihtimâl de zayıf gözükmemektedir, zîra, Romalıların esas geleneksel oyunlarının gladyatör dövüşleri değil, *ludi* ve *circus maximus*'taki araba yarışları olduğunda kuvvetli bir icmâ bulunmaktadır. Tertulianus'ın naklettiği gibi, Etrüsklerin ve Romalıların, Troia önlerinde savaşan Akalı kahramanlar tarafından da bilinen, kendi ölümlerinin acılarını dindirmeye yönelik olarak icrâ ettikleri insan kurban etme geleneğinin kökeninin, M.Ö. 8. yüzyıllara kadar geriye gittiği tahmin edilmektedir. Bütün bu mülâhazalar sonucunda, gladyatör oyunlarının Romalılara, Etrüskler yoluyla geçmiş olduğu fikri daha mâkul görünmektedir.⁶⁴ Kostümlerinden hareketle, Romalı olmadıkları açıkça anlaşılan arenadaki ilk dövüşçülerin, bugün için Etrüsk kökenli oldukları artık kabul görmektedir. Damaskus'lu Nikolaos tarafından aktarılan, oyunların kökeninin Etrüskler olduğu fikri, Etruria'da açılan ve M.Ö. 3. yüzyıla ait olduğu anlaşılan sayısız mezar kabartmalarıyla da doğrulanmaktadır. Etrüskler'in, gladyatör dövüşlerini dinî bir ritüel şeklinde yaptıkları ve bu yolla kaybettikleri savaşçıların ruhlarını teskin ettiklerine inandıkları düşünülmektedir. Aynı geleneğin, sonraları yarımada'nın büyük bir bölümünde hâkimiyet te'sîs etmiş olan Romalılar tarafından da benimsendiği, birçok varlıklı Romalının ölümünden sonra kendileri için düzenlenecek törenlerde gladyatör dövüşleri tertip edilmesini vasiyet etmesi ve bunun için yüksek miktarlarda paralar ayır-

masıyla da açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Çoğu zaman ayrılan paranın, ölen kişinin istemiş olduğu gladyatör dövüşleri için yetersiz kaldığı durumlar da olabilmekteydi. Kardeşinin ölümünün ardından bıraktığı vasiyeti gereğince yapılmasını arzu ettiği cenaze töreni için ayrılan paranın yetersiz kaldığı bir durumda meşhur Scipio Aemilianus'un devreye girerek azımsanmayacak bir para yardımıyla destek vermesi, bu durumu yeterince açıklamaktadır.⁶⁵

Menşei Etrüskler olmasına karşılık Roma'da bilhassa belirli bir dönemden itibaren sosyal hâyatın adetâ ayrılmaz bir unsuruna dönüşecek kadar benimsenen, kan sporunun en eskilerinden ve en iyi şekilde teşkilatlanmışlarından olan Gladyatör Oyunları, yiğitlik, cesâret gibi faziletler de ihtivâ etmekle berâber, netîce itibâriyle, seyirlik olsun diye, insanların gerçekten birbirlerini öldürdüğü ve seyircilerin de su gibi akan kandan, cesetlerden, ölümden haz duydukları bir cinnet tiyatrosundan başka bir şey değildi ve bu cünûn hâli de, Romalı yöneticiler tarafından, cemiyetin sevk ve idâresinde bir nevi' uyuşturucu hizmeti görmekte idi. Nitekim, başlangıçta nisbeten daha "masûm" olan bu oyunlar giderek kontrolden çıkmıştır. Filhakika, M.Ö 264'te, Brutus adında birinin cenazesinde yapıldığı bilinen ilk gösteride, dövüşen gladyatör çiftlerinin sayısı üç iken, Julius Caesar döneminde bu sayı 300 çifte kadar yükselmiştir. Daha önce bir günde tamamlanan gösteriler İmparator Titus döneminde (M.S 79-81) yüz gün kadar sürmeye başladı. İmparator Traianus'un zafer kutlamalarında ise (M.S. 107) dövüşen gladyatörlerin sayısı beşbin çifte kadar yükselmişti. Amfitiyatro kalıntıları, bu tür gösterilerin sâdece Roma şehri ile sınırlı kalmayıp, İmparatorluğun öteki şehirlerinde de düzenlendiğini göstermektedir. Gladyatör oyunlarının oyun olmaktan çıkıp kan histe-

64- Bu oyunların Etrüsk kökenli oldukları hk., bkz.: J. B. Poynton., "The Public Games of the Romans", p.81-83

65- Abdurrahman Uzunaslan., "Antik Roma'da Gladyatör Oyunları", s.16-18

risine dönüşmesini yine Uzunaslan'dan dinleyelim.⁶⁶

Roma'da iç savaşlar döneminin sona erdirilmesinde başrol oynayan Octavianus/Augustus'un, uzun süren idaresi döneminde, halkın hoşnut kılınması için gladyatör oyunları tertip etmenin önemini anlamakta gecikmediği görülmektedir. Augustus'la birlikte sıradan halk gladyatör oyunlarını, kendileri için yaşamsal öneme sahip ekmek ihtiyacının yanında, en önemli gereksinim olarak görmeye başlamışlardır./.../... İmparatorluk Dönemi'nde halk, oyunları imparatorlardan beklenen en temel hak olarak görmeye başlamıştır. Roma İmparatorluk Çağı'nın ilk temsilcisi olan Augustus, halkın bu talebinin yönetim politikası açısından ne denli önemli olduğunu anlamış ve idaresi döneminde halk için sayısız gladyatör oyunu, vahşi hayvan dövüşü ve atletik yarışmalar düzenleme konusunda hiçbir malî yükümlülüğün kaçınmamıştır./ Augustus [Monumentum Ancyranum (Ankara Anıtı) adlı eserinde - D.H.]] üç kez kendi adına, beş kez oğulları ve torunları adına gladyatör oyunu düzenlettirdiğini ve bu oyunlarda on bin kadar insanın arenada dövüştüğünü, büyük bir övünçle anlatmaktadır. Bu kadar çok sayıda gladyatörün kendisi ve yakınları onuruna düzenlenen oyunlarda dövüştürülmesi, Afrika'dan getirilen sayısız vahşi hayvanın arenalardaki gösterilerde boğazlanması ve tüm bu işler için harcanan büyük paralar göz önüne getirilince, Augustus'un oyunları ve gösteriler düzenlemesinin arkasındaki esas nedenin, politik olduğu kolayca anlaşılabilir. Kendinden önceki dönemde senatörlerin ve atlı sınıfına mensup kişilerin gladyatör olarak arenaya çıkması, Senatus kararıyla yasaklanmış olmasına rağmen, Augustus'un buna bir kere sinde izin verdiği bilinmektedir. Augustus'un, sayısız gladyatör gösterileri düzenletmiş olmasına rağmen, bunların sayılarının sınırlandırılmasına ve devlet kontrolünde gerçekleştirilmesine özen gösterdiği bilinmektedir.

Augustus'un halefi Tiberius (M.S. 14-34) döneminde, gladyatör oyunlarının politik önemi bilinmesine rağmen, bu işler için yapılan harcamalara ve kullanılacak dövüşçülerin sayılarına önemli sınırlama-

lar getirildiği anlaşılmaktadır. Bu durum genel olarak İmparatorluk Çağı'ndaki politikalar gereği, öncelikle özel gladyatör dövüşçülerinin sayılarının sınırlandırılması ve bunların devlet tarafından kontrolünün sağlanması açısından başvurulan bir önlem olarak görülmelidir.

* *

Roma, ışıktır; Roma medeniyettir; Batı'nın tanıdığı en büyük medeniyet, en büyük siyâsî organizasyondur Roma; felsefesi var, hukuku var, estetiği, mîmârîsi var v.s. Ama bütün bunlar, aynı Roma'da nasıl ki insanların insanlara tapmasına mâni' teşkil etmiyorsa, kan dökmenin bir seyirlik, bir spor addedilmesine de mâni' teşkil etmiyordu. Tıpkı felsefenin kalbi Yunan'da, aynı felsefenin erkeklerin erkeklerle meşrûiyet tanınmış çarpık ilişkilere girmesine de mâni' teşkil etmemesi gibi. Bu, nur ve irinin aynı yatakta yan-yana aktığı bir tezadlar nehri ve patolojik bir cemiyet tablosudur.

Gladyatörlerin büyük kısmı köleler, ciddi cinâyetleri yüzünden efendileri veya hâkim tarafından cezaya çarptırılan mahkûmlar, mahpuslar veya harp esirlerinden oluşmakla beraber, çok az olsa da para veya şöhret motivasyonu ile bu ölüm mesleğine intisab eden hür insanlara, hattâ hür Roma vatandaşlarına ve hattâ kadınlara bile rastlanmakta olduğu gibi, dahası, Caligula, Macrinus ve Commodus gibi üç imparator da arenaya inerek dövüşmüşlerdir.⁶⁷

Gladyatör oyunları tek tip olmayıp muhtelif tiplere ayrıldığı gibi, gladyatörler de bu oyun -yâni dövüş- tiplerine göre muhtelif şekilde taksimatlandırılmışlardı; bir kısmı sahableyin, bir kısmı da öğleden sonra arenaya çıkan gladyatörler, birbirlerinden silâhları veya dövüş tarzları bakımından farklı olan çeşitli sınıflara ayrılmakta idiler. İtalya'nın orta bölümlerindeki *Samnitler'*e izâfeten bu adla anılan ve bâzı bakımlardan "gladyatör"

66- Abdrurrahman Uzunaslan., "Antik Roma'da Gladyatör Oyunları", s.26-27

67- Mark Golden., *Sport in the Ancient World From A to Z.*, pp.70b-71b: "Gladiator".

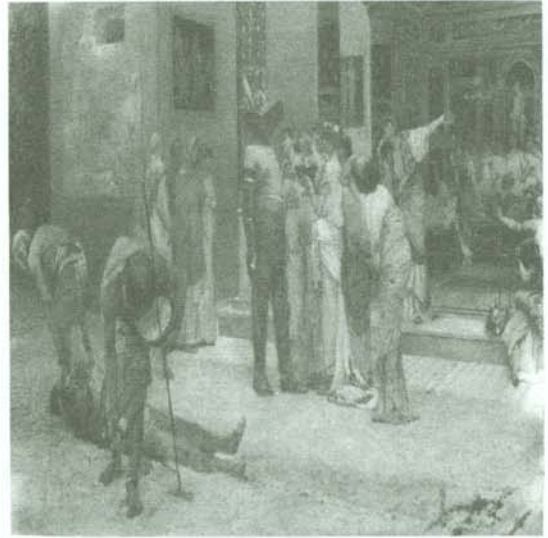
kavramı ile adetâ özdeşleşmiş sayılan bu dövüşçüler, umûmiyetle, dikdörtgen şeklinde büyük bir kalkan, bir miğfer siperliği, tüylü bir miğfer ve kısa bir kılıçla dövüşürlerdi. *Traklar*, *mirmillo*'lar ile eşleşirlerdi; *Traklar* küçük ve yuvarlak bir kalkan ile tırpana benzeyen eğri bir kama, *mirmillo*'lar ise sorguçlu bir miğfer takar ve kılıç ve kalkan kullanırlardı. Yalnızca kısa bir tunik ya da önlük giyen *retiarius*'lar (ağcılar), *secutor*'lar (takipçiler) ile eşleşir, *retiarius*, galip geldiği takdirde, sol elinde taşıdığı üç dişli bir mızrak olan *trident*'le hasmını öldürürdü. *Andabata*'lar geç imparatorluk döneminde ortaya çıkan ve iki elinde bıçak gibi iki kısa kılıç kullandığı için *dimachaer*'ler olarak anılan rakipleriyle; at sırtında ve kapalı miğfer siperlikleriyle, yâni gözleri görmeden dövüşürlerdi. *Essedarius*'lar (arabalılar), savaş arabaları gibi arabaların üzerinde dövüşürlerdi. *Hoplomachus*'lar (zırhlılar), tamamen zırhlara bürünürdü. Kement kullandıkları için *laquearius*'lar (kementliler) olarak isimlendirilenler hasımlarını kementle yakalayarak öldürürlerdi; tutmaya çalışırlardı. Arenaya öğleden sonra girdikleri için *meridiani* denenler hasmı ile aynı silahı kullanır; *povocatores*'ler *hoplomachus*'lar (zırhlılar) ile eşleşir ve onlar gibi zırha bürünürlerdi. *Fiscales*, *caesariani* veya *postulati*'lerden *caesariani* olarak adlandırılanlar, imparatorlar sahaya çıktığında onlarla eşleşirlerdi, veya *postulati*'ler en cesurları ve en seçkinleri olarak tanınırlardı.⁶⁸

Kan sporu Roma'dan sonra da bir gelenek olarak, şekil değiştirerek, Batı'da devam etmiştir; hattâ daha sonraları müesseseseleşen "düello" da dahi gladyatörlüğün ve kan sporu geleneğinin izleri vardır. Bu gelenek bilâhare İspanya'da bu defa insan yerine boğa öldürme şeklinde sofistike bir hâle münkalib olarak yaşamaya devam ederken, insanların insanları öldürmesi yerine daha da sofistike(!) bir tarz olan kan revan içinde bırakana kadar dövmesine dönüştürülen "boks"ta da yaşamaya devam etti ve bütün dünyaya yayıldı.

68- Horatio Smith., *Festivals, Games and Amusements, Ancient and Modern.*, pp.83-84.

Jean-Léon Gérôme'un (1824-1904) 1872 tarihli meşhur tablosu: "Pollice Verso": Arena kan gölüne dönmüş, muzaffer gladyatörün üz henüz can teslim etmemiş rakiplerinin yaralı bedenlerini çiğneyerek İmparator hazretleri başta olmak üzere en ön sıradaki yüksek Roma sosyetesini selâmlıyor; cûş u hurûşa gelmiş asil ve nezih hanımefendiler de dâhil olmak üzere bütün arena ahâlisinin sağ ellerinin baş parmakları aşağı inmiş: "Öldür!". Birkaç sâniye sonra yaralıların katledilmesiyle zirveye tırmanmış olan isleri krizi yavaş-yavaş teskîn olacaktır.

Oyunun sonunda yenilen gladyatörün cesedi arenadan uzaklaştırılırken, yerdeki kan lekeleri görevli bir köle tarafından kumla örtülmeye çalışılmaktadır. Aynı sahne içerisinde tasvir edilen galip ve mağrur gladyatöre Romalı kadınlar tarafından gösterilen yakın ilgi dikkat çekmektedir.⁶⁹ Esâsen, Romalı kadınlar, oyunlar ile ilgilendikleri kadar gladyatörlerin kendileriyle de ilgilenmektedirler. Roma'nın yüksek sosyetesinin kadınları için galip bir yaklaşımlı gladyatör, bir tür idol niteliği taşımaktadır.⁷⁰

*
* *

Romalılar arenalarda insanların insanları boğazlamasını sadistçe bir haz unsuruna ve bir spora dönüştürdüler; ama patolojik davranış bununla da sınırlı kalamıyordu; nitekim, arenalarda sâdece insanları insanlara öldürtmekle iktifâ etmeyip, hem çeşni yaratmak hem de haz çitasını yükseltmek için insanlarla hayvanları ve hayvanları da birbirleriyle ölümüne dövüşlere zorlardı. Bu noktada uzun bir iktibas ile İlin ve Segal'in tasvîrini dinleyelim:⁷¹

Binlerce insan, oyunun başlamasını sabırsızlıkla bekliyor.

Derken on iki kapı birden açılarak yaban hayvanları meydana koşuyor. Böyle acayip bir topluluk, ancak sirkte görülebilirdi: panterin yanında titreyen bir ceylan, arslanın açık ağzı karşısında yusuvarlak büzülmüş bir tavşan, filin arkasından seyircilere bakan bir ayı.

Bunlar kendilerini ayıran kafeslerden yeni çıkmışlardır. Bakın, neredeyse birbirlerine çullanacaklar. Bu da ne? Panteri ceylanla aynı boyunduruğa koşuyorlar da oralı bile değil.

Arslan tavşanı dikkatle dişleri arasında alıp, yavrusuymuş gibi, incitmemeye çalışarak taşıyor. Ayı bir sedyeye oturuyor. Dört fil, dört uslu köle gibi sedyeyi sırtlarına kaldırıyorlar.

Hani, yeryüzünde gerçek bir Altın Çağ açılmış desek, yalan değil.

Ama görünüm, pek seyircilerin zevkine göre değil. Birçoğunun gözü sirk meydanında değil, imparatorun locasında.

İnsanlar usanıyor, esniyor. Onların bekledikleri başka şey.

Meydanda, eğitilmiş hayvanların yerini, eğitilmemiş olanlar alıyor. Şimdi kavga tutuşacaklar, artık tavşanla ceylanın yapacakları bir şey yok. Oyuna girenler dişli ve boynuzlu. Gergedan fille, ayı mandayla, fil boğayla boğuşacak.

İyi ama, "oyuncular" hiç oralı değil. Canları sıkılan Romalılar, ayaklarıyla yere vuruyor, tepiniyorlar. Meydana, ellerinde uzun kamçı ve meşaleler insanlar geliyor. Kamçıyla ateşten maksat, hayvanları çileden çıkarıp birbirlerine saldırtmaktır.

Boynuz ve dişler kana boyanıyor. Mandanın deşilen karnından, barsakları kumların üstüne dökülüyor.

Seyircilerde bir canlılık başlıyor. Çünkü kan kokusu almışlardır.

Ama bu, alt tarafı, hayvan kanıdır.

Bir insanın bir arslanla boğuşmasını heyecanla izliyorlar. İnsan ne zirh giymiştir, ne elinde kalkanı var. Tek silahı bir kılıçtır. Fakat adam güçlü ve çevik. Hayatını savunur. Arslan yerde, sıçrama vaziyetini alıyor.

Fakat insan, arslanın sırtına sıçrayıp kuvvetli eliyle de kılıcını kaldırmıştır.

Seyirciler, manzarayı daha iyi görebilmek için, yerlerinden kalkıyorlar. Gerçekten insan mı kazanacak boğuşmayı. Şans, bir adama, bir hayvana geçiyor. İşte arslan güçlü pençesiyle ezdiği insanı yere serdikten sonra sıyrılıp geri çekildi.

Kum üzerinde yine kan. Romalılar memnun. Çünkü bu kan insan kanı.

Daha sonraki numaraların yanında bu, çocuk oyuncağı.

Alana direkler dikiliyor. Bunlara, ölüm mahkûm erkek ve kadınlar bağlanıyor. Suçları ne? Kimi savaşta esir alınmış, kiminin de suçu hırsızlık, kundakçılık, itaatsizlik. Ama suçları ne olursa olsun, hepsini aynı sonuç bekliyor.

Alanda yine hayvanlar, ama eğitilmişler. Bunlar, görevlerini daha iyi yapabilmek için, aç bırakılmışlardır. Bu sefer boğuşma yok. Çünkü kurbanlar silahsız ve bağlanmışlardır.

Kendinden geçmiş binlerce insan korkulu çılgınlıkları, ölmek üzere olanların bağrıışlarını ve hayvanların ulumalarını bastırıyor.

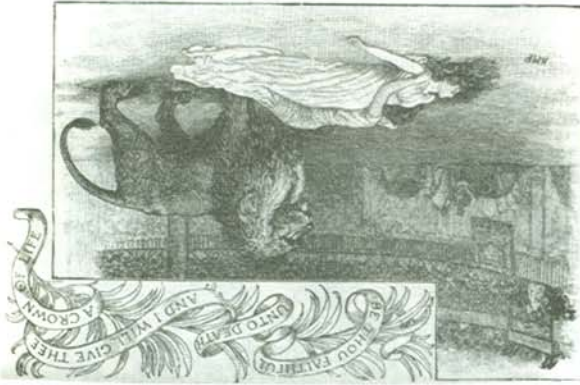
69- Resim ve alt yazının iktibas kaynağı: Abdrurrahman Uzunaslan., "Antik Roma'da Glad-yatör Oyunları"., s.55.

70- L. Friedländer, *Roman Life and Manners under the Early Empire (Siitengeschichte Roms)*, pp.246-247.

71- M. İlin, E. Segal., *İnsan Nasıl İnsan Oldu.*, s.213-214.

*
* *

Sonra sıra aynı arenalarda Hristiyanların arslanlara parçalattırılmasına geldi. Gerçek şu ki, dünyada hiçbir din bu kadar uzun süre bu ölçüde ağır bir baskı altında tutulmamış, hiçbir din mensûbu bu denli ağır, sistematik ve sürekli olarak icrâ edilen akıl almaz zulümlere ve alçaltıcı muâmelelere tâbi kılınmamıştır.

Herkes bakire şehit St. Marciana gibi arslanları ef-sunlayarak yakayı kurtaramıyordu; arenalardaki Hristiyanlar gerçekten de gerçek arslanlara parçalat-tırılıyordu.

III.II. Hristiyanlık ve Kan ve Şiddet Kültürü

Roma önce putperest idi, sonra Hristiyanlık zuhûr edince O'nunla üç asır boyunca bütün gücünü kullanarak boğuştu, ama sonunda mağlûp oldu. Henryk Sienkiewicz, *Quo Vadis*'te, Aziz Petrus'un yılgınlık hâleti rûhiyesi içinde Roma'ya giderek İsâ'nın dinini orada tebliğ etmekten vazgeçmeğe ka-

rar vermesi karşısında, İsâ'nın kendisine – sâdece kendisine – görünerek, O'nun ifâ etmekten kaçındığı vazîfesini yerine getirmek için Roma'ya bizzat gitmeğe karar verdiğini bildirmesi üzerine bu sitemi bir emir telâkkî ederek yüzünü tekrar Roma'ya çevirişini şu dramatik cümlelerle tasvîr etmektedir:⁷²

.... Alba tepelerinin ardından doğru ve Havarî garip bir manzara gördü. Sanki güneşin büyük, sarı tekerleği gök yüzüne yükseleceği yerde tepeden aşağı iniyor ve mermer döşeli yolun üzerinden kendilerine doğru geliyordu.

Peter durdu ve, "Bize doğru gelen şu ışığı görüyor musun?" diye sordu.

Nazarus, "Hayır, ben bir şey görmüyorum," diye cevap verdi.

Peter gözlerine eliyle siper etti, ve "Işığın içinden bize doğru bir adam geliyor," dedi.

Halbuki hiç bir ayak sesi duymuyorlardı. Etraflarındaki sessizlik mutlaktı. Nazarus sadece ağaçların hafifçe sallandığını ve gündüz ışığının oraya her an biraz daha fazla yayıldığını görebiliyordu. Havarî hayretle bakarak endişe içinde,

— "Efendim, neyiniz var?" diye bağırdı.

Zira Peter'in elinden asası yere düşmüştü. Gözleri sabit bir boşlukta karşıya dikilmiş, dudakları yarı aralanmıştı. Ve yüzünde hem hayret, hem sevinç hem de vecd ifadesi vardı.

Ansızın dize geldi ve kollarını uzatarak,

— "Hazreti İsa! Hazreti İsa!"⁷³ diye mırıldandı.

Sonra görülmiyen ayakları öper gibi yere kapandı. Etrafta çıt yoktu. Nihayet

72- Henryk Sienkiewicz., *Quo Vadis*., s.375-377.

73- Mütercimim Türk-İslâm töresine uygun olarak "Hazreti İsa" şeklinde Türkçeleştrdiği bu ibâre, Roman'ın orijinal dilinden yapılan İngilizce çevirisinde "İsâ" (Christ) şeklindedir. Bkz.: Henryk Sienkiewicz., *Quo Vadis: A Narrative of the Time of Nero*., p.515.

ihthiyar hıçkırıklardan boğulmuş bir sesle, "Quo Vadis, Domine?" diye sordu.

Peter'in sorduğu sualin cevabını Nazarus işitmedi. Fakat Peter'in kulağına İsa Peygamberin o munis, mahzun sesi geldi:

— "Roma'ya yeniden çarımha gerilmeğe gidiyorum, çünkü sen benim cemaatimi terkettin."

Havari hâlâ yere kapanmış duruyordu... sessiz, hareketsiz bir şekil. Artık Nazarus onun ya bayıldığına yahut da öldüğüne kanaat getirmeğe başlamıştı ki Peter kalktı. Asasını titriyen eline aldı ve hiç bir şey söylemeden yüzünü Roma'nın yedi tepesine doğru döndü.

Delikanlı bir aksiseda gibi onun biraz evvelki sualini tekrar etti:

— "Quo Vadis, Domine?"

Ve Havari yumuşak bir sesle cevap verdi:

— "Ad Roma."

Böylece Roma'ya döndüler.

*
**

... ve böylece "nereye gidiyorsunuz, Efendim?" suâline "Roma'ya" cevabını alan İsa'nın müridleri Roma'ya gittiler; İsevî dininin mü'minleri üç asır boyunca, hiçbir din mensûbunun çekmediği kadar çok çile çektiler, akıl almaz zulümlere mâruz kaldılar, arenalarda aç arslanlara parçalatıldılar, ama nihâyetinde kendilerine zulmeden Roma'yı kendi evinin merkezinde, İmparatorluğun beyninde, yâni Roma'da vurdular ve İmparatorluğu fethettiler. Vâkîa "İsa'nın dini" mi yoksa "Paulus'un Dini" mi olduğu ap-ayrı bir mevzû teşkil eden bir dinde bu hâliyle Allah'ın Peygamberi Allah'ın Oğlu olup çıkmıştı, ama artık Roma, Sezarların Roması mağlûp olmuş ve Hristiyanlığa resmen boyun eğmişti.

Evet; Sezarların Roması yok olmuş, ortaya Papa-Sezarların Roması çıkmıştı; yâni, ama bu, aynı şiddet ve kan kültürünün bir "kod" olarak Roma'da ve bilâhare Hristiyan dünyasında, farklı biçimlerde formatlanarak, devam etmesini durdurmadı; bu noktai nazardan, prensip itibâriye değışen birşey olmamıştı. İlkın, Hristi-

yanlığın aşırı derecede zulme mâruz kalan bir din olarak büyümesi O'nda bir ıztırap kültürünün gelişmesine yol açtı: Hristiyanlık, ıztıraptan haz duyan bir din şeklini aldı. Öyle ki, dini bütün bir Hristiyan için ıztırap dinin kendisi demektir. Bu ıztırap hem içe dönüktür (*esoterik*) ve hem de dışa dönük (*ekzoterik*). Zaman içerisinde insan eliyle inşâ edilmiş olması hasebiyle bir "tarihî din" olan Hristiyanlık, esoterik yanıyla insanın kendisini bir zulüm nesnesi hâline getirmesine sebebiyet verirken ekzoterik yanıyla da başkalarını zulüm nesnesi hâline getirmeye yönelmiştir. Hristiyanlık insanın kendisine zulmetmesini telkîn etmektedir; çünkü her doğan Âdemoğlu, bu dünyaya temiz ve pâk bir amel defteri ile değil, alnında İlk Günah'ın utanç veren silinmez lekesi ile gelmektedir. Bu, insanda bütün hürriyet duygusunu yok eden, O'na aşağılık kompleksi sıringa eden bir zulümdür. Bu bakımdan, Nietzsche, İslâm'ın hür ve şehirli, yâni *medenî* insanların dini olmasına karşılık, Hristiyanlığın köylülerin - yâni gayri medenilerin - ve kölelerin dini olduğunu söylerken - aşırı mübâlağalı olduğu şüphesiz olmakla birlikte - belirli bir haklılık payı da taşımaktadır.⁷⁴ Hristiyanlık zulmün ekzoterik yanıyla da başkalarına zulmetmeyi telkîn eder. Dış zulüm bu dinin kendi içinden çıkar; çünkü, her ne kadar harp hukukunda harbin meşrûiyet şartları (*Ad in Bellum*) ve harpte riâyet edilecek temel kaideler (*Iuse in Bellum*) teferruatlı olarak kodifiye edilmişse de,⁷⁵ Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olan Kilise dışındaki herkes bir tür *negatif tanrı* gibi tavsif edilen *İblis'in askeri* olarak kabul edildiğinden, "düşman"dır. Bu, Sezarların Romasının şiddet ve kan geleneğinin Sezar-Papaların Romasında ve bütün Ortaçağlarda bir an'ane olarak devam etmesi demektir ve nitekim, İsa'nın dünkü boynu bükük mazlum kuzucukları ellerine mutlak otorite geçince kükreyen ejderhalara dönüşmekte, hasımlarını, cadıları, büyücüleri, Kili-

74- Ian Almond., "Nietzsche'nin İslâm ile Barışı: Düşmanımın Düşmanı, Dostumdur"

75- Hristiyan Harp Hukuku literaründeki Haklı (Âdil) Savaş (Just War, Justum Bellum), Haksız (Gayriâdil) Savaş (Unjust War); Jus ad Bellum, Jus in Bellum gibi kavramlar için, bkz: Durmuş Hocaoğlu., "Savaş ve Barış Üzerine", s.111a-113b

se'nin zındık ilân ettiklerini meydanlarda ateşlerde yakmakta, işkenceyi kanûnî bir prosedüre kavuşturmakta hiçbir mahzur görmez oldular; öyle ki bütün Batı ortaçağı aynı zamanda bir şiddet ve kan çağı olarak tarihe kaydolmuştur.⁷⁶ Nitekim, İnkizisyon, Kilise'ye meydan okuma cür'etini gösteren nicelerini nice ağır işkencelere tâbi' tutmuş, nicelerini, sürgünü taltif olarak kabul ettirecek nice ağır cezâlara çarptırmış, nicelerini öldürmüştür, hem de yakarak. Bir takriz vererek ucuz kurtulan Galileo Galilei (1564-1642) en şanslılarından sayılır; sâdece cesedi ve kitapları yakılan Paul Fagius (1504-1549) ve Martin Bucer (veya Butzer) (1491-1551) gibi; ancak, Michael Servetus (1511-1553) ve Giardano Bruno (1548-1600) o kadar kolay kurtulamadılar; düpedüz bir odun yığınının üstünde yakıldılar. Bu saydıklarımız kadar şöhretli olmayan, bir haçı kırdığı gerekçeyle Enkizisyon'un hüsnûna uğrayarak, kafası kesilmeğe mahkûm edilen, sonra yakılan bir Fransız soylusu olan Şövalye (Chevalier) Jean-François de la Barre'in (1747 - 1766) hazîn mâcerâsını Voltaire şöyle anlatmaktadır:⁷⁷

Bir ordular komutan vekilinin torunu, aynı zamanda çok kafalı, çok umut verici bir delikanlı olmakla beraber ele avuca sığmaz bir gençliğin bütün savrukluğunu elden bırakmayan şövalye de La Barre, di-

ne aykırı, açık saçık şarkılar söylemek, hatta Capucin rahiplerinin dinsel bir tören alayı önünden şapkasını çıkarmadan geçmekle suçlandırıldığı zaman Romalı senatörlerle kıyas edilebilecek kişiler olan Abbeville yargıçları, dilinin koparılmasını, elinin kesilmesini, vücudunun da hafif ateşte kebab edilmesini buyurmakla kalmadılar; aynı zamanda kaç şarkı söylediğini, şapkasını çıkarmadan kaç rahip alayının geçtiğini gördüğünü kesinlikle öğrenmek için ona işkence de ettiler.

İşkencenin, insan yakmanın normal hukukun bir parçası olduğu bu vahşet dönemine dâir rastgele bir örnek olarak, bâzı cüzzamlıların Hristiyanları zehirlemeyi ve onlara hastalık bulaştırmayı planladığı söylentisi üzerine yapılanları Fontana'nın kaleminden dinleyelim:⁷⁸

Söylentiye göre cüzzamlılar bütün Hristiyanları zehirlemeyi ve onlara hastalık bulaştırmayı planlamış ve bu amaçla Gırnata'nın (Granada) Müslüman emiriyle ittifak içine girmişlerdi. Çok sayıda cüzzamlının işkenceden geçirilmesine ve diri diri yakılmasına yol açan bu çılgınca fanatezinin gerisinde, bazen bir toplumu sarabilen akıl dışı paniklerden biri, ama aynı zamanda varlıklı cüzzamevlerinin mali kaynaklarına el koyma niyeti yatıyordu.

Solda ve sağda, Avrupa'da enkizisyon döneminde, suçlu kabul edilenler işkence ile suçlarını itirafa zorlanırdı; ibreti âlem olsun diye, herkesin gözleri önünde.

76- Kilise'nin bu zulümleri hk. şu klasik eser şâyânî tavsiyedir: D. M. Bennett., *The Champions of the Church: Their Crimes and Persecutions*.

77- Voltaire., *Felsefe Sözlüğü*, C: II., s.396.

78- Josep Fontana., *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması*, s.80

Hristiyanlığın bu yanı, Batı'nın kendisi dışındakilere aşağılayıcı bakan üstünlük kompleksinin mirâsı ile de üst üste gelince şiddet ve kan kültürünün, sonrasında da şekil değiştirip daha sofistike kılıklara bürünerek ve hız kesmeden, kolonyalizm çağında Batı dışındaki dünya üzerinde uygulanmasının yolunu açmıştır. Batı'nın bu "batı-merkezci" kültür mirâsına bilhassa dikkat çekmekte fayda olsa gerekir; nitekim, Collège de France'da öğretim üyesi ve Économiste Français'in müdürü olan P. Leroy-Beaulieu'nün, 1891'de yayımlanan, *Modern Toplumlarda Sömürgeleştirme Üzerine* başlığını taşıyan eserinin başına John Stuart Mill'in (1806-1873), "Denilebilir ki, bugün dünya koşullarında somürgeceler kurmak, yaşlı ve zengin bir ülkenin sermayesini harekete geçirecek en iyi iştir" hükmünü vaz' ettikten sonra, "Sömürgeleştirme bir halkın büyüyen gücü, kendini yeniden üretebilme kuvveti, bir alanda genişleyip çoğalması ve dünyanın büyük bir kısmında dilini, fikirlerini, yasalarını egemen kılmasıdır. Sömürgeleştiren bir halk, kendi ihtişamının ve üstünlüğünün temellerini geleceğe taşır (...) Uygar devletlerin [sömürgeleştirmeyi] gerekli bir amaç olarak görmemesi mümkün değildir." diyerek devam etmesi⁷⁹ ile, aralarında ikibin yıldan daha uzun bir zaman farkı olmasına rağmen, Aristo'nun (M.Ö. 384-322) Hellenler ile diğer milletleri kıyas ederken vardığı hükmün bire-bir örtüşmesi, bu bakımdan ciddi bir vesîka değerindedir.⁸⁰

Soğuk memleketlerde, Avrupa'da* yaşayanlar genel olarak cesur olurlar. Fakat zekâ ve marifetlilik bakımından geridirler. Bundan dolayı, bağımsızlıklarını muhafaza etmelerine rağmen siyasi teşkilatları yoktur. Başkalarına hükmetmek kabiliyetinden mahrumdurlar. Halbuki Asyalılar zekidirler, bulucudurlar, fakat cesaretleri

79- Michel Beaud., *Kapitalizmin Tarihi.*, s.179

80- Aristo., *Politika.*, Kitap: IV-VIII., s.168-169

* Aristo'nun çağında "Avrupa", Hellas'ın (Yunanistan'ın) kuzeyinde kalan toprakları ifâde eden bir kavramdı – D.H.

kıttır. Onun için daima hüküm altındadırlar, köledirler.

Bu ikisinin ortasında bulunan Elen kavmi ise karakter bakımından da ikisinin ortasındadır; yani hem cesur hem zekidir. Bundan dolayı bağımsız yaşıyor, bütün kavimlerden daha iyi idare ediliyor ve eğer bir devlet halinde birleşebilse bütün dünyayı idare edebilirdi.

Filhakîka, bu hususta, İspanyolların ve Portekizlilerin Orta ve Güney Amerika'da sâdece 1492-1542 arasındaki elli yıllık müddet zarfında yirmi milyon Kızılderiliyi en zâlim metodlarla soykırıma tâbi' tuttuğunu belgeleyen dürüst bir İspanyol râhip olan Bartolomé De Las Casas'ı şahit olarak dinletmek dahi dehşetin boyutlarını ifâde edebilmek bakımından yeterli olacaktır.⁸¹

81- Casas'ın bizzat hazırlayıp İspanya kralına takdim ettiği bu raporda, Orta ve Güney Amerika'da katliâma mâruz kalınların yekûnunun 20 milyona bâliğ olduğu anlaşılmaktadır. Şimdi daha net bir fikir edinilmesini sağlamak üzere, burada, sâdece Yeni İspan'yadaki kitlevî kılâ ile ilgili bir pasaj ictibas edilecektir [Bartolomé De Las Casas., *Kızılderili Katliamı.*, s.52-53]:

Katliamlardan biri de yaklaşık otuz bin yerleşimcinin yaşadığı büyük bir şehir olan Çolula'da gerçekleşti. Şehrin ve bölgenin bütün ileri gelenleri papazların öncülüğündeki şaşaalı bir merasimle İspanyolları karşılamak için ortaya çıktılar, sonra şehre kadar onlara eşlik ettiler ve onları kralın ve önde gelen vatandaşların evlerinde ağırladılar. İspanyollar bölgedeki bütün insanlar üzerinde korku ve dehşet saçmak için katliam yapma (ya da onların deyimiyle 'cezalandırma') vaktinin geldiğini düşündüler. İstila ettikleri bütün topraklarda böyle yapıyorlardı. Bu yumuşak huylu, nazik insanları, yıldırma adına kanlı bir katliamdan geçiriyorlardı. Katliam kararı verdikten sonra hemen harekete geçtiler. Önce yerlilerin başındaki kraldan; şehirde ve kendisine bağlı bütün çevre topluluklardaki eşrafi ve önde gelen vatandaşları göndermesini istediler. Şehrin ileri gelenleri, İspanyol komutanla görüşmek için geldiler ve binaya girer girmez yakalandılar. Bunlardan beş-altı bin yerli taşıyıcı getirmeleri istendi. Taşıyıcılar gelir gelmez onları avluda top-

IV

Şiddet, Kan, Korku ve Occultism

IV.I. Şiddet ve Kan'dan Korkuya

Şiddet ve kan, insanın hayvan tarafının eseridir; ama bir farkla: İnsanın kandan haz duymasına karşılık, hayvan, şiddete ve kana haz için değil, zarûrî ihtiyaçları için yönelir. Söz gelimi, bir kaplan bir ceylânı şiddet ve

ladılar. Sadece avret yerleri kapalı bu çırıl-çıplak zavallı insanların, omuzlarında erzaklarıyla İspanyolların sırt çantalarını taşımaya hazır halde beklediklerini görseydiniz acırdınız. Yere çöküp koyun gibi sabırla beklediler. Çok sayıda taşıyıcı avluda öylece beklerken silahlı muhafızlar çıkışları kapatıp yerlerini aldılar, kılıçlarını kınlarından sıyırdılar, mızraklarını kaldırıp bu masum insanları katletmeye başladılar. Tek bir kişi bile kaçamadı. Bir-iki gün sonra birkaç canlı ortaya çıktı. Bunlar halının altına gizlenir gibi diğer cesetlerin altına saklanmışlardı. (Avludaki cesetlerin kalınlığı o kadar büyüktü ki.) Canlarının bağışlanması için gözyaşları içinde yalvarıp yakardılar; ancak cesetlerin altından çıkar çıkmaz İspanyollar tarafından hiç acımadan öldürüldüler. İspanyol komutan, sayıları yüzü bulan ve iple birbirine bağlı durumdaki yerlilerin önde gelenlerinin, yere çakılmış kazıklara bağlanıp diri diri yakılmaları talimatını verdi. Bu kişilerden biri kurtulmayı başardı ve kendisi gibi otuz-kırk kişiyle birlikte, yerlilerin quu adını verdiği büyük muhkem bir tapınağa sığındı. Burada İspanyollara karşı güçlü bir savunma sergilediler. Ancak karşı koyulması gerçekten imkânsız (bir de direnişçilerin silahsız siviller olduğunu düşünün) olan İspanyollar tapınağı ateşe verdiler, içindekileri diri diri yaktılar. Kurbanlar sürekli bağırıyorlardı: "Ah, alçak adamlar! Size ne zararımız dokundu? Neden bizi öldürüyorsunuz? Mexico City'ye gittiğinizde büyük kralımız Montezuma intikamımızı alacak." Bir rivayete göre İspanyollar avluda toplanan beş-altı bin kişiyi katlederken komutanları adamlarını şu sözlerle eğlendiriyormuş:

*alevler Romanın korkunç kudretini yutarken
Neron, Tarpey'in tepesinden seyrediyordu
çocuklar ve yaşlılar acıyla inlerken
o soğuk bir tavırla dudak bükiyordu.*

kan hazzını karşılamak için değil, gıda ihtiyacını karşılamak için parçalar; çünkü ceylân, kaplan için düşman değil, sâdece bir "öğle yemeği"dir, hepsi o kadar. Bu itibarla şiddet ve kana bir haz menbâi olarak yönelmek, ahlâkî açıdan, insan için hayvânî olmaktadır, hayvan için değil. Çünkü böyle bir fiil kötülüktür; hâlbuki kötülük de tıpkı iyilik gibi insana hastır, hayvana değil. Değil, zîra, iyilik ve kötülük önce "iç dünya"da teşekkül eder, yâni "zihin"de, ve dahi, iyilik de kötülük de, bir tercihtir – tabiatıyla "şuurlu" bir tercih. Tercih ise, önce temyizi yâni iyi ile kötüyü ayırdedebilmeyi zarûrî kılar ve sonra da hürriyeti. Yâni, iyilik yapabilmek gibi kötülük yapabilmek de öncelikle zihinde "iyi ve kötü" kavramlarının berrak bir şekilde teşekkül etmesi ve sonra da neyin iyi neyin kötü olduğunu ayırdedebilecek bir zihnî olgunluğa erişilmesi ile kaabildir; tercih bundan sonra gelir ve kişi iyi veya kötü olandan birine yönelir. Şu hâlde öncelikle, bir kavram (concept) – daha yetkin şekliyle "mefhum" (notion) – dünyası gerekli olmaktadır, sonra temyiz, sonra tercih; bu safhada iyilik de kötülük de henüz kuvve (potens) hâlinindedir; sonra irâdenin devreye girmeşiyle bunlardan birisi fiil (act) hâline dönüşür, yâni, iyi veya kötü olandan birisi tahakkuk eder. Fiile iyi veya kötü denebilmesi için fiilin kendisinin işlenmiş olması yetmez; önceki süreçlerin tamamının birden yaşanması îcap eder. Âkil-bâliğ olmamış çocukların ve akıl hastalarının hukukeñ kâhiller gibi sorumlu addedilmemelerinin sebebi de budur. Aynı şey hayvanlar için de geçerlidir ve hayvan aynı sebepten dolayı iyilik veya kötülük işleyemez.

Kötülük yapabilmek bir imkândır, bir bilinç ürünüdür, bir tercihtir ve bir hürriyettir de; çünkü tercih yapabilmek, hürriyetin eseridir. Evet: Kötülük yapmak bir hürriyettir, ama bir hak değildir; aksi hâlde kötülük değil, iyilik olması iktizâ ederdi. Bu noktada, her var-olanın ayrıca kazanmak için sây ü gayret göstermesi gerekmeyen en tabii hak-

kı olan yaşama hakkına karşı en ağır suç teşkil eden şiddete ve kana şuurlu bir tercih ürünü olarak, bir haz unsuru olarak teveccüh etmek, hürriyetini bu istikamette tecellî ettirmek, en büyük kötülük olmakla patolojik bir vak'a olmaktadır ki bu haz unsuru cümlesine san'atı da eklemeliyiz. İşte Batı toplumlarının patolojik niteliği burada ortaya çıkmaktadır: Batı'da şiddete ve kana, nasıl ki, dinden siyâsete kadar muhtelif sâhalarda normal ve tabîî bir usûl olarak başvurulmuşsa, sofistike bir kötülük işleme usûlü olan san'ata dönüştürülmesi de Batı'da gerçekleştirilmiştir.

*
**

Burada korku konusuna da tekrar avdet etmek gerekir. Korkuya da şiddet ve kan gibi bir haz unsuru olarak başvurmak dahi aynı derecede patolojik bir vak'adır ve her cemiyette şu veya bu şekilde vardır, hep de var olagelmıştır: Ölülerin geri dönmesi demek olan hortlaklardan her cemiyette korkulması ve bunun bir tür mazoşistik haz unsuruna dönüşmesi gibi. Ancak, Batı söz konusu olunca, korkunun kendisi çok sofistike bir hâlâ dönüştürülmüş olarak karşımıza çıkmaktadır ve dikkat çekici olan yanı da, bu sofistikasyonun Hristiyanlığın içinde mün-demîç olmasıdır.

Korku'nun bir edebiyat ve san'at türü hâline dönüşmesi konusunda hulâsaten şunları söyleyebiliriz: Sofistike bir edebiyat ve san'at ürünü olarak, Hristiyan-Batı kültür ve medeniyet havzasının malıdır; irrasyonel korku kaynaklarından, Korku Mistisizmi'nden beslenir ve en önemli korku unsuru ise, Ölüm ve Şeytan'dır. Bütün bunlar ise "obscure" ve "occult" bir din olan Hristiyanlığın içinde fazlasıyla mevcuttur.

*
**

Kelimeler mühimdir: Bir kelime her vakit aynı mânâyâ gelmez. Korku kelimesi de öyle; bir versiyonuyla korku, kişiyi korku nes-

nesinden iten bir mânâ taşır: Hastalıktan korkmak gibi. Bu takdirde korku rasyonel, anlamlı ve değerli bir davranış olur; hastalıktan korkan, tedbir alır. Kezâ, kişi hastalıktan korktuğu gibi, vatanını, mülkiyetini, sevdiklerini, hâsılı değer verdiklerini kaybetmekten ve küçük düşmekten de korkar ki, bu da onu bunları korumaya sevkeder. Bir versiyonuyla da korku, kişiyi korku nesnesine yaklaştırır: "Allah Korkusu" gibi. Bunlar farklı mânâlar taşıdıkları için farklı kelimelerle ifâde edilmediklerinde kavram karmaşasına yol açma riski taşırlar; bu durumda en iyisi, vokabüleri genişleterek farklı kelimelere mürâcaat etmektir. Söz gelimi "Allah Korkusu"nun klasik literatürümüzde Arapçası olan "Hawfu'llah" ile ifâde edilmesi böyle bir karmaşayı önleyerek diğer korku türlerinden apayrı, nevi şahsına münhasır anlam dünyasını zedelemeyen inşâ edilebilmesini sağlar. Bir versiyonuyla da korku, kişiyi korku nesnesine mazoşistik bir haz duygusu ile yaklaştırır ki işte bu bir irrasyonel korkudur; ıztıraptan haz duymanın bir türüdür, Korku Mistisizmi'dir. Korku Mistisizmi, korkunun kendisinin mistikleştirilmesini ifâde etmektedir ve Batı'daki korku edebiyatı ve san'atı korkuyu mistikleştiren irrasyonel bir korkudur. İşte, patolojik olan taraf, burasıdır.

Korku Mistisizmi'nin asıl beslenme kaynağı, "karanlık"tır; aydınlığın zıddı olan karanlık, yâni "zalem", çoğul şekliyle "zulûmât". Mikrop ve virüslerin bataklıklardan beslenmesi gibi korku da karanlıktan güç alır; binâenaleyh, korkunun mistikleşmesi için de ona elverişli bir zulûmât ortamı gerekli olmaktadır. Bu noktada, Batı'nın gerek Hristiyanlık öncesi kültürel alt-yapısı ve gerekse de Hristiyanlığın "obscure" (karanlık, mağmum) ve "occult" (esrârengiz, sırlı) evsâfı, böyle bir mistisizmin gelişip serpilmesi, bereketlenmesi için son derece münbit bir toprak vazifesi görmektedir. İşbu obscurentizm ve occultism'in ise, Hristiyanlık'taki Şeytan ve Tanrı münâsebetleri ve Şeytan an-

layışındaki çarpıklık ile sıkı bir bağlantısı bulunmaktadır. İslâm'da İnsan'ın düşmânı olan Şeytan Hristiyanlık'ta Tanrı'nın düşmânıdır ve O'nun negatifi gibidir: O'nun da kendine göre, "Karanlıklar Dünyası" olarak anılan bir âlemi vardır. İblis, karanlıklar dünyasının prensi "Lucifer"dir, etrafında ifritlerden, cinlerden, mefistolardan. müteşekkîl bir habâset ve mel'anet ordusu vardır. İslâm'ın şeytanının insan üzerindeki telkin gücünden başka bir gücü yok iken, Lucifer'in ve avenesinin nesnelere üzerinde tasarrufu vardır vs. Bu husus, Batı'da güçlü ve müessir bir şeytan kültürünün doğmasına ve karanlığın, bilinmezliğin, kötülüğün mücessem hâli demek olan bir "anti-tanrı" formundaki Şeytan'ın, olağan-üstü bir önem kazanmasına yol açmıştır. Binâenaleyh, O'nun hüküm-fermâ olduğu bir kültür havzasında, O'nun şânına yakışır san'at eserleri üretilmesini de tabii karşılamak icap etmektedir. Çünkü Şeytan, ürpertici bir obscure ve occult varlık olmaktan da öte bizzat bu kavramların adetâ kendileri olması hasebiyle, para-normal, fobi şeklindeki bir korku için ulaşılabilecek zirveyi, Korku Mistisizmi'ni hem te'mîn ve hem de hattâ temsil etmektedir.

*
* *

Kısaca ilâve etmek gerekir ki, şiddete, kana ve korkuya bu marazî teveccühün kendisini açığa vurduğu san'at akımlarının en bârizlerinden birisi de Gotik san'attır. Ortaçağlar boyunca birçok dinî mimârîde, müzik, resim, heykel gibi fonetik ve plastik san'at alanlarında hâkim bir unsur hâline gelen Gotik kültürünün en ziyâde dikkat çeken özelliği, ürpertici, kasvetli, soğuk ve karanlık bir ortam hâsıl etmesidir. Gotik bir kiliseye girildiğinde insanın üzerine daha kapıdan girmeden Tanrı'nın ışığı ve rahmeti değil, İblis'in karanlığı ve zulmü çöker, âdetâ; duvarlarda korkutucu figürler, kasvetli, ruhunu küf kaplamış binâ içinde bileklerinden

ve topuklarından çarmıha çakılmış, yarıdan bile daha fazlası çırılçıplak ve kan içinde Tanrı Oğlu!

IV.II. Korku'nun Menşe'i

İnsan niçin korkar? Muhakkak ki çok çetrefilli olan bu suâle burada kısaca temasda bulunmakla iktifâ edilecektir.

Korku nesnesi olarak, ilk sıraya, ölümle doğrudan bir alışverişte bulunan varlıkların, yani ölümlerin kendilerini koymanın uygun düşeceğini söyleyen Mannoni bunun sebebi ni şöyle îzah etmektedir:⁸²

...ceset ürküntü verir ve bu kısmen çürümenin fiziksel-kimyasal özellikleriyle açıklanabilir. Görünümünün değişmesi, kokusu, ürküntüyle karışık bir tiksinti yaratır. Fakat Levy-Bruhl'un gösterdiği gibi, ölümlerden korkma aynı zamanda ölümün bulaşıcı olduğu şeklindeki inanca da bağlıdır. Dolayısıyla bu, bir cesetle temasta bulunmuş olanlara dayatılan çok sayıda arınma ritüellerinin nedenini açıklar.

Bununla birlikte bize öyle geliyor ki, ölüle ilgili korkular esas olarak onun muhtemel geri dönüşüne yöneliktir. "Eskiden ölümlerin görünmesiyle ilgili iki farklı inanç biçimi vardı, diye yazıyor J. Delu-

82- Pierre Mannoni., *Korku.*, s.27-29.

meau. Birisi "yatay" (E. Le Roy-Ladurie), naturalist, eski ve popülerdi ve kapalı bir şekilde "çiftin varlığını sürdürdüğünü" - İfade E. Morin'e aittir: ölü -vücut ve ruh-, belli bir süre daha yaşamaya ve yeryüzündeyken bulunduğu yerlere gelmeye devam ettiğini ortaya atar. Dikey ve deneüstü (transcendantale) olan diğer anlayış, hortlakları manevi güçlere bağlayan tanrıbilim uzmanlarının anlayışıdır."

Bu arada şunu belirtelim ki, modern zamanlar bu inançları büyük ölçüde azalttırlarsa da, bugün de hâlâ varlıklarını sürdürmektedirler. Örneğin, geceleyin bir mezarlığın yanından rahatlıkla geçebilenlerin sayısı azdır, irrasyonel olan ve genellikle bu korkuyu duyanlar tarafından bile şiddetle eleştirilen bu olgu, hayaletle karşılaşma korkusuna bağlanmazsa anlaşılabilir olacaktır. Yeni mezarların üstünde dans ettiği görülen hafif alevler (ceset toprağa doğrudan ve az bir derinlikte gömüldüğünde bu fenomen daha kolaylıkla gözlemlenir) haydi haydi korku yaratır. Çürüme süreci sırasında organik maddelerde bulunan fosforlu hidrojenin açığa çıkmasından doğan alevler, hortlaklar korkusuna, aslında bulunduğu düzeyde olmak için pek de ihtiyaç duymadığı bir destek sunarlar.

Şu halde her dönemde ölümlerin geri dönüşünden korkulmuştur; bunun nedeni esas olarak onların intikam almak isteyeceklerinin düşünülmesidir. Bu endişeyi suçluluğa bağlayan ilk kişilerden biri kuşkusuz Freud olmuştur. Ona göre kişilerin cinlere, perilere inanması, "bir yakınının ölümünün, eğer çok güçlüyse bu ölüme yolaçan bilinçaltındaki bir isteğin doyurulmasını sağlamasıyla" açıklanır. "Kişi, sevdiği varlığın ölümünden sonra, bilinçaltındaki bu isteğe karşı tepki gösterir." İnsan duygusallığının iki görünümünün klasik vakası. Hayalet, bazı teorilerin ona verdikleri sözde-maddiyata sahip olmaktan uzak olarak, vicdan azabının kılık değiştirmesinden başka bir şey değildir. Şu halde, ölünün iddia edilen ve korkulan düşmanlığı, yaşadığı sürece ona karşı hissedilen negatif duyguların tersine dönmüş imajıdır. Psikanalizde bu psikolojik mekanizmaya yansıma denir ve kişi bununla, kendi hissettiği duyguları ötekine maleder.

Kuşkusuz, hayatta kalan kişi, ölünün saldırılarından korunmanın yollarını arar. Ona yaranmak ve onu yatıştırmak garantili gibi görünür. Böylece her türlü yoksunluğa, sınırlamalara, iradi olarak kabul edilen acılara teslim olunur, ki bunların tamamı yası oluşturur. Fakat tecrübenin gösterdiği gibi, kişi çabucak borcunu ödediği duygusuna kapılmaz. Armağan verme törenleri, kurbanlar ve ruhlarla barışmaya yönelik diğer törenlerin çokluğu (enflasyonu demesek de), bazen toplumsal faaliyet ve ritüeller içinde önemli bir paya sahip olur ve atalar kültürünü oluşturur; dinler de genellikle bunlardan türemişlerdir.

Bu söylenenler doğru olmakla beraber, bana kalırsa felsefî bir değer taşımıyor: fikrimce, insan, her ikisi de "bilgi" orijinli olmak üzere iki aslı sebepten korkar: Mâruz kalacağı bir kötülüğü bilmek ve yahut da karşısındaki nesne hakkında hiçbirşey bilmemek. Söz gelimi, bir kaatil, öldürdüğü adamla aynı odada günlerce yatıp da korkmayabilir, ama onun korkusu yakalanmaktır. İkincisine gelince: Cehâlet, her ikisi de aşırı olan iki duyguyu besler: Saplantılı korku ve delicesine bir cesâret. Bu noktadan hareket ettiğimizde ölümlerden niçin korktuğumuzun daha iyi anlaşılabilceğini ummaktayım. İnsan haddi zâtında, "ölü"den değil, "ölü" nün şahsında "ölüm"den korkar. Herkes öleceğini bilir ve bu onu korkutmaz; çünkü yaşadığımız sürece, hayâtımızın ebedî olduğu gibi bir his kaplar içimizi ve bu da hayata tutunmamızı te'mîn eder. Vâkıa, hele kendi evimizden bir cenâze çıktığında, ölünün soğuk yüzü "hayat dediğin boş imiş" dedirtir bize ve muvakkaten filozoflaşırız; ama bu geçicidir, birkaç gün sonra yavaş yavaş ısınmağa başlar ve hayata döneriz; aksi vâki' olsaydı, hayat biterdi muhakkak ki.

Evet; öleceğimizi bildiğimiz hâlde, bu bilgi bizi korkutmaz, lâkin, ölüden korkarız; niçin? Fikrimce sebep o kadar zor olmasa gerek: Ölü'den korkarız, çünkü o bizi, ölüm ile doğrudan temasa getirir ve ölüm ise bilinmeyen bir şeydir; en dindar bir insan için bi-

le, ölümden sonrası, Şâir'in,

*Geniş kanatları boşlukta simsiyahlı açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmeyen sükunlu gece*

mısrâlarıyla ifâde ettiğine benzer bir şekilde, bir *belirsizlik* hissi içindedir.

Gece su içmek için kalkıp buzdolabının kapağını açtığımızda gördüğümüz tavuk ölüsünün bizde bir korku hissi yaratmamasına karşılık, eğer orada bir kesik insan başı görecektir olursak şoka girecek derecede korkmamızın sebebi de budur: Bize ölümü hâırlatan tavuk ölüsü değil, insan ölüsüdür.

Beri yandan, Manonni'nin "geceleyin bir mezarlığın yanından rahatlıkla geçebilenlerin sayısı azdır" cümlesini alalım; evet, doğrudur, bir gece yarısı bir mezarlık kadar ürütücü bir yer zor tasavvur edilir; ama niçin "geceleyin" de, "gündüzleyin" değil. Çünkü, gece, karanlık – yâni zalem – gündüz'ün aksine, bilgimizin sınırlarını çok daraltır; neler olup bittiğini göremeyiz, yâni cehâlete gömülürüz; şu hâlde yine geliyoruz aynı noktaya: Cehâlet, her ikisi de aşırı olan iki duyguyu besler: Saplantılı korku ve delicesi-ne bir cesâret.

IV.III. Korku'nun ve Dehşet'in San'atı

Giovanni Scognamillo, "... korkunun ve dehşetin sanatı olur mu?" diye sorduktan sonra "Olduğunda neye, kime yarar ve hangi estetik duygulara hizmet eder marazi tutkuların ötesinde? Korku üstelik hiç de onurlu, saygın bir duygu değildir. Korkmak eşittir, cesaretsiz olmak, güçsüz olmak ya da çaresizliktir." diye devam etmektedir.⁸³ Buraya kadar iyi; ancak bundan sonrası farklılaşıyor ve karşımıza bambaşka bir netice çıkıyor. Esâsen kitabın tezi, korkunun bir san'at türü olabileceğini isbat etmek. Nitekim, Scognamillo, korkunun bu alçaltıcılığına mukabil onun bir gerçeklik olduğundan hareketle, san'atın sâdece güzel

olana değil, onun da ötesinde, gerçek olan herşeye yöneldiğini ve bu cümleden olmak üzere bir gerçeklik olan korkunun da bir san'at olacağına ve biraz daha ileri satırlarda, "korkmak kötü bir şeydir, ama korkutmak bir san'attır" şeklinde hulâsa edebileceğimiz bir hükme varmaktadır.

Bu nasıl ve hangi zihniyet ikliminde mümkün olabilir?

Üzerinde fazlasıyla durmak gerek.

İçinde güzellik olmayan bir san'at mümkün olamaz; san'at gerçekliğin araştırılması değildir; o, bilimin işidir. Öyle olsaydı san'atkârlık da bir bilim şûbesine ircâ edilebilir veya bilim de bir san'at türü olarak telâkkî edilebilirdi. İçinde güzellik olmayan bir temadan ancak bir tek şartla san'at üretilebilir: Güzel olmayandan güzele gidilerek... Bunun hâricinde, korkutmak ancak, bir "san'at" değil, olsa-olsa bir "zenaat" olabilir, daha fazlası değil. Hâlbuki pek az korku eseri – veya içinde güçlü korku temaları bulunan pek az eser - bu neticeye varır; meselâ Shakeaspere'in Hamlet'i veya Goethe'nin Faust'u gibi – ki bunlarda da netîceten istihşâl edilen, güzel olandan ziyâde ahlâkî olanıdır; ama üzerinde durmayalım.

Evet; korkutmak bir san'at değil, ancak bir zenaat olabilir; yâni, iyi ve kaliteli işçilik.

Benzer şekilde, terör – yâni tedhiş – de saygı duyulması bir şey değildir, ama bir gerçekliktir; şu hâlde işini iyi yapan bir teröriste de san'atkâr diyebilir miyiz? Herhâlde bu teoriye göre diyebilmeliyiz. Ama fikrimce, diyememeliyiz; bence o ancak ve belki bir zenaatkârdır, san'atkâr değil; vâkıa işinde mâhirdir, ama yaptığı işte güzellik yoktur; ne başında, ne de sonunda.

Ancak Batı zihniyeti için bu paranormal durumun kendisi normal görünmektedir; zira, işkenceyi, insan yakmayı resmen ve alenen, uzun asırlar boyunca, hukuk nizâmı içinde saygın bir yere oturtan bir zihniyet ik-

83- Giovanni Scognamillo., *Korkunun Sanatları*, s.6

limi için bundan daha tabii birşey de pek kolay kolay bulunamaz. Bu konuda, tek örnek olarak, Preserved Smith'in uzun bir bahis ayırdığı "cadılık" kültürünün Avrupa'da nasıl asırlarca hüküm-fermâ olmuş ve müessesleşmiş olduğuna⁸⁴ ve cadıları sorgulamak, işkence etmek ve yakmak için Heinrich Kramer ve James Spengler adlı iki Fransisken keşiş tarafından 1468'de yazılmış, İnkizisyon'un baş ucu mürâcaat eseri *Cadı Tokmağı* (*Malleus Maleficarum*) adlı kitabın fihristine bir göz atmak dahi yeterli bir fikir verebilir.

*
* *

Ve son olarak bir de cinâyet. Batı'da korku nasıl bir edebiyat ve san'at türü olmuşsa, cinâyet dahi öyledir. Şüphesiz cinâyet de soyluluktan uzak - hattâ düpedüz "soysuz" - ve çirkin bir eylemdir. Muhakkak ki bir

gerçekliktir ve muhakkak ki insana hastır; ancak böyledir diye, kurbanını bir cerrah mahâreti ile kesip biçen bir cânîye de san'at-kâr diyebilir miyiz?

Acaba?

Şüphesiz cinâyet eserlerinin müellifleri cinâyet fâilleri değildirler; ne var ki, soysuz ve çirkin olandan kalkıp da soylu ve güzel olana - bir de 'ahlâkî' diyebiliriz - varmadıkları müddetçe, "işlerini" ne kadar "iyi" yaparlarsa yapsınlar, ancak ve yalnız zenaat-kâr olabilirler.

*
* *

Engels, Batıların - O, 'Berlinlilerin ataları' diyor - X. asırda bile ana-babalarını yiyen yamyamlar olduklarını yazmaktadır.⁸⁵ Günâhu vebâli Engels'in boynuna; ama bana kalırsa, Batı yine aynı Batı: Şiddet, kan, korku ve şehvet tutkunu bir dünya... □

84- Preserved Smith., *Rönesans ve Reform Çağı - Bir Sosyal Arkan Çalışması.*, s.200 v.dv.

85- Friedrich Engels., *Doğanın Diyalektiği.*, s.224..

Bibliyografya

- Ahdi Atik ve Ahdi Cedit için referans: *Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit (Tevrat ve İncil)*, İbrani, Kildani ve Yunani Dillerinden Son Tashih Edilmiş Tercümesidir., Kitabı Mukaddes Şirketi., 489 İstiklal Caddesi, İstanbul., 1969 Bölümler: I. Tevratı Şerif Yahut Eski Ahit Kitabı: s.1-902; II. İncili Şerif Yahut İsa Mesihin Yeni Ahit Kitabı., Eski Yunanca Aslına Göre Türkçesi Yeniden Tashih Edilmiştir: s.1-274
- Almond, Ian., "Nietzsche'nin İslâm ile Barışı: Düşmanımın Düşmanı, Dostumdur". Çeviren: Celal Türer., *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi.*, III (2003), Sayı: 1., s.251-266.
- Andersson, Gunnar; Noack, Turid; Seierstad, Ane; Weedon-Fekjær, Harald., "The Demographics of Same-Sex Marriages" in Norway and Sweden., Max-Planck-Institut für demografische Forschung, Max Planck Institute for Demographic Rese-

arch., Germany., URL: [http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2004-018.pdf]

- Aristo., *Politika.*, Kitap: IV-VIII., Çeviren: Niyazi Berkes., Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları., Dünya Edebiyatından Tercüme, Yunan Klasikleri: 64, tarihsiz.
- Bang, W; Rahmeti, G. R., *Oğuz Kağan Destanı.*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Neşriyatından, İstanbul, 1936., Reşid Rahmeti Arat., *Makaleler*, Cilt 1., Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları., Yayına Hazırlayan: Osman Fahri Sertkaya., s.605-672
- Beaud, Michel., *Kapitalizmin Tarihi*, Çeviren: Fikret Başkaya., Dost Kitabevi Yayınları., Mart 2003, Ankara.
- Bennett, D. M., *The Champions of the Church: Their Crimes and Persecutions.*, New York: D. M. Bennett, Liberal and Scientific Publishing House., 1878.
- Cohen, David., "Law, Society and Homosexuality

- in Classical Athens", *Past and Present.*, No. 117., Nov. 1987.
- Cowan, Thomas., *Eşçinsel Dahiler.*, Çeviren: Kaan Yazıcıoğlu., Tüm Zamanlar Yayıncılık (tarıhsiz; 2004 veya, öncesi).
- De Las Casas, Bartolomé., *Kızılderili Katliamı.*, Türkçesi: Ömer Faruk Birpınar., Babiali Kültür Yayıncılığı., İstanbul, Ocak 2005
- Diamond, Jared., *Tüfek, Mikrop ve Çelik - İnsan Topluluklarının Yazgıları.*, Çeviri: Ülker İnce., TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları., 2001, Ankara.
- Diyarbakirli, Nejat., *Hun Sanatı.*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları., İstanbul, 1972..
- Dwight, Mary Ann., *Grecian and Roman Mythology.*, With An Introductory Notice by Prof. Taylor Lewison., New York and London., 1849.
- Eflâton., *Devlet.*, Çevirenler: Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz., Remzi Kitabevi Yayınları., Dördüncü Baskı., İstanbul, 1980.
- Eflâton., *Kharmides.*, Çeviren: Prof. N. Şazi Kösemihal., M.E.B. Yayınları, İstanbul 1989.
- Encyclopédie Par L'Image, Histoire Romaine.*, Librairie Hachette., Paris, 1951.
- Engels, Friedrich., *Doğanın Diyalektiği.*, Deitz Verlag, Berlin 1961), Çeviren: Arif Gelen., Sol Yayınları., Üçüncü Baskı., Ankara, Ocak 1977.
- Fontana, Josep., *Avrupa'nın Yeniden Yorumlanması.* Çeviren: Nurettin Elhüseyni., AFA Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1995.
- Friedländer, L., *Roman Life and Manners under the Early Empire (Siitengeschichte Roms).*, Authorized Translation of the Seventh Enlarged and Revised Edition of the *Siitengeschichte Roms* by Leonard A. Magnus., London, George Routledge a& Sons Limited (undated, strongly probably, 1913).
- Golden, Mark., *Sport in the Ancient World From A to Z.*, Routledge., USA and Canada., 2004.
- Grimal, Pierre , *Mitoloji Sözlüğü (Yunan ve Roma).*, Çeviri: Sevgi Tamgüç, sosyal Yayınlar., İstanbul, 1997
- H. Dworkin, Sari., "Counselors Be Aware: Clients Come in Every Size, Shape, Color, and Sexual Orientation", *Journal of Counseling & Development*; Sep/Oct89, Vol. 68 Issue 1, p.6-8.
- Harrington, Karl Pomeroy; Tolman, Herbert Cuhing., *Greek and Roman Mythology Based On Steiding's Griechische und Römische Mythologie.*, Leach, Shewell, and Sanborn., Boston, New York, Chicago., 1897.
- Hart, George., *The Routledge Dictionary of Egyptian Gods and Goddesses.*, Second Edition., 2005.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich., *Tarihte Akıl.*
- Herodot Tarihi.*, Çeviren: Müntekim Ökmen., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları., İstanbul, Ocak 2002
- Hocaoğlu, Durmuş., "Din'de "İkame" Prensibi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi.*, Yıl: 2007, Sayı: 13, ss.249-298.
- Hocaoğlu, Durmuş., "Savaş ve Barış Üzerine", *Köprü.*, sayı: 83, Yaz 2003 İstanbul., s.105-129.
- Hocaoğlu, Durmuş., "Platon Felsefesinde Estetik Kaygu ve Hakikat veya Şiir ve Felsefe", *Köprü.*, sayı: 71., Yaz 2000 İstanbul., ss.59-93.
- İlin, M; Segal, E., *İnsan Nasıl İnsan Oldu.*, Rusçadan çeviren: Ahmet Zekerya., Yeni Dünya Yayınları, İstanbul, Haziran 1983.
- İnan, Abdülkadir., "Küçük Notlar: 1: İt Başlı Ulus Efsanesi; 2: İskitlerin Savaş Belgesi; ve XI. Yüzyıl Tüfeklerinde Beçkem; 3. Barak Efsanesi", *Makaleler ve İncelemeler (Cild: I).*, 2. Baskı., Türk Tarih Kurumu Yayınları., Ankara 1987., ss.217-219.
- Kant, Immanuel., *Ebedî Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme (Zum Ewigen Frieden, Ein Philosophischer Entwurf, 1795).*, "Birinci Ek: Ebedî Barışın Teminatı Hakkında" (s.29)]
- Kurke, Lance B., *The Wisdom of Alexander the Great: Enduring Leadership Lessons From the Man Who Created An Empire.*, AMACOM, American Management Association., 2004.
- Lurker, Manfred., *The Routledge Dictionary of Gods and Goddesses, Devils and Demons* (Translation of *Lexicon der Götter und Dämonen*, 1987)., Simultaneously published in the USA and Canada.
- Mannoni, Pierre., *Korku.*, Çeviren: Işın Gürbüz., İletişim Yayınları, İstanbul (1990?).
- March, Jenny., *Cassel's Dictionary of Classical Mythology.*, Cassell & Co., London, UK, 2001 (First published in 1998).
- Mau-Tsai, Liu., *Çin Kaynaklarına Göre Doğu Türkleri.*, Çevirenler: Ersel Kayaoğlu, Deniz Banoğlu., Selenge Yayınları, İstanbul, 2006.
- McLeod, Hugh., "The Crisis of Christianity in the West: Entering a Post-Christian Era?", *The Cambridge History of Christianity.*, Vol 9: "World Christianities c.1914-c.2000"., Edited by Hugh McLeod., Cambridge

- University Press, 2006.
- Melville, George John Whyte., *The Gladiators: A Tale of Rome and Judaea (1863)*., London, 1863.
- Mondimore, Francis Mark, *Eşcinselliğin Doğal Tarihi*, Sarmal Yayınevi, Birinci Baskı: Kasım 1999, İstanbul.
- Montserrat, Dominic (Ed.), *Changing Bodies, Changing Meanings; Studies on the Human Body in Antiquity*., Published in the Taylor & Francis e-Library, 2003 (First published 1998 by Routledge)., Simultaneously published in the USA and Canada by Routledge.
- Morford, Mark P. O.; Lenardon, Robert J., *Classical Mythology*., Oxford University Press, New York, Oxford., 2003.
- Ögel, Dr. Bahaeddin., *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*., Cild: I., Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları, No.1., Ankara 26 Ağustos 1971.
- Petrie, Sir William Matthew Flinders., *The Religion of Ancient Egypt*., London, Archibald Constable & Co. Ltd., 1906.
- Polat, Kemal., "Lût Kıssasına Kitâb-ı Mukaddes ve Kur'ân Perpektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım"., *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*., Sayı: 24, Erzurum, 2005.
- Poynton, J. B., "The Public Games of the Romans"., *Greece & Rome*, Vol. 7, No. 20, Feb. 1938.
- Scognamillo, Giovanni., *Korkunun Sanatları*., İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- Sennett, Richard, *Ten ve Taş, Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*., Çeviren: Tuncay Birkan., Metis Yayınları., İstanbul, Kasım 2002.
- Sienkiewicz, Henryk., *Quo Vadis*., Çeviren: Nihal Yeğınobalı., Türkiye Yayınevi, 1925-1955, İkinci Baskı, İstanbul, 1955.
- Sienkiewicz, Henryk., *Quo Vadis: A Narrative of the Time of Nero*., Translated from the Polish by Jeremiah Curtin., London: J. M. Dent and Company., 1897.
- Smith, Horatio., *Festivals, Games and Amusements, Ancient and Modern*., New York., Published by Harper & Brothers, 1836.
- Smith, Preserved., *Rönesans ve Reform Çağı - Bir Sosyal Arkaplan Çalışması*., Çeviren: Serpil Çağlayan., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları., İstanbul, Kasım 2001.
- Smith, William (Ed.), *Dictionary of Greek and Roman, Biography and Mythology*., Volume II., Boston: Little, Brown and Company
- (Ed.), *Dictionary of Greek and Roman, Biography and Mythology*., Volume II., Boston: Little, Brown and Company, 1870.
- Songar, Ayhan., *Psikiyatri*., İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları., İstanbul, 1976.
- The First Book of Ovid's Metamorphoses*, with a Literal Interliner Translation, and Illustrative Notes on the Plan Recommended by Mr. Locke., London: Printed for John Taylor, 1828.
- The Malleus Maleficarum (The Witch Hammer) of Heinrich Kramer and James Sprenger*., First Published in 1486., Unabridged online republication of the 1928 edition. Introduction to the 1948 edition is also included. Translation, notes, and two introductions by Montague Summers. A Bull of Innocent VIII. URL for PDF file: [<http://www.malleusmaleficarum.org/downloads/MalleusAcrobat.zip>].
- The Twelve Labours of Hercules, Son of Jupiter & Alcmena*., London: Published by Didier and Tebbet, at the Juvenile Library of English, French, and Italian Books, and Repository of Instructive Games, No. 75, St. James's Street., 1803.
- Uzunaslan, Abdurrahman., "Antik Roma'da Gladyatör Oyunları"., *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*., 2005, sayı: 12.
- Üexküll, [Joseph] von., *Theoretical Biology*.
- Voltaire., *Felsefe Sözlüğü*., C: II., Çeviren: Lütfü Ay., İnkılap ve Aka Kitabevleri Koll. Şti., İstanbul, 1977.
- William N. Eskridge, Jr., "A History of Same-Sex Marriage"., *Virginia Law Review*., Vol. 79, No. 7, Symposium on Sexual Orientation and the Law., October 1993.
- Yaşaroğlu, Kâmil., "Livâta"., *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*., (27. Cilt).

Ek I

Metinde siyah-beyaz olarak tab' edilen resim, grafik ve haritaların orijinaleri

s.25a:

Hendrik Goltzius'un fırçasından Lût ve kızları (1616)

s.30a:

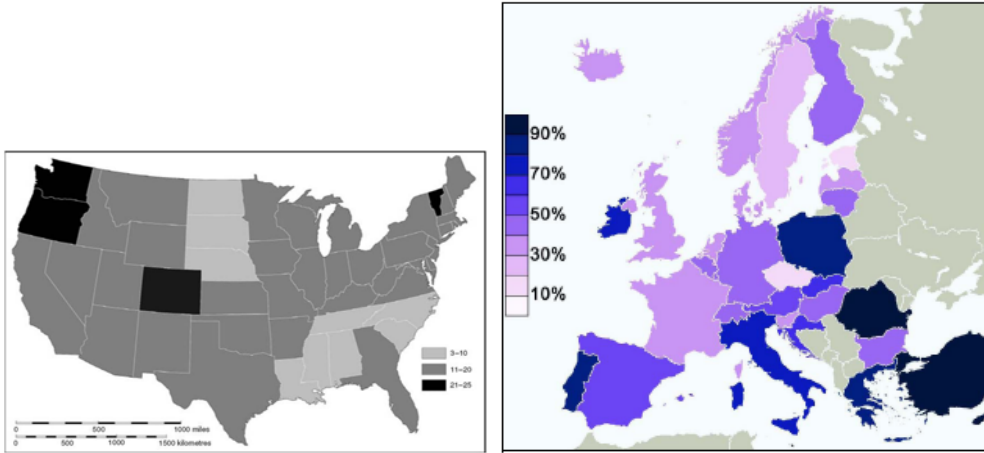
“Aşk yapan” erkekler; MÖ beşinci yüzyılın başları

s.31a:

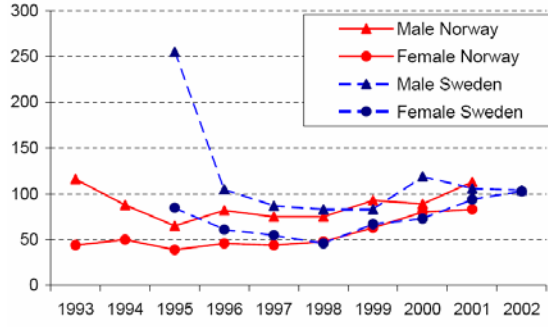
İskender (solda) ve Efestion
(Kaliforniya, Getty Villa Museum, Malibu)

s.33b:

Amerika'nın yetişkin nüfusundaki dinsizlik (solda) ve Avrupa'nın yetişkin nüfusundaki Allah'a inanma oranları

s.35a:

Homoseksüel evlilik oranlarının yıllara göre değişim grafiği

s.36:

Soldan sağa, Fenike alfabesinin ‘Alaf’ı, Yunan alfabesinin ‘Alfa’sı, Latin alfabesinin ‘A’sı, Arap alfabesinin ‘Elif’i, (Klasik) İbrâbî alfabesinin ‘Alef’i; hepsi ‘öküz’den gelme; en sağdaki boynuzlu miğferde olduğu gibi.

s.38a:

1397’de yazılmış *Kievan Psalter* isimli minyatür kitabından Cynocephali’ler

s.39:

Batılı san'atkârlara büyük bir ilham kaynağı olan Europa'nın Zeus tarafından kaçırılışını tasvîr eden sayısız tablodan birisi de Rönesans dönemi İtalyan ressamlarından Tiziano Vecellio'nun (1490-1576), Venedik) 1559-1562 arasında yaptığı "Europa'nın Kaçırılışı" (Rape of Europe) isimli şaheserdir (Tuval Üzerine Yağlı Boya, 185 x 205 cm; Isabella Stewart Gardner Müzesi, Boston) URL: [http://www.wga.hu/art/tiziano/mytholo2/rape_eur.jpg] (01.06.2005)

s.41:

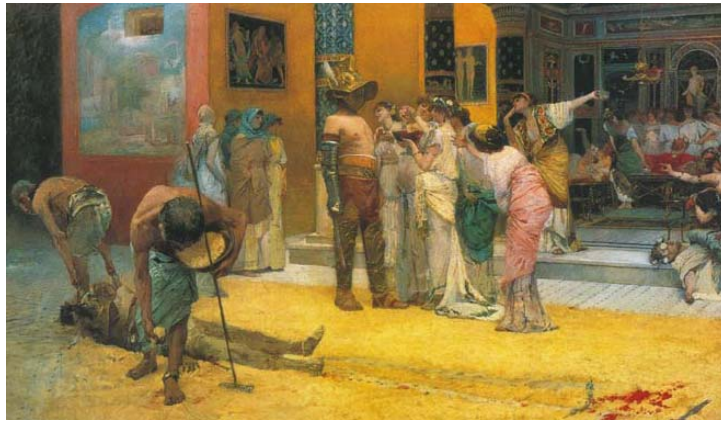

Zeus Lykaon'u bir kurda dönüştürüyor
[Hendrik Goltzius'un (1558-1617) ağaç oyması]

s.45b:

Jean-Léon Gérôme'un (1824-1904) 1872 tarihli meşhur tablosu: "Pollice Verso": Arena kan gölüne dönmüş, muzaffer gladyatörümüz henüz can teslim etmemiş rakiplerinin yaralı bedenlerini çiğneyerek İmparator hazretleri başta olmak üzere en ön sıradaki yüksek Roma sosyetesini selâmlıyor; cûş u hurûşa gelmiş asil ve nezîh hanımefendiler de dâhil olmak üzere bütün arena ahâlisinin sağ ellerinin baş parmakları aşağı inmiş: **"Öldür!"**. Birkaç sâniye sonra, yaralıların katledilmesiyle zirveye tırmanmış olan isteri krizi yavaş-yavaş teskîn olacaktır.

Oyunun sonunda yenilen gladyatörün cesedi arenadan uzaklaştırılırken, yerdeki kan lekeleri görevli bir köle tarafından kumla örtülmeye çalışılmaktadır. Aynı sahne içerisinde tasvir edilen galip ve mağrur gladyatöre Romalı kadınlar tarafından gösterilen yakın ilgi dikkat çekmektedir. Esâsen, Romalı kadınlar, oyunlar ile ilgilendikleri kadar gladyatörlerin kendileriyle de ilgilenmektedirler. Roma'nın yüksek sosyetesinin kadınları için galip bir yakışıklı gladyatör, bir tür *idol* niteliği taşımaktadır.

s.47a:

Herkes bákire şehit St. Marciana gibi arslanları efsunlayarak yakayı kurtaramıyordu (yukarıdaki resim); arenalardaki Hristiyanlar gerçekten de gerçek arslanlara parçatılıyordu.

s.49:

Solda ve sağda: Avrupa'da enkizisyon döneminde, suçlu kabul edilenler işkence suçlarını itirafa zorlanırdı; ibreti âlem olsun diye, herkesin gözleri önünde.

s.53:

Bleklerinden ve topuklarından çarpmıha çakılmış, yarıdan bile daha fazlası
çırılçıplak ve kan içinde **TANRI OĞLU!**

EK II

Editör tarafından metinden çıkarılan resim, grafik ve haritaların orijinaleri

Solda Zeus ve Hera'nın mutlu bir "âile" pozunu, sağda Ganymedes'in kartal tarafından kaçırılışı

Homoseksüalite'nin iki isim babası: Solda Karl Heinrich Ulrichs (1825-1895), sağda Karoly Maria Benkert veya (Károly Mária Kertbeny) (1824-1882) (fotoğraf tarihi 1850-1860 arası)

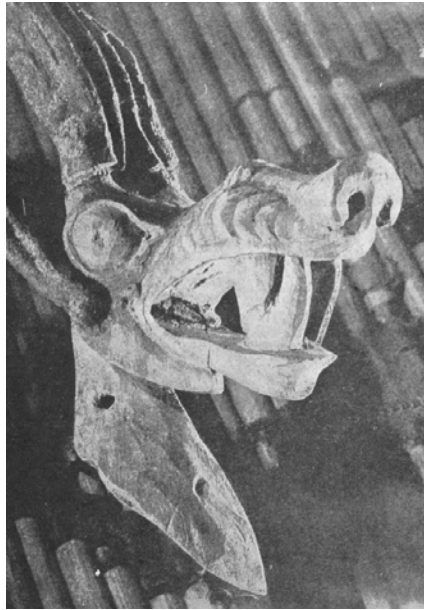
58 yaşındaki *tâze gelin* Elton John (58) (ön tarafta) ve 43 yaşındaki genç *dâmat* David Furnish, İngiliz sosyetesinin kaymak tabakasından 2500 ‘seçkin’ dâvetlinin ‘şeref verdiği’ muhteşem düğün töreninden sonra, gerdeğe girmeden önce hayranlarını selâmlarken (22 Aralık 2005)

Herkül ve Nemea Arslanı
[*The Twelve Labours of Hercules, Son of Jupiter & Alcmena.*, p.5]

Üstte, geriye ok atan bir Kurguz süvarisi (VII. Yüzyıl) [Nejat Diyarbekirli., *Hun Sanatı.*, s.174]; altta çift başlı Selçuk Kartalı (Erzurum Çifte Minare, Portal detayı)

Hunlara âit boynuzlu kurt başı
[Nejat Diyarbekirli., *Hun Sanatı.*, s.75]

Romus, Romulus ve süt anneleri dişi kurt
(Yeni Müze, Palazzo dei Conservatori, Roma)
[*Encyclopédie Par L'Image, Histoire Romaine.*, s..44'den taranmıştır.]

Solda, Güneş-Tanrı Ra'nın kızı, Ptah'ın karısı ve Mihos'un annesi, 31 Ekim günü adına festivaller düzenlenen, M.Ö. 3200'den itibaren uzun asırlar boyunca kendisine tapınılan, Mısır'ın kedi yüzlü tanrıçası Bast (Bastet, Pasch, Ubasti, Ba en Aset); sağda mukaddes Apis (30ncu Hânedan, Louvre Müzesi)

Türklerin Ergenekon'dan çıkışı

Kuzey-doğu Avrupa'da ve Hindistan'da yaşadıklarına inanılan, köpek başlı, *Borus* adlı insanlardan bir baba ile oğul [Bahaeddin Ögel., *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, Cild: I., s.187]

Solda, yılda bir defa kurtlaşan (?) fakat kimseyi ısırmayan Neuri halkının yaşadığı İskiteli, sağda Herodotos (484-425)

Zeus'un Lykaon'u kurtlaştırmasından bu yana, Batı'da korku edebiyat ve san'atının klasik baş figürlerinden "Kurt-Adam" (*Lycanthrophos*)

MALLEI MALEFICARVM,

Ex multis Auctoris conflati,

*Quorum nomina à tergo
habentur,*

TOMVS ALTER.

*Denuò (vt primus) additionibus, notis & expli-
cationibus illustratus, atque ab innumeris,
quibus ad naufragam vsque scatebat
mendis in usum communem
vindicatus.*

L P G D F N I,
SVMPTIBVS PETRI LANDRY.
M. D. XCVI.

Cadı avının ve tecziyesinin nasıl yapılacağı en ince teferruatına kadar anlatan *Cadı Tokmağı* (*Malleus Maleficarum*, veya *Mallei Maleficarum*) isimli kitabın sağda, 1596 tarihli Latince baskısı ve solda yeni hazırlanmış İngilizce onlayn versiyonu ve kapağındaki temsilî cadı yakma sahnesi.

Korku dünyasının baş tâcı, “Karanlıklar Prensi” Lucifer